

MILJØ- OG KLIMAUDVALGET

MØDETIDSPUNKT

01-10-2019 14:00

MØDESTED

Standard mødested for møder

MEDLEMMER

Charlotte Holtermann	Medlem	Afbud
Stinus Lindgreen	Næstformand	Deltog
Peter Westermann	Medlem	Deltog
Kim Rockhill	Formand	Deltog
Randi Mondorf	Medlem	Deltog
Özkan Kocak	Medlem	Afbud
Tormod Olsen	Medlem	Deltog

INDHOLDSLISTE

1. Beslutningssag: CITY LOOPS deklaration om cirkulær omstilling
2. Drøftelsessag: Greater Copenhagen handlingsplan 2020-2021
3. Orienteringssag: ReVUS projekt ”Stormflod og havvandsstigninger”
4. Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten
5. Orienteringssag: Orientering om forhandlinger med staten om jordforureningsområdet
6. Orienteringssag: Status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab 2018
7. Drøftelsessag: Udkast til programindhold for miljø- og klimaudvalgets studietur til Hamborg i foråret 2020
8. Eventuelt

1. BESLUTNINGSSAG: CITY LOOPS DEKLARATION OM CIRKULÆR OMSTILLING

INDSTILLING

Administrationen indstiller, at miljø- og klimaudvalget overfor forretningsudvalget og regionsrådet anbefaler:

1. **at** godkende tilslutning til City Loops deklARATIONEN (bilag 1) med henblik på at sikre fælles tilslutning til cirkulær omstilling og synliggøre Regionens og City Loops byernes arbejde som frontløbere indenfor cirkulær omstilling

POLITISK BEHANDLING

Anbefalet

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Region Hovedstaden tog i 2018 initiativ til Horizon2020 projektet "City Loops", der skal gennemføre demonstrationsprojekter med cirkulære ressourcestrømme indenfor byggeaffald og organisk affald. Projektet kombinerer regionens arbejde med råstofområdet og cirkulær økonomi. Byer fra seks forskellige lande er partnere i projektet, der er blevet tildelt 75 mio kr af EU-kommissionen. Miljø- og klimaudvalget blev orienteret om projektets økonomi, indhold og potentialer for udbredelse af resultaterne den 23. april 2019. Det internationale kick-off møde afholdes i Danmark den 28.-30. oktober. I anledning af kick-off er Kim Rockhill, formand for miljø- og klimaudvalget samt borgmestrene fra partner-byerne (Porto, Sevilla, Appeldoorn, Mikkeli, Bodø, Høje-Taastrup og Roskilde) inviteret til en session, hvor de skal underskrive en fælles deklARATION omkring deres indsats for cirkulær omstilling. Ønsket er at andre byer udenfor partnerskabet efterfølgende kan tilslutte sig deklARATIONEN.

SAGSFREMSTILLING

Til oktober igangsættes City Loops projektet, der strækker sig over fire år. Projektet skal demonstrere processer, metoder og værktøjer der kan skabe cirkulære ressourcekredsløb for materialestrømmene byggeaffald, herunder jord, samt organisk affald. Region Hovedstaden er international tovholder for den del af projektet der omhandler demonstrationsprojekter indenfor byggeaffald og jord. Hovedstadsregionen har en særlig interesse i at fremme omstillingen til cirkulær økonomi inden for byggeri og jord, da øget brug af sekundære råstoffer (oparbejdet byggeaffald og jord) vil kunne reducere behovet for råstoffer, og regionen er udfordret et stigende råstofforbrug som betydeligt overstiger råstofproduktionen i regionen.

City Loops DeklARATIONEN skal synliggøre indsatsen for den cirkulære omstilling og forpligter underskriverne på fremadrettet at arbejde for en cirkulær omstilling. Dette ligger helt i tråd med regionens igangværende og fremadrettede indsatser indenfor regional udvikling og cirkulær økonomi samt de politiske ambitioner i Regions Hovedstadens Handlingsplan for FN's verdensmål for en mere bæredygtig koncern drift (vedtaget den 14. maj 2019). Administrationen vurderer derfor, at det vil være en fordel at underskrive deklARATIONEN og dermed synliggøre regionens indsats og skabe følgeskab for andre offentlige myndigheder.

Klimaforandringer, voksende ressourceforbrug og befolkningstilvækst er virkeligheden for danske såvel som europæiske byer. Det er blevet tydeligt at den lineære tankegang, hvor man producerer, forbruger og smider væk ikke er holdbar. Der er brug for at vi bevæger os imod en cirkulær økonomi, hvor vi bevarer værdien af produkter og materialer så længe som muligt, hvor de urbane ressourcestrømme mindskes, ressourcerne genanvendes og de miljømæssige konsekvenser reduceres.

For at håndtere denne udfordring må byerne tænke innovativt og finde nye, smarte metoder, processer og tekniske løsninger. Isolerede cirkulære løsninger indenfor dele af værdikæderne kan dog ikke overleve og opskaleres, hvis ikke resten af værdikæden omstilles, og der ikke samtidig er fokus på at opbygge et

marked for de cirkulære løsninger. Derfor er der brug for en offentlig indsats for at styrke en samlet grøn og cirkulær omstilling indenfor værdikæderne og opbygningen af et cirkulært marked, samt udvikle og håndtere den borgernære del af den cirkulære omstilling. Dette er en indsats der med fordel kan gennemføres i et samarbejde mellem regioner og kommuner, samt de øvrige aktører og vidensinstitutioner indenfor værdikæderne.

Et eksempel på et fælles projekt omkring cirkulær omstilling er City Loops, som konkret skal udvikle, teste og evaluere en manual for planlægnings- og beslutningsprocesser, der understøtter cirkulært byggeri og jordhåndtering. Manualen understøttes med en række konkrete værktøjer til kortlægning, sporing og matchmaking for bygge- og anlægsaffald og jord, fx livscyklusanalyse for nedrivning og renovering, selektiv nedrivning, rammer for en cirkulær jordstrategi, værktøjer til at vurdere kommende jordmængder, genanvendelsespotentialer samt analyser af den merværdi der kan skabes ved anvendelse af jorden på udvalgte lokaliteter. Endelig udvikles forretningsmodeller for nye produkter og services, samt redskaber til cirkulær indkøbspraksis.

Derudover har Region Hovedstaden allerede igangsat to cirkulære projekter: "Partnerskab for Cirkulære Kommuner" og "Affald og ressourcer på tværs".

Med deklARATIONEN forpligter regionen sig til at arbejde for omstillingen til cirkulær økonomi, til at igangsætte innovative demonstrationsprojekter som bidrager til at identificere, udbrede og opskalere cirkulære løsninger, og leverer modeller som andre kan anvende, samt at dele viden og erfaringer med lokale og regionale myndigheder og andre interessenter i Europa.

Et væsentligt led i City Loops er udbredelsen af de metoder og værktøjer, som udvikles. Projektet har allerede kontakt til en række regioner og byer, og der kommer hele tiden flere til. Det er ønsket at disse byer vil underskrive deklARATIONEN i løbet af projektet.

KONSEKVENSER

Ved tilslutning til deklARATIONEN anerkender regionen behovet for omstillingen til en cirkulær økonomi, hvor ressourcetrømmene mindskes og materialernes værdi så vidt muligt bevares, og regionen erkender at lokale og regionale myndigheder spiller en central rolle i denne omstilling.

Regionen forpligter sig til at arbejde for en cirkulær omstilling og igangsætte demonstrationsprojekter der hjælper med at identificere de bedste cirkulære løsninger, genererer viden om hvordan vi bedst kan påvirke etableringen af cirkulære ressourcestrømme og leverer modeller som andre kan anvende. Derudover forpligter regionen sig til at dele viden og erfaringer med myndigheder og andre relevante interessenter i Europa.

Dette ligger helt i tråd med både City Loops og de øvrige cirkulære projekter som regionen har igangsat. DeklARATIONEN er i fuld overensstemmelse med regionsrådets ambitioner i forhold til verdensmål 12 - Ansvarligt forbrug og produktion, hvor der i Handlingsplanen bl.a. er sat fokus på bæredygtig indkøb samt byggeri.

ØKONOMI

Underskrivelsen af deklARATIONEN har ingen økonomiske konsekvenser.

City Loops projektet har fået tildelt 75 mio. kr. fra Horizon 2020 midler, hvoraf 11,5 mio. kr. går til de danske partnere, heraf 3,4 mio. kr. til region Hovedstaden. Projektet er 100% finansieret af EU og kræver således ikke anvendelse af regionale midler.

KOMMUNIKATION

I forbindelse med kick-off udsendes en fælles pressemeddelelse fra de danske parter i City Loops, og Høje Taastrup Kommune inviterer pressen til arrangementet hvor deklARATIONEN underskrives, hvilket foregår i byrådssalen i Høje Taastrup.

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Sagen behandles i Miljø- og klimaudvalget den 1. oktober 2019 og efterfølgende i Forretningsudvalget

den 8. oktober og Regionsrådet den 22. oktober 2019.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON
Centerdirektør Diana Arsovic Nielsen/ Enhedschef Gitte Larsen

JOURNALNUMMER
19037603

BILAGSFORTEGNELSE
1. Circular Cities Declaration

2. DRØFTELSESSAG: GREATER COPENHAGEN HANDLINGSPLAN 2020-2021

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget,

- at drøfte ønsker til indsatser i handlingsplanen for Greater Copenhagen 2020-2021, så der skabes sammenhæng til udvalgets arbejde med miljø og klima.

POLITISK BEHANDLING

Drøftet

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Greater Copenhagen komiteen er et samarbejde mellem de 85 kommuner og 4 regioner Sjælland, Hovedstaden, Skåne og Halland. Samarbejdet arbejder med at skabe bæredygtig vækst og udvikling i hele metropolregionen, der består af 4,3 millioner indbyggere. Komiteen blev etableret i 2016 som en efterfølger til Øresundskomiteen, og i bestyrelsen for Greater Copenhagen sidder Sophie Hæstorp Andersen og Martin Geertsen sammen med repræsentanter for kommunerne og de andre tre regioner.

Greater Copenhagen komiteen er i gang med at udarbejde forslag til handlingsplan for samarbejdet 2020-2021. Handlingsplanen er stadig kun i overskriftsform, og der er derfor nu mulighed for at komme med indspil til, hvad selve handlingsplanen skal fokusere på inden for de overskrifter. Overskrifterne i handlingsplanen forelægges til udvalgets drøftelse for at opnå sammenhæng med regionens arbejde med regional udvikling og Greater Copenhagen.

SAGSFREMSTILLING

Greater Copenhagen samarbejdet er ved at udarbejde en handlingsplan for 2020-2021. Handlingsplanen skal bygge videre på de foregående fokusområder og indsatser. Handlingsplanen og indsatsområderne er på nuværende tidspunkt kun på overskriftniveau, så det er nu, der er mulighed for at komme med indspil til, hvad de fire indsatser skal indeholde.

Greater Copenhagen samarbejdet har fire overordnede fokusområder, som er vedtægtsbestemt:

- Styrkelse af regionens infrastruktur og mobilitet
- Tiltrækning af talent, turister og investeringer til regionen
- International markedsføring af Greater Copenhagen som vækstregion
- Integration af hele regionen til gavn for vækst og beskæftigelse.

Greater Copenhagens handlingsplan skal derfor bidrage til de 4 fokusområder. Den 4. juni besluttede bestyrelsen for Greater Copenhagen at udarbejde et charter for henholdsvis et fælles arbejdsmarked samt det grønne område. De er derfor en væsentlig del af handlingsplanen, da arbejdet med disse chartre vil fortsætte ind i 2020.

Der foreslås derfor fire strategiske indsatsområder for perioden 2020-2021:

- Et sammenhængende arbejdsmarked
- Greater Copenhagen Green
- Infrastruktur og mobilitet
- Digital udvikling

Udvalget har især interesse i indsatsen for Greater Copenhagen Green. Indsatsen fokuserer på udvikling af Greater Copenhagen som en grøn vækstmetropol via dels udarbejdelse af et politisk ambitionspapir for grøn og bæredygtig udvikling i metropolregionen, dels igangsættelse af konkrete grønne projekter, bl.a. en styrket cykelinfrastruktur i regionen. Det politiske ambitionspapir skal baseres på en fortælling

om den grønne metropol og indeholde ambitioner ift. fx tiltrækning af grønne virksomheder, omstilling af organisationernes transport til fossilfrihed, grøn kollektiv transport mv.

Under hver strategisk indsats vil der være en beskrivelse af visionen/ambitionen for området samt hvilke indsatser, resultater og effekter, som forventes. Der vil desuden være en politisk indledning med en beskrivelse af Greater Copenhagen samarbejdet, overordnede visioner for samarbejdet samt en kort beskrivelse af de hidtil opnåede resultater.

Handlingsplanen vil yderligere berøre 3 horisontale emner, som skal bruges til at gennemføre indsatsområderne, kommunikation og markedsføring, nøgletal og indikatorer og workflow/årshjul.

Den endelige handlingsplan forventes udarbejdet over efteråret med politisk godkendelse i Greater Copenhagen bestyrelsen den 6. december 2019. Et sammenhængende arbejdsmarked er desuden temaet for Greater Copenhagen topmødet den 15. november.

KONSEKVENSER

RISIKOVURDERING

Udvalgets eventuelle forslag til indsatser bæres videre administrativt og politisk ved møder i henholdsvis styregruppen og bestyrelsen for Greater Copenhagen den 24. oktober og 6. december 2019. Da Greater Copenhagen består af mange parter, kan administrationen ikke garantere, at alle forslag medtages i den endelige handlingsplan.

ØKONOMI

KOMMUNIKATION

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Den endelige handlingsplan for Greater Copenhagen forelægges udvalget på mødet i januar 2020.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Diana Arosovich Nielsen/Anette Prilow

JOURNALNUMMER

16015818

BILAGSFORTEGNELSE

1. Præsentation pkt. 2 som vist på MKU d. 1 oktober 2019

3. ORIENTERINGSSAG: REVUS PROJEKT ”STORMFLOD OG HAVVANDSSTIGNINGER”

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget:

- at orientering om status på indsatsen "Stormflod og havvandsstigninger" tages til efterretning.

POLITISK BEHANDLING

Taget til efterretning.

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Projektet "Stormflod og havvandsstigninger" er en indsats under den nuværende regionale vækst- og udviklingsstrategi (ReVUS), som er et samarbejde mellem Region Hovedstaden og Regnvandsforum om hovedstadsområdets behov for beskyttelse mod stormflod og havvandsstigninger. Regnvandsforum er et tværkommunalt samarbejde mellem kommuner og forsyningselskaber i Lynettefællesskabets opland samt Tårnby, Albertslund, Vallensbæk, Brøndby, Dragør, Ishøj, Ballerup og Høje Taastrup Kommune.

Som et led i indsatsen er der udarbejdet to rapporter, som belyser områdets risiko for stormflod, samt hvordan truslen kan reduceres ved at øge kystbeskyttelsen (se rapporternes sammenfatninger i bilag 1 og 2). Rapporterne viser blandt andet, at stormflod ikke er en fjern trussel, men kan allerede i dag medføre betydelige skader, hvis kysten ikke beskyttes samlet på tværs af områdets kystkommuner.

Der gives hermed en kort status på indsatsen. På udvalgmødet vil Christian Ammitsøe, chefkonsulent i HOFOR, præsentere indsatsens resultater.

På mødet vil udvalget ydermere få en mundtlig status for regionens arbejde med etablering af nyt klimatilpasningspartnerskab "Klimatilpasning på tværs".

SAGSFREMSTILLING

Hvis beskyttelsen af hovedstadsområdet ikke øges, vil de samlede skader som følge af stormflod løbe op i ca. 22 milliarder kroner over de næste 100 år.

Klimaforandringerne medfører, at vandstanden i havet stiger, og dermed øges også risikoen for stormflod. Det er særligt en stormflod fra syd, som udgør en risiko for hovedstadsområdet. Er uheldet ude, og hovedstadsområdet i dag rammes af en voldsom stormflod fra syd (en såkaldt 1000 års hændelse), vil skaderne løbe op i ca. 44 milliarder kroner.

I hovedstadsområdet strækker udfordringerne fra stormflod sig på tværs af kommunegrænserne. Rapporterne viser, at en koordineret og helhedsorienteret kystbeskyttelsesindsats derfor er nødvendig. En fælles indsats minimerer konsekvenserne og de samlede omkostninger.

Det er første gang, at der er anvendt fælles data til at udarbejde skadesopgørelser og optimale sikringsniveauer for kystkommunerne i hovedstadsområdet.

Rapporterne viser, at især den fælles transportinfrastruktur kan lide tab. Omkring halvdelen af skaderne skyldes tab på hovedstadsområdets tværgående infrastruktur, som metro, lufthavn og motorvejsstrækninger. Særligt tab, der skyldes forsinkelser og manglende fremkommelighed, vil være meget store.

Videre skridt

Rapporterne indeholder en indledende vurdering af, hvordan kystsikringen kan forbedres og hvilke udgifter, der må forventes. I lyset af omfanget af skadesomkostninger er der god økonomi i at sikre hovedstadsområdet mod stormflod.

Rapporterne kan være med til at danne grundlag for en vurdering af behovet for fremtidigt samarbejde kommunerne imellem omkring udfordringerne, men kan også indgå som bidrag til planlægningen i hver enkelt kommune.

Der er nu et fælles fundament for et videre samarbejde om rapporternes anbefalinger. Kommunerne har ansvaret for kystbeskyttelse, og regionen planlægger dialog med blandt andet Regnvandsforum om en evt. fælles videre proces og tværgående koordinering af initiativer.

KONSEKVENSER

Ved en tiltrædelse af indstillingen tages status på projektet "Stormflod og havvandsstigninger" til efterretning.

RISIKOVURDERING

En tiltrædelse af indstillingen indebærer ingen risici.

KOMMUNIKATION

Administrationen har udsendt en pressemeddelelse d 10. juli 2019 i forbindelse med offentliggørelsen af rapporten. Pressemeddelelsen vedlagt (se bilag 3).

Rapporterne er offentliggjort på regionens hjemmeside:

<https://www.regionh.dk/til-fagfolk/miljoe/en-groennere-region/Klimatilpasning/Documents/Udredning%20om%20stormflod%20og%20havvandsstigning.pdf>

https://www.regionh.dk/til-fagfolk/miljoe/en-groennere-region/Klimatilpasning/Documents/Stormflod_og_havvandstigning_rapport.pdf

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Sagen forelægges miljø- og klimaudvalget den 27. august 2019.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Diana Arsovic Nielsen/Gitte Larsen

JOURNALNUMMER

16023314

BILAGSFORTEGNELSE

1. Sammenfatning af samfundsøkonomiske konsekvenser. Februar 2018
2. Sammenfatning af optimale sikringsniveauer mv. Juni 2019
3. Pressemeddelelse stormflod og havvandsstigninger
4. Præsentation pkt. 3 som vist på MKU d. 1. oktober 2019

4. DRØFTELSESSAG: PERSPEKTIVERNE FOR MILJØ OG KLIMAINDSATSERNE MED AFSÆT I NY ØKONOMIAFTALE MED STATEN

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget

1. at udvalget drøfter om perspektiverne for regionens miljø- og klimaindsats indenfor rammerne af ny økonomiaftale til efterretning.

POLITISK BEHANDLING

Drøftet.

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Klima var et tema, som fyldte meget i valgkampen op mod folketingsvalget og det vil derfor være særligt interessant for Miljø- og klimaudvalget, at være opdateret på om der opstår nye muligheder for politikudvikling og konkret indsats som følge af regeringens økonomiaftale med Danske Regioner. Administrationen vil på mødet belyse konsekvenserne af aftalen nærmere.

SAGSFREMSTILLING

Danske Regioner har i august/september forhandlet en ny økonomiaftale med staten for 2020. I forbindelse med disse forhandlinger har der bl.a. været sat fokus på behovet for at indfri Regeringens ambitiøse klimaambitioner og hvordan regionerne kan bringes aktivt i spil for at sikre regional udvikling på området.

Administrationen vil på mødet samle op på resultaterne af forhandlingerne og hvilke nye perspektiver forhandlingsresultatet har i forhold til politikudviklings arbejdet i miljø- og klimaudvalget.

KONSEKVENSER

Miljø- og klimaudvalget vil være orienteret om perspektiverne for regionens miljø- og klimaindsats indenfor de nye rammer af økonomiaftalen med staten.

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Sagen forelægges miljø- og klimaudvalget den 1. oktober 2019.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Diana Arsovic Nielsen / Gitte Larsen

JOURNALNUMMER

19068027

BILAGSFORTEGNELSE

- 1. Aftale om regionernes økonomi for 2020
- 2. Præsentation pkt. 4 som vist på MKU d. 1. oktober 2019

5. ORIENTERINGSSAG: ORIENTERING OM FORHANDLINGER MED STATEN OM JORDFORURENINGSOMRÅDET

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget:

- at orienteringen om status for Danske Regioners forhandlinger med staten om økonomien for jordforureningsområdet tages til efterretning

POLITISK BEHANDLING

Taget til efterretning.

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Regionerne har siden oprettelsen i 2007 samlet budgetteret med lidt over 400 millioner kroner årligt til håndtering af jordforurening.

I 2019 skal regionerne forhandle med staten om yderligere finansiering til jordforureningsområdet. Baggrunden herfor er, at regionerne har fået en ny opgave med at beskytte overfladevand og natur mod jordforurening. Denne opgave indebærer, at regionerne i perioden 2021-2027 skal stå for at undersøge og gennemføre eventuelle afværgeforanstaltninger på ca. 1.200 jordforureninger, som udgør en potentiel risiko for overfladevand og natur.

I den nye regerings forståelsespapir fra juni 2019 står der, at regeringen vil prioritere at håndtere og rense de store generationsforureninger (særligt store jordforureninger). Det er derfor muligt, at staten i forbindelse med forhandlingerne også ønsker en særlig aftale med regionerne om generationsforureningerne.

Denne sag redegør for status for de planlagte forhandlinger med staten om økonomien for jordforureningsområdet.

SAGSFREMSTILLING

Administrationen forventer at de planlagte forhandlinger mellem regionerne og staten om finansiering af regionernes opgave med at beskytte overfladevand og natur mod jordforurening gennemføres som planlagt, dvs. inden udgangen af 2019.

Administrationen har på nuværende tidspunkt ikke oplysninger om, hvorvidt staten vil inddrage generationsforureningerne i forhandlingerne om overfladevand. Da seks ud af de i alt ni generationsforureninger i Danmark udgør en risiko for overfladevand og natur, vil generationsforureningerne i et eller andet omfang komme til at indgå i forhandlingerne.

Jordforureninger, der kan have skadelig påvirkning af overfladevand og natur:

I 2014 blev regionernes ansvarsområder indenfor jordforurening udvidet til også at omfatte forebyggelse af skadelige påvirkninger af overfladevand og natur, der kræver særlig beskyttelse (målsatte vandløb, søer og kyststrækninger samt beskyttede naturområder). Det blev dengang aftalt med Miljøministeriet, at regionerne i første omgang skulle tilvejebringe et overblik over, hvor mange jordforureninger som ud fra eksisterende oplysninger må vurderes at udgøre en potentiel risiko overfor overfladevand og natur.

Regionerne har tilvejebragt dette overblik i perioden 2014-2018. Resultatet er, at godt 1.200 af de på landsplan ca. 36.000 kortlagte jordforureninger vurderes at udgøre en potentiel risiko. Seks ud af disse ca. 1.200 risikolokaliteter er generationsforureninger (Høfde 42 samt den gamle og den nye Cheminova fabriksgrund i Region Midtjylland, Grindstedværket og Kærgård klitplantage i Region Syddanmark samt Collstrop-grunden nær Esrum Sø i Region Hovedstaden)

Den endelige risikoafklaring i form af egentlige undersøgelser på de potentielle risikolokaliteter skal først finde sted i forbindelse med gennemførelsen af vandområdeplanerne i Vandrammedirektivets tredje vandplanperiode 2021-2027. Oprydninger på de lokaliteter, som udgør en reel risiko, skal også finde sted i perioden 2021-2027.

Det er finansieringen af disse aktiviteter i 2021-2027, som regionerne skal forhandle med staten i 2019. Der er tale om en såkaldt DUT-forhandling, idet indsatsen ift. overfladevand og natur er en ny, lovbunden opgave, som blev vedtaget i forbindelse med en ændring af jordforureningsloven i 2014 (DUT er en forkortelse for *Det Udvidede Totalbalanceprincip*. DUT indebærer, at staten kompenserer kommuner og regioner for kommunale og regionale udgiftsændringer som følge af blandt andet ny lovgivning. Det sker ved, at det samlede statstilskud forhøjes eller reduceres, når kommunerne eller regionerne bliver pålagt eller frataget opgaver).

I forbindelse med de nyligt afsluttede forhandlinger om regionernes økonomi for 2020 blev overfladevand og jordforureninger drøftet. I økonomiaftalen for 2020 blev det anført, at *"Parterne er enige om, at der er behov for videre undersøgelser med henblik på at identificere de jordforureninger, som reelt truer overfladevand. Forhandlinger om de videre undersøgelser genoptages senere i 2019"*

Danske Regioner (DR) varetager de kommende forhandlinger. Administrationen hos DR har haft en række forberedende møder med Miljø- og Fødevarerministeriet (MFVM), hvor opgavens omfang, metodik mv. er blevet drøftet. Via regionernes tværregionale samarbejde om jordforurening og overfladevand opdaterer de fem regionale administrationer løbende DR om opgavens indhold og ressourcebehov set fra det regionale perspektiv.

Generationsforureninger:

Generationsforureninger er jordforureninger, hvor den fremadrettede indsats per lokalitet koster mere end 50 mio. kr. Generationsforureninger kan derfor vanskeligt håndteres indenfor regionernes nuværende budgetter.

Den tidligere regering havde planer om at afsætte 600 millioner kr. fordelt over perioden 2021-2030 til generationsforureningerne. Der var dog reelt kun tale om yderligere 100 millioner kroner til generationsforureningerne, idet den tidligere regering forventede at finde 500 millioner ved effektiviseringer i forbindelse med samling af jordforureningsområdet hos staten.

Som allerede nævnt, er det også en prioritet for den nye regering at gøre noget ved generationsforureningerne. Administrationen er på nuværende ikke bekendt med, om regeringen har udarbejdet et mere konkret udspil til finansiering af indsatsen over generationsforureningerne.

KONSEKVENSER

Ved tiltrædelse af indstillingen tages orienteringen tages status for forhandlingerne med staten om jordforureningsområdet til efterretning

RISIKOVURDERING

En tiltrædelse af indstillingen indebærer ikke i sig selv risici.

Der er imidlertid risiko for, at regionernes samlede opgaveløsning på jordforureningsområdet bliver forringet, hvis regionerne ikke får en tilstrækkelig finansiering af overfladevandsopgaven og/eller hvis regionerne pålægges at oprense generationsforureninger, uden at der ydes tilstrækkelig finansiering hertil. Det kan således komme til at gå ud over regionernes nuværende indsats for at beskytte drikkevandsressourcen og menneskers sundhed mod jordforurening, hvis regionerne ikke får fuld finansiering af nye opgaver som beskyttelse af overfladevand og oprensning af generationsforureninger.

ØKONOMI

En tiltrædelse af indstillingen har ikke i sig selv økonomiske konsekvenser.

KOMMUNIKATION

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Udvalget vil - når administrationen skønner det nødvendigt og mindst én gang årligt - blive orienteret om status for regionens opgave med at beskytte overfladevand og natur mod jordforureninger, herunder om opgaven kan løses indenfor den finansiering, som bliver resultatet af de kommende forhandlinger.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Diana Arsovic Nielsen

John Flyvbjerg/Carsten Bagge Jensen

JOURNALNUMMER

18023505

6. ORIENTERINGSSAG: STATUS OVER GRØN DRIFT OG UDVIKLING OG KLIMAREGNSKAB 2018

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget:

- at orienteringen om status over Grøn drift og udvikling og Klimaregnskab 2018 tages til efterretning.

POLITISK BEHANDLING

Taget til efterretning.

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

På mødet den 28. august 2018 blev miljø- og klimaudvalget præsenteret for status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab 2017. I denne sag gøres status for 2018, herunder udviklingen i kongeindikatoren CO₂ fra 2017 til 2018 og hvorvidt vi er på rette vej i forhold til regionens 2025-mål.

Grøn drift og udvikling startede som en koncernstrategisk indsats i 2015 (store tværgående udviklingsprojekter forankret i regionens øverste administrative ledelse), og har til formål at reducere klima- og miljøbelastning fra regionen som virksomhed.

På mødet gives oplæg.

SAGSFREMSTILLING

Som led i indfrielse af regionens politiske målsætning om en grøn og innovativ metropol, fastlagde miljø og trafikudvalget den 20. januar 2015 ambitionsniveauet for kongeindikatoren CO₂ for regionen som virksomhed via Grøn Drift og Udvikling (GDU).

Grøn Drift og Udvikling blev fokuseret i tre koncernfælles temaplaner: Energiplan 2025, Affaldsressourceplan 2025 og Transportplan 2025, hvor potentialet for CO₂-reduktion er størst. Planerne indeholder ambitiøse og langsigtede CO₂-reduktionsmål frem mod 2025 for regionens hospitaler, virksomheder og centre. Målene understøtter visionsmålene i den regionale vækst- og udviklingsstrategi (ReVUS) om en fossilfri hovedstadsregion i 2050, samt en genanvendelsesandel for affald på 80 % i 2035. Med vedtagelsen af handlingsplan for verdensmål i regionsrådet den 14. maj 2019 er ambitionsniveauet for GDU sat i vejret.

Ud over energi, affald og transport omfatter Grøn Drift og Udvikling også de understøttende områder grønne indkøb og strategisk kommunikation. Implementeringen af temaplanerne startede i 2016 og er i fuld gang i hele organisationen. For at kunne følge udviklingen og sikre fremdrift udarbejder administrationen årligt klimaregnskab, koncernstatus og handlingsplaner.

Administrationen har netop udarbejdet koncernstatus på baggrund af klimaregnskab 2018. I det følgende præsenteres resultaterne samt succeshistorier og hovedudfordringer, som regionen står overfor på vejen mod grøn omstilling af regionen som virksomhed.

Bilag til sagen er Koncernstatus 2018 og Klimaregnskab 2018.

Grøn drift og udvikling samlet set

Udviklingen i CO₂-udledningen i tons (afrundet) fra baselineåret til og med 2018 er vist nedenfor.

Tema/år	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2025 mål
Energi	112.700	103.200	93.500	84.300	77.700	76.200	46.000
Transport	-	-	16.500	16.800	18.200	18.200	14.700
Affald (*)	-2.800	-3.300	-3.100	-2.900	-2.500	-1.266	-6.000

(*) *Udledningen for affaldshåndtering er negativ, da der ved genanvendelse bliver sparet CO₂ frem for at bruge jomfruelige ressourcer. Grundet forskel i metodeanvendelse kan udledningen fra affaldshåndteringen ikke umiddelbart sammenholdes med udledningen fra energi og transport.*

- ┆ CO₂ fra energiforbrug er faldet i alle år og skyldes overvejende den grønne omstilling på forsyningsiden.
- ┆ CO₂ fra transporten er stagneret, fordi udledningen fra tjenesterejser i fly er faldet.
- ┆ CO₂ fra affald er ikke reduceret i henhold til målene og udvikler sig med forkert trend.

Men samlet set vurderes GDU at være i god fremdrift. Hospitaler, virksomheder og centre har i fællesskab ydet en stor indsats for at planlægge og implementere GDU-aktiviteter i det forløbne år og de langsigtede mål fra temaplanerne forventes stadig at bliver nået.

Energi

Energi fik en grøn CO₂-smiley i koncernstatus 2018, da udledningen fra el- og varmemeforbruget fra 2017 til 2018 faldt med 2 %. I forhold til baselineåret 2013 er udledningen faldet med 32 %. Udviklingen er på rette vej til at indfri 2025-målet på 60 % CO₂-reduktion. Den grønne omstilling af forsyningen er gået hurtigere end de tidligere prognoser. Til trods for stigende produktion (DRG-tal) er det reelle forbrug faldet med 3 % siden baselineåret 2013. Dette skyldes tidligere initiativer til at øge energieffektiviteten.

Af succeshistorier fra det forløbne år kan nævnes at realiseringen af regionens store energieffektiviseringsprogram ESCO 3.0 forløber som planlagt. I foråret 2019 blev screening, analyse og programmering af 1,2 mio. m² udbudt. Screeningen danner grundlag for efterfølgende udbud af energientrepriserne som er afgørende for at regionen når 2025-målene for både CO₂-reduktion på 60 % og energibesparelser på 15 – 17 %. ESCO-projektet på Hvidovre Hospital begynder at levere konkrete resultater, da elforbruget er reduceret med 3 % fra 2017 til 2018, og samtidig er elproduktionen fra store solcelleanlæg mere end fordoblet.

Hovedudfordring: Administrationen har i første halvår af 2019 udført en separat screening af potentialet for solceller i forbindelse med ESCO 3.0. I den forbindelse er identificeret 66 mulige anlæg på 12 matrikler. I alt vil der være tale om en investering på ca. 110 mio. kr. med en forventet tilbagebetalingstid på ca. 9 år. Anlæggene kan opdeles i solceller på fladt tag, markanlæg, p-overdækning, p-husoverdækning, tag-integrerede paneler og facade-integrerede paneler. Grunden til at vi foretager denne opdeling er, at der er forskellige investeringsprofiler samt bygnings- og funktionsmæssige forhold. Administrationen skal i år tage stilling til et eventuelt samlet udbud og indholdet af dette. Derfor bringer vi udfordringen op på MKU-mødet i november.

Affaldsressourcer

Affaldsressourcer har delvist en rød CO₂-smiley, da besparelsen fra genanvendelse af affald fra 2017 til 2018 faldt med 51 % til ca. 1.266 tons, hvilket er et fald på 55 % ift. baseline 2013, men har samtidig også en gul smiley, da mere end halvdelen af faldet skyldes opdatering af CO₂-faktoren for affald til forbrænding, som regionen ikke har indflydelse på. Det resterende fald skyldes primært mindre mængder af metal, pap og papir som ved genanvendelse bidrager til CO₂-besparelse. Genanvendelsesprocenten er dog også faldet med 0,6 procentpoint til 20,7 procent, og udviklingen er således ikke helt på rette vej. Som konsekvens af implementering af nyt genanvendelsessystem, se nedenfor, forventes genanvendelsesprocenten at stige støt fra 2020.

Af succeshistorie kan nævnes at implementeringen af regionens nye genanvendelsessystem til bedre kildesortering på hospitalerne for alvor er kommet op i fart. Systemet ensretter og moderniserer kildesorteringen og omfatter opsætning af forbedret beholdersystem, undervisning og information om affaldshåndtering og nudgingbaseret sorteringsplaner og mærkater. Det har krævet en meget stor

indsats af en række aktører på hospitaler og centre at komme så langt. Systemet forventes udrullet på alle somatiske hospitaler i løbet 2019, og samtidig forventes afklaring på udrulning i Psykiatrien.

En hovedudfordring er afsætnings- og genanvendelsesmuligheder for plastikaffald, samt øget brug af engangsartikler med begrænsede genanvendelsesmuligheder. Der vil fremadrettet blive sat mere fokus på cirkulære indkøbs-, forbrugs- og bortskaffelsesprocesser. Desuden har metoden til beregning af CO₂-besparelser mangler og en revision vil blive overvejet.

Transport

Transport fik en gul CO₂-smiley, da den stigende udledning er stagneret og udledningen er uændret i forhold til 2017. CO₂-udledningen fra regionens transportaktiviteter var i 2018 på 18.166 tons.

Udledningen fra tjenesterejser i fly er faldet, men dette opvejes primært af stigningen i udledningen fra patienttransporten.

Af succeshistorier fra det forløbne år kan nævnes, at andelen af regionens egne køretøjer som (helt eller delvis) drives af el eller biogas har nået 40%. Det vurderes højt for en virksomhedstype som Region Hovedstaden. Der er tale om grøn omstilling af både personbiler (til tjenesterejser), varevogne (fx transport af blodprøver) og lastvogne (fx transport af affald eller operationsudstyr). Det forventes, at udviklingen slår igennem i Klimaregnskab 2019. Det er positivt at CO₂-udledningen fra tjenesterejser i fly er faldet. Administrationen har arbejdet på vurdering af tiltag, men faldet er kommet uden ibrugtagning af konkrete virkemidler. I samarbejde med Cyklistforbundet er bl.a. hospitalerne blevet certificeret efter deres cykelvenlighed. Resultaterne er flotte, da 2 matrikler har scoret guld, 8 sølv og de sidste 3 bronze. Forudsætningerne for en høj andel af cyklende medarbejdere er derfor til stede, men der arbejdes på at vi bliver endnu bedre.

En hovedudfordring er at få reduceret CO₂-udledningen fra flytransport samlet set (tjenesterejser og patienttransporten), som udgør hele 70 % af den samlede transportudledning. Selvom udledningen fra tjenesterejser er faldet med 5 % fra 2017 til 2018. Der arbejdes på forslag til CO₂-reducerende handlinger, herunder et budgetforslag om compensation, men flytransport er udfordrende da der mangler grønne alternativer og restriktioner af flyrejser vil være i konflikt med andre af regionens målsætninger.

Grønne indkøb

Grønne indkøb understøtter de tre områder energi, affaldsressourcer og transport via en handlingsplan for grønne indkøb og bidrager på den måde til CO₂-reduktion og andre miljøfordele. Der anvendes grønne krav i en række andre udbud.

Af succeshistorier fra det forløbne år kan nævnes a) ny indkøbspolitik med bl.a. mere grønt fokus blev politisk vedtaget i maj 2019. Indkøbspolitikken sætter rammen for, at regionens indkøb bidrager til det størst mulige økonomiske råderum og mest mulig værdi på hospitalerne – alt sammen til gavn for patienterne; b) Koncernindkøb har igangsat en systematisk screening af områder ift. hvilke miljøkrav, der kan stilles; c) udbud af siddende patientbefordring har givet 10 el/hybridbiler, som vil nedbringe CO₂-udledning og partikelforurening i centrale dele af København; d) miljørigtigt udbud af køretøjer til transport af bl.a. affald og varer til hospitalerne resulterede i indkøb af biogasdrevne lastvogne og e) et samarbejde vedrørende tekstilindkøb med Københavns Kommune og Gate 21 under ”Cirkulære Kommuner” har været i gang i et lille år.

Af hovedudfordringer kan nævnes, at der for de fleste vareindkøb ikke er nogle ”grønne” alternativer på hylderne samtidig med, at de økonomiske konsekvenser af f.eks. grønne krav først kendes ved udbudsafslutningen. Der skal i arbejdet med de forskellige udbud ske en afvejning ift. grønne krav og regionens behov for økonomiske råderum. Det er vigtigt at prioriterer indsatser, hvor man kan opnå mest miljø for pengene.

Strategisk kommunikation

Fokus lå også i 2018 på intern kommunikation for at engagere medarbejdere i bæredygtighedsindsatsen og på at sprede gode eksempler i organisationen via intranettet. Regionens miljøpris 2018 blev vundet af

Rigshospitalets centralkøkken, fordi de har haft mod til at indføre kødfrie dage to gange om måneden på begge matrikler. Fremadrettet vil fokus rettes mere mod kommunikation med eksterne interessenter.

KONSEKVENSER

Ved tiltrædelse af indstillingen tager miljø- og klimaudvalget orienteringen om og status over Grøn drift og udvikling og Klimaregnskab 2018 til efterretning.

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Med denne sagsfremlæggelse er behandlingen af GDU-koncernstatus og klimaregnskab 2019 politisk afsluttet. Som led i GDU-årshjulet drøftes koncernstatus og klimaregnskab 2020 i 3. kvartal 2020.

Udvalgte temaer under GDU kan til enhver tid tages op til behandling, når Miljø- og klimaudvalget ønsker det. På mødet i november 2019 drøftes som nævnt ovenfor solcelleudfordringen.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Mogens Kornbo / Heine Knudsen

JOURNALNUMMER

14008498

BILAGSFORTEGNELSE

- 📎 1. Klimaregnskab Region Hovedstaden 2018 Hovedrapport - Vers 3 final - tilgængeliggjort
- 📎 2. Koncernstatus 2018 - OVERBLIK - Til MKU-møde 01.10.19
- 📎 3. Præsentation pkt. 6 som vist på MKU d. 1. oktober 2019

7. DRØFTELSESSAG: UDKAST TIL PROGRAMINDHOLD FOR MILJØ- OG KLIMAUDVALGETS STUDIETUR TIL HAMBORG I FORÅRET 2020

INDSTILLING

Administrationen indstiller overfor miljø- og klimaudvalget:

- at udkast til programindhold for miljø- og klimaudvalgets studietur til Hamborg i foråret 2020 drøftes med henblik på særlig fokusområder i den endelige programplanlægning.

POLITISK BEHANDLING

Drøftet.

Besluttet dato for studietur, d. 22.-24. april 2020.

Charlotte Holtermann (A) og Özkan Kocak (A) deltog ikke i behandlingen.

BAGGRUND

Miljø- og klimaudvalget besluttede den 21. maj 2019, at administrationen skulle gå videre med at konkretisere et potentielt programindhold for udvalgets studietur til Hamborg i foråret 2020.

SAGSFREMSTILLING

På baggrund af miljø- og klimaudvalgets beslutning den 21. maj 2019, har administrationen udarbejdet et brutto-oplæg til programindhold for en studietur på 2½ dag til Hamborg. Turen planlægges med fokus på bæredygtig transport og vil ske som togrejse fra København til Hamborg.

Administrationen har haft fokus på at afsøge aktiviteter, som kan besøges i Hamborg, hvor der er mulighed for at få ny inspiration til løsning af udfordringerne indenfor udvalgets portefølje.

Der er primært lagt vægt på at se ting i praksis og have en dialog med værterne med udgangspunkt i noget man kan se frem for formelle møder med andre myndigheder.

Hamborg rummer gode muligheder for at se nærmere på aktiviteter indenfor flg. temaer:

- Klimatilpasning i en metropol, hvor vandvejene er centrale og klimavarslingsystemer afgørende
- Cirkulær økonomi i forbindelse med byggeri, jordhåndtering og elektronikaffald
- Smart energi og grøn energiproduktion og -effektivisering
- Håndtering af jord- og grundvandsforurening ved grønne teknologier og med rekreative muligheder

De konkrete projekter, som administrationen vurderer, der kan være interessante at se nærmere på er beskrevet i bilag 1.

Der vil på mødet være mulighed for at gennemgå bruttolisten og få udvalgets tilkendegivelser om særlige aktiviteter, som udvalget ønsker højt eller lavt prioriteret i den endelig programlægning.

Dato og endelig program kan først fastsættes senere, når udvalgsmøder mv. er berammet for 2020. Forslag til endelig program og budget mv. vil blive forelagt til godkendelse i udvalget, forretningsudvalget og regionsrådet primo 2020.

KONSEKVENSER

På baggrund af miljø- og klimaudvalget drøftelse af oplæg til programindhold og ønsker til særlig fokus for udvalgets studietur til Hamborg i foråret 2020, vil administrationen arbejde videre med konkretisering af programmet.

ØKONOMI

Studieturen vil blive planlagt indenfor rammerne for udvalgenes studieture, som er godkendt af

regionsrådet den 23. oktober 2018. Rammen svarer til maksimalt 15.000 kr. pr. medlem. Godkendelse af et specificeret budget for turen vil ske i regionsrådet primo 2020.

POLITISK BESLUTNINGSPROCES

Sagen forelægges miljø- og klimaudvalget den 27. august 2019.

Forslag til endelig program, specificeret budgetforslag, forslag til embedsmandsdeltagelse og en begrundelse for, hvordan studieturen kan bidrage til udviklingen af Region Hovedstadens opgaveløsning vil blive forelagt til godkendelse i udvalget, forretningsudvalget og regionsrådet primo 2020.

DIREKTØRPÅTEGNING OG KONTAKTPERSON

Diana Arsovic Nielsen / Gitte Larsen

JOURNALNUMMER

19054172

BILAGSFORTEGNELSE

① 1. Bruttoliste til MKU's studietur til Hamborg 2020

8. EVENTUELT

MILJØ- OG KLIMAUDVALGET

MØDETIDSPUNKT

01-10-2019 14:00

MØDESTED

Standard mødested for møder

MEDLEMMER

Charlotte Holtermann	Medlem	Afbud
Stinus Lindgreen	Næstformand	Deltog
Peter Westermann	Medlem	Deltog
Kim Rockhill	Formand	Deltog
Randi Mondorf	Medlem	Deltog
Özkan Kocak	Medlem	Afbud
Tormod Olsen	Medlem	Deltog

INDHOLDSLISTE

1. Meddelelser - Årsplan
2. Meddelelser - Brev fra Fredensborgs borgmester Thomas Lykke Pedersen til Miljøminister Lea Wermelin

1. MEDDELELSER - ÅRSPLAN

MEDDELELSER

Årsplanen for emner til miljø- og klimaudvalgets kommende møder er vedlagt som bilag. Årsplanen er foreløbig, og der kan opstå behov for udskydelser af emner eller supplerings med ekstra punkter, hvilket vurderes løbende af administrationen.

JOURNALNUMMER

19035508

BILAGSFORTEGNELSE

📎 1. Årsplan 2019-2020

2. MEDDELELSER - BREV FRA FREDENSBORGS BORGMESTER THOMAS LYKKE PEDERSEN TIL MILJØMINISTER LEA WERMELIN

MEDDELELSER

Borgmester for Fredensborg Kommune Thomas Lykke Pedersen sendte d. 2. september 2019 brev til Miljøminister Lea Wermelin, hvor han gør opmærksom på, at der er behov for flere midler til regionerne og mere hensigtsmæssig lovgivning.

Direktør i Fredensborg Kommune Thomas Barfoed nævnte brevet i et høringssvar, af d. 12. juni 2019, på regionens varsel om afgørelse om nuancering af kortlægning på Langebjergvej 126, 3050 Humlebæk.

JOURNALNUMMER

19068225

BILAGSFORTEGNELSE

① 1. Brev fra Borgmester Thomas Lykke Pedersen til Miljøminister Lea Wermelin om flere midler og hensigtsmæssig lovgivning

Circular Cities Declaration

Facilitating the transformation to a circular economy

Background

As European cities face the challenges of climate change, increasing resource use and waste production, as well as social issues such as inequality, unemployment and insecurity, it is evident that our current linear economic model of “make, use, dispose” can no longer be sustained.

We need to move towards a circular economy – one which meets society’s material needs while respecting environmental boundaries, one which maintains the value of products and materials for as long as possible, one which maximises the recovery, reuse and recycling of resources, and minimises environmental footprints and resource consumption.

To meet this challenge, cities must innovate – we need to find new, smarter ways of doing business, innovative processes and technological solutions, and new partnerships with stakeholders between the public and private sectors, and knowledge institutions to help enable these developments.

Local and regional governments have a critical role to play in achieving this transition to a circular economy. From urban planning and zoning regulations to waste management approaches, from public infrastructure and construction projects to the public procurement of products and services, public authorities can act as a catalyst, a role-model, a service provider, a regulator and facilitator to support the transition to a circular economy.

Whilst this role is clear, much more work needs to be done to help understand how it can be most effectively employed. What are the key levers and tools available to local and regional governments, and how can we ensure that these align to achieve circular economic outcomes, which minimise environmental impacts and benefit society as a whole?

Our commitment

On behalf of <XXXX> I hereby declare our commitment to:

- Play an active role, within our scope of influence, to encourage the transformation to a circular economy, through the policy and regulatory levers available to us
- Initiate a series of innovative pilot and demonstration activities, to help identify the most promising solutions, better understand how to maximise our impacts, and provide models for others to replicate
- To actively share our knowledge and experiences with other European local and regional governments
- To seek to build a wider circular cities coalition with key stakeholders and initiatives across Europe to help create a strong and coherent support framework for this transition

1 Resume

De seneste års hændelser med stormfloder og højvande har igen sat fokus på konsekvenserne af den stigende havvandsstand og truslen ifm. stormflod.

I Hovedstadsområdet strækker udfordringen fra stormflod sig på tværs af kommunegrænserne. Problemerne og løsningerne skal derfor ses samlet. Herved opnås en fælles forståelse og en fælles indsats minimerer konsekvenserne og de samlede omkostninger.

Denne rapport belyser det samlede problem for Hovedstadsområdet. Der fokuseres på de samfundsøkonomiske konsekvenser ved ikke at gøre noget samt på kystens modstandsdygtighed og det eksisterende beredskab.

Grundlaget er avancerede hydrauliske beregninger af oversvømmelser fra stormflod baseret på den nyeste viden omkring de statistiske forhold og de forventede klimaændringer. Der er inddraget viden om historiske stormfloder fra de seneste 1000 år.

De samlede samfundsøkonomiske konsekvenser er opgjort som nutidsværdi til 22,5 mia. kr. over de kommende 100 år. Dette er de samlede skader, der forventes, såfremt der ikke gøres yderligere for at beskytte hovedstadsområdet ud over den nuværende beskyttelse.

Sammenfatning

I en tidligere rapport har COWI analyseret risikoen for stormflodsskader i hovedstadsområdet. Rapporten fokuserede på de samfundsøkonomiske konsekvenser ved ikke at gøre noget samt på kystens modstandsdygtighed og det eksisterende beredskab. Grundlaget var avancerede hydrauliske beregninger af oversvømmelser fra stormflod baseret på den nyeste viden omkring de statistiske forhold og de forventede klimaændringer. Analysen inddrog viden om stormfloder fra de seneste 1000 år.

Denne rapport går et skridt videre, idet den skitserer konkrete tiltag, analyserer, hvilke niveauer det er optimalt at sikre sig til og belyser tidsperspektivet for etablering af sikringen.

Stormflodstruslen for Hovedstadsregionen er forskellig fra syd til nord.

I syd skal hele Køge Bugt regionen betragtes samlet og løsningen skal omfatte hele Køge Bugt Strandpark fra Ishøj til Brøndby.

Amager kan deles i to. Den sydlige del omfatter Dragør og delvist Tårnby Kommune. Her er der flere muligheder. Den nordlige del af Amager er behandlet udførligt i Københavns Kommunes stormflodsplan. Her er en sikring langs kystlinjen det mest optimale.

På Sjællandssiden kan København sikres mod syd med en ydre sikring, der også vil hjælpe Hvidovre Kommune, eller en indre sikring langs kajkanterne. Den indre sikring er dog besværlig på grund af de mange forskellige anlæg i kystlinjen.

Nord for København er en kystnær sikring af Gentofte og dele af Lyngby Taarbæk oplagt.

Rapporten beskriver de enkelte tiltag og analyserer de samfundsøkonomiske omkostninger og gevinster ved tiltagene.

PRESSEMEDDELELSE

Dato: 19. juni 2019

Att.: [Navn]

Stormflod truer hovedstadsområdet

En ny rapport viser, at stormflod og havvandsstigninger vil forårsage skader for 22 milliarder kroner i hovedstadsområdet, hvis kysten ikke beskyttes samlet på tværs af områdets kystkommuner.

Truslen fra stormflod er ikke en fjern trussel, men kan allerede i dag medføre betydelige skader. Det viser en rapport, som Region Hovedstaden og Regnvandsforum har fået COWI til at udarbejde.

Vand kender ikke til kommunegrænser

I hovedstadsområdet strækker udfordringen fra stormflod sig på tværs af kommunegrænserne. En fælles kystbeskyttelsesindsats er derfor nødvendig.

”Vand respekterer jo ikke administrative grænser. Det er derfor vigtigt, at vi i Region Hovedstaden har været med til at sikre, at kommunerne og forsyningsnetterne nu har et samlet billede af risikoen ved stormflod, som der kan arbejdes videre med” udtaler formanden for Region Hovedstadens miljø- og klimaudvalg Kim Rockhill.

Fælles data om stormflod og kystbeskyttelse

Det er første gang, at der er anvendt fælles data til at udarbejde skadesopgørelser og optimale sikringsniveauer for kystkommunerne i hovedstadsområdet.

”Jeg er meget glad for, at vi i Region Hovedstaden har været med til at sikre, at der nu er et samlet, opdateret vidensgrundlag, som vil give et rigtigt godt grundlag for den videre proces og samarbejde”, udtaler formanden for Region Hovedstadens miljø- og klimaudvalg Kim Rockhill.

Ved at forbedre kystbeskyttelsen kan truslen fra stormflod reduceres fremover. Det er særligt en stormflod fra syd, som udgør en risiko for hovedstadsområdet.

Hvem skal betale regningen?

Hvis beskyttelsen af hovedstadsområdet ikke øges, vil de samlede skader som følge af stormflod løbe op i ca. 22 milliarder kroner over de næste 100 år.

Omkring halvdelen af skaderne skyldes tab på hovedstadsområdets tværgående infrastruktur, som metro, lufthavn og motorvejsstrækninger. Særligt tab, der skyldes forsinkelser og manglende fremkommelighed, vil være meget store.

”Vi har allerede fået en forsmag på, hvilke ødelæggelser stormflod og vandstigninger kan betyde – både som kommune og i Hovedstadsområdet. Vi bærer et fælles ansvar for at hjælpes ad med at beskytte både vores borgere og vores værdier ved at sørge for kystsikring. Jeg mener ikke det er en opgave, kommunerne kan løfte uden økonomisk hjælp fra staten”, siger Hvidovres borgmester Helle Adelborg.

FAKTA

Rapporten er udarbejdet i forbindelse med projektet ”Stormflod og havvandsstigninger”, som er et samarbejde mellem Region Hovedstaden og Regnvandsforum.

Projektet skal bidrage til at løse fælles udfordringer på tværs af kommuner i forbindelse med stormflod og havvandsstigninger.

Projektet er finansieret af:

Region Hovedstaden og Regnvandsforum (Lyngby-Taarbæk Kommune, Gentofte Kommune, Københavns Kommune, Frederiksberg Kommune, Tårnby Kommune, Dragør Kommune, Hvidovre Kommune, Brøndby Kommune, Valensbæk Kommune, Ishøj Kommune, Lyngby Taarbæk Forsyning, HOFOR, Frederiksberg Forsyning, Tårnby Forsyning, Ishøj Forsyning, BIOFOS).

Link til rapportererne: <https://www.regionh.dk/til-fagfolk/miljoe/en-groennere-region/Klimatilpasning/Documents/Udredning%20om%20stormflod%20og%20havvandsstigning.pdf>

https://www.regionh.dk/til-fagfolk/miljoe/en-groennere-region/Klimatilpasning/Documents/Stormflod_og_havvandstigning_rapport.pdf

**Punkt nr. 3 - Orienteringssag: ReVUS projekt ”Stormflod og havvandsstigninger”
Bilag 3 - Side -3 af 3**

Yderligere information

Region Hovedstaden:

Kim Rockhill via Region Hovedstadens pressevagt på 70209588

Emilie Rønde Nielsen (tekniske spørgsmål ang. rapporten):

emilie.roende.nielsen@regionh.dk / 20598866

Regeringen
Danske Regioner

Aftale om regionernes økonomi for 2020

4. september 2019

1. Indledning

Sundhedsvæsenet gennemgår i disse år en markant udvikling. Regionerne, sygehusene og personalet står helt centralt heri og leverer gode resultater med fortsat forbedring af behandlingen for borgerne. Flere overlever alvorlig sygdom, fx inden for hjertesygdomme og kræft, og patienterne venter i kortere tid på en sygehusoperation. Regeringen og Danske Regioner er enige om at fortsætte udviklingen.

Regeringen og Danske Regioner er enige om ambitionerne for videreudviklingen af sundhedsvæsenet med fokus på styrket sammenhæng, forebyggelse og lighed. Regeringen og Danske Regioner vil samarbejde tæt om at realisere ambitionerne.

Den demografiske udvikling betyder flere ældre og et øget behandlingsbehov i sundhedsvæsenet. Med aftalen sikres, at der følger penge med til dækning af det demografiske træk, når der bliver flere patienter. Samtidig kan stigende medicinudgifter dækkes, og det vil give mulighed for løft af kapaciteten og mere personale.

Aftalen betyder også en afvikling af det hidtidige omprioriteringsbidrag på både sundhedsområdet og på det regionale udviklingsområde, som blev indført fra 2016 som et årligt fald i udgiftsrammerne. Dermed tages der ikke længere midler ud af områderne, men sikres i stedet øget frihed til lokale løsninger.

Samtidig tages de første skridt til at realisere en fælles ambition om at uddanne og ansætte mere social- og sundhedspersonale og flere sygeplejersker, at forbedre arbejdsforholdene, at flere medarbejdere får mulighed for at gå op i tid og at nedbringe sygefravær, samt at udnytte medarbejdernes kompetencer bedst muligt. Udfordringerne er sammensatte, og der er flere veje til at løse dem. Regeringen og Danske Regioner nedsætter en fælles task force, der frem mod et sundhedsudspil får til opgave at drøfte vejene til realisering heraf over de kommende år, herunder en langvarig plan for rekruttering af social- og sundhedsmedarbejdere.

Regeringen og Danske Regioner er enige om en fortsat dialog om fremtidens sundhedsvæsen. Regeringen vil invitere Folketingets partier til forhandlinger om en sundhedsaftale. Danske Regioner inddrages løbende i processen forud for et regeringsudspil. Rammen for et udspil er en videreførelse af et decentralt sundhedsvæsen, hvor regionernes driftsansvar videreføres, og regionerne har afgørende indflydelse og medbestemmelse på sundhedsområdet.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -2 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Regeringen ønsker at gennemføre en selvstyrereform. Forud for et regeringsudspil på området ønsker regeringen en inddragende proces med Danske Regioner, KL, personalegrupper og øvrige interessenter.

Der er enighed om at psykiatrien er et væsentligt fokusområde som skal styrkes. Regeringen vil igangsætte et arbejde med henblik på at udarbejde en 10-års plan for psykiatrien. Planen vil bl.a. indeholde initiativer målrettet forebyggelse af psykisk sygdom, bedre sammenhæng i behandlingsforløb, nedbringelse af ventetider og forøget kapacitet i psykiatrien. Regeringen tilkendegiver, at Danske Regioner og KL vil blive inddraget i arbejdet med en 10 års plan.

Endelig er parterne enige om, at regionerne spiller en central rolle, når det gælder løsningen af de udfordringer, der handler om en velfungerende infrastruktur og kollektiv trafik, ren jord og drikkevand, og let adgang til gode uddannelser. Parterne er på den baggrund bl.a. enige om, at regionerne får en stærkere rolle i det grænseoverskridende samarbejde.

2. Fremtidens sundhedsvæsen

Vi har et godt sundhedsvæsen i Danmark. Regionerne leverer gode resultater med fortsat forbedring af behandlingen for borgerne (fx overlevelse inden for hjertes, kræft mv.), og fortsat hurtig behandling for patienterne.

Men der er også udfordringer – i dag og i de kommende år. Der kommer flere ældre, og antallet af personer med en eller flere kroniske sygdomme stiger, ligesom der kommer flere borgere med psykiske lidelser. Udviklingen risikerer at sætte sygehusene under yderligere pres de kommende år. Mange patienter vil have gavn af behandling tættere på eget hjem. Derfor er der behov for en styrket kvalitet med en bedre forebyggende indsats samt øget sammenhæng, lighed og nærhed i tilbuddene.

Regeringen har tilkendegivet, at den vil invitere Folketingets partier til forhandlinger om en sundhedsaftale. Forud for et regeringsudspil på området ønsker regeringen en inddragende proces, så Danske Regioner, KL, personalegrupper og øvrige interessenter kan drøfte udfordringerne på området og komme med input til løsninger herpå. Danske Regioner og KL inddrages løbende heri.

Rammen for et udspil er en videreførelse af et decentralt sundhedsvæsen, hvor regionernes driftsansvar videreføres, og regionerne har indflydelse og afgørende medbestemmelse på sundhedsområdet. Regionerne har en central rolle i udviklingen af et sammenhængende sundhedsvæsen, hvor borgeren samtidig oplever øget nærhed. Udviklingen skal ske i samarbejde med almen praksis og kommunerne.

Det er samtidig vigtigt at kvaliteten og synlighed om resultater i de opgaver, der løses uden for sygehusene øges, så flere opgaver kan udføres i eller tæt på borgerens eget hjem.

Det er et fælles mål, at der sker en større aflastning af sygehusene for at sikre, at der også i fremtiden vil være kapacitet på sygehusene til at håndtere et stigende behandlingsbehov. Regionerne skal understøtte, at opgaver løses der, hvor opgaven løses mest omkostningseffektivt til størst gavn for patienterne.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -3 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Det kræver blandt andet større sammenhæng og et styrket samarbejde mellem de centrale aktører – praktiserende læger, kommuner og regioner.

3. Økonomiske rammer

Med den samlede økonomi i aftalen for 2020 er regionernes udgifter i forlængelse af den demografiske udvikling, herunder udgifter til medicin, dækket. Samtidig er der skabt mulighed for et løft af kapaciteten, herunder mere sundhedspersonale.

Aftalen indebærer følgende økonomiske elementer:

- Rammen for de regionale driftsudgifter er fastsat med udgangspunkt i det regionale delloft for sundhedsområdet i 2020 og det regionale delloft for driftsudgifter til regional udvikling i 2020. Samtidig afskaffes omprioriteringsbidraget på sundhedsområdet svarende til 60 mio. kr. og på udviklingsområdet svarende til 24 mio. kr. med virkning fra 2020.
- Med aftalen løftes det regionale udgiftsniveau på sundhedsområdet med 1,5 mia. kr. i 2020.
- Der er med aftalen forudsat et regionalt teknologibidrag på 500 mio. kr. i 2020, som regionerne frigør, og som prioriteres til finansiering af øget behandlingskapacitet.

Der er som led i det regionale teknologibidrag enighed om en målsætning om, at regionerne arbejder målrettet for at omprioritere ressourcer fra administration til den patientnære sundhed og borgernære opgaver.

Der indgår videre en forudsætning om, at der frigøres midler i 2020 som følge af det fællesoffentlige indkøbssamarbejde samt den regionale indkøbsstrategi, der skal frigive samlet 1,5 mia. kr. i 2020 i forhold til 2015.

- Der er med aftalen forudsat frigjort 272 mio. kr. årligt i 2020-2025 gennem en bedre tilrettelæggelse af patientbehandlingen til gavn for både patient og økonomi i de nye kvalitetsfundsstøttede sygehusbyggerier. Halvdelen fastholdes i den enkelte region til øget behandlingskapacitet. De resterende 136 mio. kr. i 2020 er med økonomiaftalen for 2020 prioriteret til ny sygehusaktivitet. Gevinsterne ligger ud over det aftalte teknologibidrag.
- Med aftalen fastsættes et niveau for de regionale anlægsudgifter på 7,3 mia. kr. i 2020. Der fastsættes et loftsbelagt niveau for anlægsudgifterne (brutto) på 2,5 mia. kr. i 2020 med tillæg af afløb fra puljer med statsligt projektilskud. Anlægsniveauet for kvalitetsfundsbyggeri er fastsat med afsæt i et realistisk skøn for afløbet i 2020, svarende til 4,8 mia. kr. Der er i den forbindelse lagt vægt på, at kvalitetsfundsbyggeriet fortsat realiseres i overensstemmelse med indgåede kontrakter og planer.
- Med henblik på at fremme offentligt-privat samarbejde etableres en deponeringsfritagelsespulje på 400 mio. kr. i 2020, hvor der kan søges om dispensation for deponeringsforpligtigheden i lånebekendtgørelsen.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -4 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

- Der hensættes i regionerne 1.176,5 mio. kr. i 2020 til finansiering af projekter med kvalitetsfundsstøtte, med modsvarende finansiering af de enkelte regioners deponering via finansieringstilskud fra Sundheds- og Ældreministeriet.
- Der etableres en lånepulje til refinansiering af regionale afdrag på 650 mio. kr. i 2020.

Flytteudgifter

Regeringen tilkendegiver, at der afsættes et driftstilskud på 100 mio. kr. i 2019 til Region Midtjylland til håndtering af ekstraordinære balanceproblemer afledt af indflytning i kvalitetsfundsstøttet sygehusbyggeri. Hvis en lignende situation opstår fremadrettet i tilknytning til ekstraordinære flytteudgifter i de store kvalitetsfundsbyggerier, er regeringen indstillet på at drøfte en låneadgang.

Anvendelse af eksterne konsulenter

Der er en høj faglighed i den offentlige sektor og mange dygtige medarbejdere. Dermed er der potentiale for at løse flere opgaver uden brug af eksterne konsulenter. Det kan frigøre ressourcer til at forbedre velfærden. Regeringen og Danske Regioner er på den baggrund enige om at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal se på veje til at nedbringe anvendelsen af eksterne konsulenter i stat og regioner og løbende følge op på, om udviklingen går i den rigtige retning.

4. Behandlingsomstilling og god opgaveløsning

Med henblik på at imødekomme udviklingen på sundhedsområdet og fortsat have kapacitet på sygehusene til at behandle de patienter, der i de kommende år har behov for specialiseret behandling, er parterne enige om at der er brug for en omstilling af sundhedsvæsenet med et større fokus på forebyggelse, tidligere indsatser og behandling uden for sygehusene.

Regeringen og Danske Regioner er derfor enige om at videreføre den nye styringsmodel på sundhedsområdet, der blev aftalt med økonomiaftalen for 2019. Styringen afspejler, at det er en hovedprioritet at styrke sammenhængen for patienten. Derfor er det tidligere hovedfokus på sygehusaktivitet ændret til bredere mål for sammenhæng og omstilling af behandlingen. Samtidig styrkes rammerne for løbende at realisere gevinster fra den teknologiske udvikling mv.

Med den nye styring er det tidligere årlige produktivetskrav på 2 pct. og den statslige aktivitetspulje afskaffet. Det sikrer fleksible rammer for sygehuse og personale til at vælge de rigtige løsninger for patienten og samtidig realisere den behandlingsomstilling, der giver øget nærhed og sammenhæng for patienten og samtidig frigør kapacitet på sygehusene.

Hovedelementerne i den nye styring er et årligt teknologibidrag på ½ mia. kr. som regionalt finansieringsbidrag og en ny nærhedsfinansiering, der er en statslig finansiering på 1,5 mia. kr. betinget af, at regionerne realiserer en behandlingsomstilling.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -5 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Teknologibidrag

Teknologibidraget blev aftalt med økonomiaftalen for 2019 som den fremadrettede ramme for arbejdet med effektiviseringer på sundhedsområdet. Teknologibidraget udgør ½ mia. kr. årligt og tilvejebringes af regionerne gennem realisering af de løbende gevinster ved at modernisere og udvikle opgaveløsningen, bl.a. via ny teknologi, nye behandlingsmetoder og forbedrede arbejdsgange. Det kan fx dreje sig om:

- Måretning af ressourcer fra administration til patientnære indsatser.
- Understøttelse af omkostningseffektiv og sammenhængende opgaveløsning gennem fælles løsninger, ny teknologi, nye behandlingsmetoder og forbedrede arbejdsgange samt at behandling ydes på det mest ressourceeffektive niveau.
- Fortsat effektivisering og professionalisering af indkøb.

Teknologibidraget fastholdes på sundhedsområdet som et årligt finansieringsbidrag til prioritering af bedre behandling og kapacitet og tages dermed ikke ud af det regionale udgiftsloft. Der er fulde frihedsgrader for regioner for realiseringen af gevinsterne, herunder for lokale løsninger, idet der samtidig er enighed om, at gevinster ofte realiseres over en flerårig periode, og at den regionale realisering sker på en hensigtsmæssig måde.

Der er samarbejdet om at understøtte grundlaget for nye tilgange og udbredelse af bedste praksis inden for temaer, der følger af økonomiaftalen for 2019. Med udgangspunkt heri er der enighed om en række initiativer, der understøtter regionernes realisering af teknologibidraget for 2020, *jf. boks 1*.

Der er samtidig enighed om, at implementeringen af initiativerne indgår som en del af regionernes langsigtede planlægning. Der er desuden enighed om, at de identificerede potentialer og frigjorte ressourcer som følge af de gennemførte analyser forbliver i regionerne med henblik på øget behandlingsskapacitet.

Boks 1

Gennemførte arbejder der understøtter teknologibidraget for 2020

Der er iværksat følgende arbejder, som viser et potentiale og dermed danner grundlag for at frigøre ressourcer til omsorg og nærvær.

- **Kapacitetsanvendelsen på de medicinske afdelinger**
I analysen er der anvist 20 konkrete initiativer, som nogle medicinske afdelinger har gode erfaringer med har et potentiale for at frigøre kapacitet på de medicinske afdelinger. Initiativerne vurderes at kunne frigøre sengedøgn og reducere indlæggelser og ambulante besøg for de medicinske patienter, ligesom initiativerne kan frigøre personaletid.
- **It-drift**
Analysen viser forskelle i regionernes it-løsninger og udgiftsniveauer, og potentialer inden for basis-it, herunder drift af servere, netværk og supportenheder. Det påpeges samtidigt, at den nuværende organisering og beslutningsstruktur i endnu højere grad kan understøtte samarbejde og tværgående konsolidering.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -6 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

- **Administration**

Analysen viser, at regionerne siden strukturreformen har arbejdet med at udvikle støttefunktionerne, og at alle regioner arbejder med at automatisere og standardisere opgaverne inden for økonomi- og HR-funktionerne. Det vurderes i analysen, at en øget standardisering, automatisering og specialisering inden for økonomi- og HR-funktionerne vil understøtte en bedre ressourceanvendelse. Udvikling af opgaveløsningen giver samtidig mulighed for øget specialisering som grundlag for øget produktivitet eller kvalitet i opgaveløsningen.

- **Samarbejde om fællesoffentligt indkøb**

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at et tæt samarbejde om det offentlige indkøb rummer et væsentligt potentiale til at frigøre midler, som kan være med til at løfte den offentlige service. Der er iværksat en række indkøbsinitiativer, som bl.a. skal skabe rammerne for udbredelse af e-handel, samarbejde om køb af sundhedsartikler på tværs af kommuner og regioner, udvidelse af den fællesoffentlige aftaledækning og forbedret compliance på fællesoffentlige aftaler.

Der er samtidig enighed om nye fælles tiltag på udvalgte områder, *jf. boks 2*.

Boks 2

Understøttende tiltag i økonomiaftalen for 2020

- **Fokuseret administration.** Regionerne har igangsat et arbejde med at målrette ressourcer fra administration til den patientnære sundhed og borgernære opgaver. Der skal gøres status for arbejdet, herunder udviklingen i de administrative udgifter. Regeringen og Danske Regioner er enige om at fastholde fokus på at sikre, at en større del af personalet i sundhedsvæsenet udgøres af frontmedarbejdere som fx sygeplejersker og SOSU-assistenters frem for personale i administrative funktioner.

Det kliniske personale skal afløstes for administrative opgaver for at give tid til kerneopgaven og patientbehandling. Regeringen og Danske Regioner har en fælles ambition om at fokusere ressourcer til patientbehandling. For at sikre det sundhedsfaglige personale aflastes og understøttes bedst muligt, arbejder regionerne løbende for at professionalisere, forenkle og automatisere de administrative opgaver, styrke systemunderstøttelsen af det kliniske arbejde samt frigøre ressourcer til kerneopgaven gennem effektiviseringer og kloge indkøb. Regionerne redegør i forbindelse med teknologibidraget for arbejdet.

- **Behandlingsomstilling og udvikling af opgaveløsningen.** Behandlingsomstilling og god opgaveløsning er et centralt indsatsområde i de kommende år, med sigte på at levere mere patientnære behandlingstilbud og samtidig frigøre specialiseret kapacitet på sygehusene. Der skal gøres status for fremdriften i den regionale indsats, herunder opfølgning på implementering af identificerede potentialer i gennemførte fælles analyser.

Konkret er der samtidig enighed om en analyse af kapacitetsanvendelse på det ambulante område med henblik på at understøtte den nødvendige omstilling mod hhv. mere målrettede kontrolforløb på hospitalet og omkostningseffektive løsninger uden for hospitalet. Analysen vil fokusere på patientforløb på udvalgte sygdomsområder og pege på bedste praksis for at optimere tidsforbruget i patientforløbet og stratificere kontrolforløb. Endvidere vil analysen undersøge muligheden for omkostningseffektive løsninger uden for hospitalet med fokus på forudsætningerne for og potentialerne i at løse udvalgte opgaver uden for hospitalet.

- **Bedre indkøb.** Stat, kommuner og regioner har gennem en årrække realiseret betydelige besparelser gennem bedre indkøb af varer og tjenester fra den private sektor. Det offentlige køber hvert år ind for omkring 300 mia. kr. Indkøb af standardvarer og ydelser udgør omtrent 175 mia. kr. på tværs af det offentlige.

Konkret er regeringen og Danske Regioner enige om en målsætning om, at det igangsatte fællesoffentlige indkøbssamarbejde mellem sektorerne fremadrettet skal bidrage til at effektivisere det offentlige indkøb med 2½ mia. kr. frem mod 2025. Heraf ½ mia. kr. på regionernes område.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -7 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Det fællesoffentlige indkøbssamarbejde skal supplere og understøtte den store indsats, som allerede foregår inden for hver sektor på indkøbsområdet. Med aftalen om regionernes økonomi for 2017 blev der aftalt en målsætning om, at regionerne vil effektivisere indkøbsområdet med 1,5 mia. kr. i 2020 i forhold til 2015. I forlængelse af indkøbsmålsætningen for 2020 udarbejder Danske Regioner en ny strategi på indkøbsområdet frem mod 2025, som præsenteres i forbindelse med økonomiaftalen for 2021.

Arbejdet med de understøttende analyser forankres i regi af styregruppen for teknologibidraget, der skal sikre løbende fremdrift i analyserne. Det er formålet med analyserne at tilvejebringe et solidt grundlag for videndeling om tilgange til optimering og løbende effektivisering. Der er enighed om, at parterne løbende vurderer eventuelle barrierer for de lokale effektiviseringer.

Som grundlag for at sikre videndeling og spredning af de gode tilgange på tværs af sygehuse og regioner, og for at følge fremdriften i det omstillings- og udviklingsarbejde, der har implikationer for det samlede sundhedsvæsenes udvikling, afgiver Danske Regioner en årlig status for arbejdet med realisering af omstilling og modernisering og udvikling af opgaveløsningen i form af en redegørelse.

Statusredegørelsen skal have fokus på sundhedsvæsenets resultater, og hvordan der arbejdes med behandlingsomstilling og prioritering af flere hænder til omsorg og nærvær – og færre til administration. Blandt andet med fokus på ovenstående samarbejder.

Nærhedsfinansiering

Parterne er enige om, at der er behov for en omstilling af sundhedsvæsenet med et større fokus på behandling uden for sygehusene. Nærhedsfinansieringen er et element i den nye styring, der skal understøtte den omstilling.

Nærhedsfinansieringen er en betinget finansiering, der erstatter den tidligere aktivitetspuljes fokus på sygehus-aktivitetsvækst og i stedet indeholder bredere mål for øget sammenhæng og omstilling af behandlingen. Det skal understøtte en styrket sammenhæng i sundhedsvæsenet, så borgerne modtager den rette behandling på det rette sted.

Parterne er endvidere enige om, at der ikke foretages en efterregulering vedrørende den udbetalte nærhedsfinansiering for 2019 som følge af udfordringer med implementeringen af det nye landspatientregister (LPR3).

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at regionerne fortsat skal arbejde med at realisere intentionerne bag nærhedsfinansieringen, så der sikres sammenhæng og mere patientnær behandling til gavn for patienterne, og samtidig frigøres kapacitet på sygehusene. Nærhedsfinansiering udgør 1,5 mia. kr. i 2020 og er betinget af, at regionerne lever op til de angivne kriterier. De specifikke kriterier er dynamiske og kan dermed udskiftes for efterfølgende år. Der var dog med økonomiaftalen for 2019 enighed om, at de første fire kriterier som udgangspunkt fastholdes i de kommende år for at sikre et vedvarende fokus på sammenhæng og omstilling samt en stabilitet i den regionale styring.

For 2020 er der derfor enighed om at videreføre de fire kriterier, *jf. kriterie 1-4 i boks 3*.

Boks 3

Kriterier i nærhedsfinansiering for 2020

1. Reduktion i antal sygehusforløb pr. borger.
2. Reduktion i sygehusaktivitet pr. kroniker (KOL og diabetes).
3. Reduktion i andelen af somatiske indlæggelser, der fører til en akut genindlæggelse indenfor 30 dage.
4. Stigning i andel af virtuelle sygehusforløb.

Regionernes målopfyldelse for 2020 opgøres endeligt senest ultimo april 2021. Regionerne beholder den udbetalte finansiering, hvis de lever op til målene, og ellers foretages en efterregulering, *jf. boks 4*.

Boks 4

Efterregulering af nærhedsfinansiering

Antal opfyldte mål	nærhedsfinansiering (andel, der forbliver i regionerne)
0	0 pct.
1	33 pct.
2	67 pct.
3+	100 pct.

Nationale mål

De Nationale Mål understøtter en udvikling i sundhedsvæsenet med fokus på de resultater, der har betydning for patienterne, og hvor der leveres mest sundhed for pengene. Regionerne har gennem lokalt definerede mål og indsatser forankret de nationale mål og tilhørende indikatorer som centrale elementer i regionernes kvalitetsforbedring og styring af sygehuse.

Parterne er i forlængelse heraf enige om at fortsætte videreudviklingen af de aftalte underliggende indikatorer, som viser udviklingen for de nationale mål på relevante indikatorer.

5. Mere personale og bedre arbejdsforhold

Forventningerne til behandling og omsorg i sundhedsvæsenet er med rette store. Velfærden skabes i samspil mellem borgerne og de kvalificerede og motiverede medarbejdere. Der vil i de kommende år være behov for løbende at sikre og uddanne flere medarbejdere, som er en forudsætning for at kunne gennemføre forbedringer i sektoren og sikre tid til omsorg.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -9 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Det er vigtigt, at adgangen til den praktiserende læge ikke er bestemt af, hvor man er bosat i landet. Regeringen og Danske Regioner er enige om at styrke lægedækningen gennem flere speciallæger i almen medicin. Der er derfor enighed om at løfte antallet af hoveduddannelsesstillinger, så der kommer 100 ekstra hoveduddannelsesforløb fordelt med 50 forløb med start i 2020 og 50 forløb med start i 2021.

Social- og sundhedspersonale og sygeplejersker varetager en lang række kerneopgaver i ældreplejen og i det offentlige sundhedssystem, og det er vigtigt, at der er tilstrækkeligt med medarbejdere til at sikre, at alle borgere og patienter får den bedste behandling og pleje.

Det er en fælles ambition, at der skal uddannes og ansættes flere social- og sundhedsmedarbejdere, at arbejdsforholdene forbedres, at flere medarbejdere får mulighed for at gå op i tid og at nedbringe sygefravær, samt at medarbejdernes kompetencer udnyttes bedst muligt. Udfordringerne er sammensatte, og der er flere veje til at løse dem. Noget skal løses inden for sektorernes eget arbejdsgiveransvar, noget skal understøttes via fælles tiltag. Regeringen og Danske Regioner er i forlængelse heraf enige om at nedsætte en task force, der frem mod et sundhedsudspil får til opgave at drøfte vejene til realisering heraf over de kommende år, herunder en langvarig plan for rekruttering af social- og sundhedsmedarbejdere.

6. Psykiatri

Der er enighed om, at psykiatrien er et væsentligt fokusområde som skal styrkes. Det skal bygge ovenpå tidligere prioriteringer. Med økonomiaftalen for 2019 blev der afsat 0,2 mia. kr. årligt til en fortsat kvalitetsudvikling af psykiatrien, der bl.a. skal medgå til nedbringelse af genindlæggelser, kapacitetsopbygning i psykiatrien og en styrkelse af børne- og ungdomspsykiatrien. Regionerne er i gang med at udmønte midlerne til gavn for patienterne.

Derudover blev der med finansloven for 2019 og Aftale om satspuljen på sundhedsområdet for 2019-2022 afsat ca. 0,3 mia. kr. årligt, hvoraf mere end 0,2 mia. kr. er permanente, til en styrkelse af indsatsen for mennesker med psykiske lidelser på tværs af kommuner og regioner mv. Midlerne skal bl.a. skal gå til etablering af tidligere og lettilgængelige indsatser for særligt børn og unge med psykisk mistrivsel og psykiske lidelser, en styrkelse af psykologbehandling for angst og depression, bedre sammenhæng på tværs af indsatser samt en bedre og mere intensiv behandling af de mest syge psykiatriske patienter. Desuden understøttes regionernes arbejde med at sikre en bedre brug af personaleressourcer i psykiatrien.

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at regionerne vil arbejde målrettet på at implementere initiativerne fra de tre oven for nævnte aftaler med henblik på at styrke indsatsen for mennesker med psykiske lidelser eller tegn herpå.

10-årsplan for psykiatrien

Det er en væsentlig prioritering for regeringen og Danske Regioner at styrke psykiatrien. Regeringen vil løfte psykiatrien og vil igangsætte et arbejde med henblik på at udarbejde en 10-års plan for psykiatrien med forpligtende mål om blandt andet at mindske antallet af genindlæggelser, nedbringe ventetiden og øge gennemsnitslevealderen for borgere med psykisk sygdom. Planen vil bl.a. indeholde initiativer målrettet forebyggelse af psykisk sygdom, bedre sammenhæng i behandlingsforløb, en udvidelse af psykologordningen samt forøget kapacitet i psykiatrien

Regeringen tilkendegiver, at Danske Regioner og KL vil blive inddraget i arbejdet med en 10 års plan, så lokal forankring og ejerskab sikres med henblik på at gøre en forskel for mennesker med psykiske lidelser.

Bedre styring og sammenhæng i psykiatrien

Der er de seneste år sket en positiv udvikling i regionernes styring af psykiatrien, som bl.a. har nedbragt ventetiderne til gavn for patienterne.

Regionerne har siden styringsgennemgangen i psykiatrien fra 2018 arbejdet med de centrale anbefalinger. Der er enighed om, at regionerne fortsætter arbejdet, herunder i forhold til de identificerede muligheder for en optimeret kapacitetsudnyttelse inden for visitationspraksis, snitflader til og samarbejde med primærsektoren, samarbejde i og mellem stationære afsnit og ambulatorier, vagtplanlægningsprocessen, opgavefordeling mellem medarbejdergrupper, bemandingspraksis samt anvendelse og planlægning af arbejdstid. Regeringen og Danske Regioner er enige om, at fortsætte arbejdet.

Der er enighed om, at sammenhæng for borgerne med en psykisk lidelse er et vigtigt indsatsområde i en styrkelse af psykiatrien de kommende år. Regionerne arbejder i forlængelse af den gennemførte kapacitetsanalyse bl.a. med udgående og understøttende funktioner i psykiatrien. Den gennemførte kapacitetsanalyse i psykiatrien i 2018 peger på, at bedre planlægning og koordinering mellem det psykiatriske hospital og primærsektoren i forbindelse med udskrivningsforløb kan bidrage til, at nogle patienter kan forkorte deres indlæggelse eller forebygge genindlæggelse. Parterne er enige om, at regionerne styrker og fremrykker planlægning og koordinering med primærsektoren i forbindelse med udskrivningsforløb med henblik på at sikre bedre forløb om udskrivning.

Sammenhæng i indsatsen for borgere med psykisk sygdom og samtidigt misbrug

Mennesker, der har brug for behandling af både psykiske lidelser og misbrug, oplever alt for ofte, at hjælpen er usammenhængende og utilstrækkelig. Parterne er derfor enige om, at der er behov for at ændre den nuværende ansvarsfordeling mellem regioner og kommuner for denne gruppe mennesker med henblik på at sikre en mere sammenhængende og helhedsorienteret indsats.

En ændret ansvarsfordeling skal ses i sammenhæng med udviklingen af det øvrige psykiatriske område. Regeringen vil som led i udarbejdelsen af en 10-årsplan for psykiatrien undersøge modeller for en ændret ansvarsfordeling som en af de første prioriteter. KL og Danske Regioner vil blive inddraget i dette arbejde.

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Særlige pladser i psykiatrien

Som led i indsatsen for at foregribe vold og udadreagerende adfærd på landets botilbud er der med tidligere satspuljeaftaler tilvejebragt medfinansiering til etablering af 150 nye særlige pladser i psykiatrien. Pladserne er målrettet en særligt udsat gruppe af borgere med svære psykiske lidelser og særlige sociale problemer, og som vurderes til at være eller i risiko for at blive til fare for andre. Der er medio 2019 etableret 135 pladser.

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at indsatsen over for den særlige gruppe af borgere er vigtig. Parterne konstaterer samtidig, at udnyttelsesgraden for pladserne er stigende efter en lovændring i foråret 2019, der justerede visitationskriterierne, men fortsat er for lav. Der er i forlængelse heraf enighed om, at de særlige pladser og integrationen med den øvrige psykiatri og socialpsykiatri tages op i den kommende 10-års plan for psykiatrien.

7. Digitalisering og data

Danmark er i front, når det gælder offentlig digitalisering. Det tætte samarbejde mellem kommunerne, regionerne og staten gør, at den offentlige sektor i dag kan tilbyde en effektiv og tidssvarende service til gavn for danskerne. Selvbetjeningsløsninger, NemID og Digital Post gør hverdagen nemmere, og tilfredsheden med løsningerne er høj. Den digitale udvikling vil også i de kommende år muliggøre en hurtigere og nemmere service og bidrage til at styrke velfærden. Samtidig er vi nået langt med at opbygge en fælles infrastruktur på sundhedsområdet, som binder sundhedsindsatsen i kommuner, regioner og praksissektoren sammen til gavn for både patienter, pårørende og sundhedsprofessionelle.

Regeringen, KL og Danske Regioner er derfor enige om at fortsætte det tætte samarbejde og videreføre initiativerne i digitaliseringspagten fra foråret 2019. Det skal bidrage til, at den offentlige sektor fortsat opfylder borgernes forventninger til en digital og sammenhængende service. Initiativerne er nærmere beskrevet i *bilag 1*.

Det danske sundhedsvæsen er kendetegnet ved i international sammenligning at have sundhedsdata af høj kvalitet og stor modenhed i dataanvendelse, hvilket tilskrives især sygehusvæsenets dokumentationspraksis og national indberetning til bl.a. Landspatientregisteret.

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at systematisk viden om indsatser og resultater i sundhedsvæsenet udgør et nødvendigt grundlag for kvalitetsudvikling, sammenhæng samt opfølgning og styring. Parterne er derfor enige om at styrke datagrundlag og anvendelsen af data bl.a. ved at tilvejebringe grundlag for national indberetning fra praksissektoren samt at kliniske kvalitetsdatabaser også kan understøtte kvalitetsudvikling i kommunerne. Endvidere vil parterne styrke dataanvendelse ved at udnytte de nye muligheder i Landspatientregisteret til bl.a. monitorering af prioriterede indsatser.

Åbenhed og synlighed om indsatser i praksissektoren

Der er på tværs af aktørerne på sundhedsområdet behov for en mere systematisk viden om indsatser og resultater hos praktiserende læger med henblik på at understøtte sammenhængende forløb, kvalitetsudvikling samt styring og opfølgning.

Regeringen og Danske Regioner er derfor enige om at følge op på lovgivningen om bedre digitalt samarbejde ved, at parterne i 2019 tilvejebringer grundlaget for, at praktiserende læger systematisk kan aflevere relevant data til kobling med blandt andet LPR3. Arbejdet tilrettelægges i samarbejde mellem regeringen, Danske Regioner og PLO.

Afdækning af barrierer for sammenhængende patientforløb

Parterne er enige om, at den aftalte afdækning af barrierer for sammenhængende patientforløb i økonomiaftalen for 2018 skal færdiggøres.

For så vidt angår den del, der vedrører samdrift, er der enighed om at udarbejde en del-af-rapportering med beskrivelse af eventuelle barrierer i den nuværende lovgivning. For så vidt angår den del, der vedrører deling af data på tværs, er selve afdækningen nu afsluttet, og der er iværksat tiltag, som skal afløfte en række af de identificerede barrierer. Herunder er sundhedsloven (Bedre digitalt samarbejde i sundhedsvæsenet mv.) blevet ændret i foråret 2019 og skal nu udmøntes.

Parterne er enige om fortsat at arbejde med rammerne for bedre brug af data, fx til beslutningsstøtte, værdibaseret sundhed og proaktiv forebyggelse. Samtidig er parterne enige om i 2020 at samarbejde om en fælles indgang til vejledning om adgang til sundhedsdata, så forskere let kan danne sig overblik over krav til at søge om adgang og oplever smidigere ansøgningsprocesser.

8. Regional udvikling

Det er en fælles ambition, at der fortsat er gode muligheder for at bo, leve og arbejde i alle dele af landet. Parterne er enige om, at regionerne spiller en central rolle, når det gælder løsningen af de udfordringer, der handler om en velfungerende infrastruktur og kollektiv trafik, let adgang til gode uddannelser samt sikre en indsats over for de jordforureninger, som truer sundhed, drikkevand og miljø.

Regionerne kan udarbejde en udviklingsstrategi, der omfatter regionernes opgaver inden for regional udvikling: Kollektiv trafik, kulturel virksomhed, uddannelse og miljø, samt i tilknytning hertil den fremtidige udvikling i regionen, infrastruktur, udvikling i yderområderne, natur og rekreative formål, grøn omstilling og klimatilpasning samt evt. grænseoverskridende samarbejder. Det forudsættes, at aspekter vedr. erhverv, turisme og vækst ikke indgår, så der ikke forekommer overlap til Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses strategi for den decentrale erhvervsfremmeindsats.

Sammenhængskraften i Danmark hænger sammen med, om vi lykkes med at skabe effektive og bæredygtige løsninger på disse samfundsmæssige udfordringer, som gør en stor forskel for borgernes hverdag og fremtid.

Rammer for de regionale udviklingsopgaver

Forenklingen af erhvervsfremmesystemet trådte i kraft den 1. januar 2019 og indebærer, at antallet af ansvarlige politiske niveauer er reduceret fra tre til to.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -13 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at regionerne skal have gode rammer for at udføre de regionale udviklingsopgaver, som de fortsat har ansvar for. Parterne vil derfor undersøge, om der er behov for tilpasninger af rammerne for de regionale udviklingsopgaver, så de bedre understøtter regionernes arbejde for at skabe regional udvikling.

En stærkere rolle i det grænseoverskridende samarbejde

Parterne er enige om, at regionerne bidrager positivt til det grænseoverskridende samarbejde, og at de derfor bør have en stærkere rolle i dette. Regeringen vil derfor gøre det muligt for regionerne, på lige fod med kommunerne, at varetage formandskabet i grænseoverskridende samarbejde, der som ét blandt flere formål beskæftiger sig med erhvervsfremme.

Tilsvarende vil regionerne få mulighed for at varetage formandskabet i de kommunalt og regionalt finansierede EU-kontorer.

Deltagelse i bestyrelser og selskaber

Regionerne bidrager til at skabe stærke partnerskaber mellem uddannelsesinstitutioner, virksomheder mv. om kvalificeret arbejdskraft, og parterne er enige om, at regionerne kan varetage en ledende rolle i disse partnerskaber, herunder indgå i bestyrelsesarbejde.

Teknologipagt

Regeringen vil arbejde for, at Danske Regioner indtræder som medlem i TeknologipagtRådet, så regionerne kan bidrage til samarbejdet i Teknologipagten om at styrke arbejdsstyrkens tekniske og digitale kompetencer.

Forurening i overfladevand

Parterne er enige om, at der er behov for videre undersøgelser med henblik på at identificere de jordforureninger, som reelt truer overfladevand. Forhandlinger om de videre undersøgelser genoptages senere i 2019.

Lokalbaner

De danske lokalbaner har over en årrække overordnet set bidraget med passagervækst. Lokalbanerne er tæt koordineret med den regionale og lokale busstrafik, og herigennem skabes et godt og koordineret tilbud til borgerne.

En analyse fra 2017 viser variation i driftsudgifterne til og vedligeholdelsesstanden af infrastrukturen på lokalbanerne. Danske Regioner noterer i den forbindelse, at regeringen planlægger at drøfte de fremtidige statslige investeringer i infrastruktur i 2020, og at regeringen forud herfor har noteret sig tilstanden på privatbanerne.

Uddannelse

Regeringen og Danske Regioner er enige om, at alle unge skal have gode uddannelsesmuligheder, uanset hvor i landet de bor. Regeringen og Danske Regioner er i den forbindelse enige om, at det er vigtigt, at der er en god geografisk spredning af velfærdsuddannelserne, adgang til ungdomsuddannelser og VUC i hele landet. Det noteres, at regeringen vil arbejde for, at de lukningstruede VUC'ere kan fortsætte.

Der er igangsat flere initiativer med fokus på uddannelser i hele Danmark. Regeringen vil i forlængelse af de igangsatte initiativer se nærmere på regionsrådenes rolle i forhold til elevfordeling og i forhold til geografisk dækning af adgangen til ungdomsuddannelser.

Verdensmål

Regeringen og Danske Regioner er enige om aktivt at arbejde for implementeringen af FN's 17 verdensmål. Verdensmålene og 2030-dagsordenen sætter retningen for en mere bæredygtig fremtid, hvor der er fokus på økonomisk, social og miljømæssig bæredygtighed. Aftalen om regionernes økonomi for 2020 er et vigtigt bidrag til verdensmål 3 (sundhed og trivsel), som skubber Danmark i en mere bæredygtig retning.

Regionerne vil ligeledes have fokus på verdensmålene i arbejdet med regional udvikling.

Klima

Verden og Danmark står i en klimakrise, der stiller højere krav end nogensinde før til ambitionsniveauet på hele det grønne område.

Regeringen har med *Retfærdig retning for Danmark* sat en ny retning, hvor Danmark vil hæve ambitionerne for klima, miljø og natur. Danmark skal være en grøn stormagt og påtage sig det internationale lederskab for den grønne omstilling. Derfor har regeringen sat et meget ambitiøst mål om, at Danmark skal reducere sine udledninger af drivhusgasser med 70 pct. i 2030 ift. 1990.

Det kræver en enorm indsats, der skal forankres bredt i den offentlige sektor. Det gælder både staten, kommunerne og regionerne.

Regeringen vil løbende inddrage Danske Regioner og KL samt andre relevante interessenter i arbejdet med den grønne omstilling med det mål for øje at sikre en solid kvalificering og forankring af den samlede klimaindsats.

Det gælder bl.a. på forskellige områder som fremme af en strategi for cirkulær økonomi, omstilling til et mere energieffektivt samfund, klogere affaldssortering og omstilling af den offentlige sektors indkøb, så det i højere grad understøtter den grønne omstilling.

9. Øvrige temaer

Fokus på overholdelse af udredningsretten

Hurtig udredning og behandling af patienterne er i dag et centralt element i sundhedsindsatsen. Rigsrevisionen vurderer i sin beretning om overholdelse af udredningsretten, at regionerne ikke har implementeret lovgivningen om ret til hurtig udredning ens. Rigsrevisionen vurderer også, at Sundheds- og Ældreministeriet i højere grad kan understøtte regionerne i implementeringen af udredningsretten.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -15 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Parterne er enige om, at regionerne skal sikre en ensartet implementering af udredningsretten på tværs af landet, og at udredningsretten skal overholdes for alle patienter. Regionerne fortsætter dette arbejde. For at understøtte dette er parterne enige om, at Sundheds- og Ældreministeriets vejledning om frit sygehusvalg, udvidet frit sygehusvalg, ret til hurtig udredning og information til henviste patienter udbygges i samarbejde med regionerne. Parterne er således enige om at samarbejde om en fælles og klar fortolkning af patientrettighederne til gavn for patienterne.

Samtidig er parterne opmærksomme på, at der er indført en ny model for indberetning som kan påvirke monitoreringen af udredningsretten i det første år efter implementeringen.

Kræftområdet

Regeringen og Danske Regioner prioriterer kræftbehandlingen højt og er enige om, at kræftpatienter skal sikres hurtig og rettidig behandling af høj faglig kvalitet. Regeringen og Danske Regioner er enige om, at den positive udvikling i kræftoverlevelse skal fortsætte.

Regeringen og Danske Regioner er enige om at følge op på Rigsrevisionens beretning om rettidigheden i indsatsen over for kræftpatienter, og at regionerne i højere grad sikrer ens behandling for kræftpatienter i hele landet. Det gælder både i forhold til tidlig opsporing, gennemførelse af kræftpakkerne og overholdelse af reglerne om maksimale ventetider.

Regionernes beslutning om at implementere automatiske elektroniske varslingsystemer er et vigtigt redskab til fremadrettet systematisk og proaktivt at sikre patienterne den hurtige behandling, de har ret til.

Regeringen og Danske Regioner er desuden enige om fortsat at understøtte de nationale målsætninger og konkrete initiativer i Kræftplan IV og vil i fællesskab arbejde på realiseringen af disse i overensstemmelse med den fælles udmøntningsplan fra februar 2017.

National strategi for personlig medicin / Nationalt Genom Center

Med Nationalt Genom Center er der etableret en ny national infrastruktur til helgenomsekventering. Regeringen og Danske Regioner er enige om vigtigheden af en ensartet og effektiv brug af den nye nationale infrastruktur i henhold til den fælles strategi for personlig medicin.

Parterne er enige om, at indsatserne i regionerne og Nationalt Genom Center skal koordineres tæt så genetiske oplysninger, der indberettes til Nationalt Genom Center, slettes lokalt, når den diagnostiske analyse er tilendebragt. Parterne vil i den forbindelse både samarbejde om, at andre relevante data stilles til rådighed i infrastrukturen for klinikken og til forskning i den fælles infrastruktur, og om national standardisering af analyseværktøjer mv.

Sklerosehandlingsplan

Regeringen og Danske Regioner er enige om at styrke indsatsen for mennesker med sklerose og deres pårørende. Derfor er der afsat 1,5 mio. kr. i 2019 til regionerne til opkvalificering af sygeplejersker med neurologiske kompetencer samt i alt 12 mio. kr. i perioden 2019-2021 til en styrket indsats for patienter med progressiv sklerose. Regeringen og Danske Regioner er enige om, at løftene anvendes til de angivne formål, jf. "Helhedsplan for skleroseområdet – Et godt liv med sklerose (april 2019).

Nedbringelse af ventetiden til offentlig høreapparatbehandling

Med finanslovsaftalen for 2019 er der afsat 25 mio. kr. årligt i perioden 2019-2022 til regionerne til nedbringelse af ventetider til offentlig høreapparatbehandling. Regeringen og Danske Regioner er enige om, at midlerne anvendes til det angivne formål, og at Danske Regioner sender en status på ventelisterne halvårligt til Sundheds- og Ældreministeriet.

Effektive ejendomssalg i det offentlige

Regeringen og Danske Regioner er enige om at udvide mulighederne for, at regioner kan gøre brug af Freja Ejendomme A/S i forbindelse med salg af regionale ejendomme.

Regeringen vil søge Folketingets tilslutning til, at Freja Ejendomme A/S' hjemmelsgrundlag udvides til at omfatte hele den regionale ejendomsportefølje. Udvidelsen af hjemmelsgrundlaget vil med virkning fra 2020 give regionerne *mulighed* for at afhænde alle typer af ejendomme i porteføljen til Freja Ejendomme A/S, som herefter forestår videresalget. Alle samarbejder om salg er frivillige for både Freja Ejendomme A/S og regioner.

Kvalitetsfondsbyggerier - Viden og evaluering

Fire kvalitetsfondsprojekter er nu fuldt ibrugtaget, og de resterende 12 byggerier er i gang. Regionerne har som bygherrer ansvar for at realisere kvalitetsfondsprojekterne inden for de udmeldte tilsagnsbetingelser, så der opføres fuldt funktionsdygtige og tidssvarende sygehuse. Regionerne foretager i den forbindelse de nødvendige prioriteringer, der sikrer styring og overholdelse af de fastlagte investeringsrammer og dermed klare rammer for de enkelte projekter.

Regeringen og Danske Regioner vil fortsat understøtte en tværgående indsats for at sikre videndeling særligt med henblik på udbredelse af viden og erfaringer fra de mest fremskredne og ibrugtagne projekter, herunder også i forhold til driften i nye bygninger. Det gælder særligt i forhold til byggestyring og realisering af potentialerne for bedre arbejdsgange og bedre teknologisk understøttelse af det sundhedsfaglige arbejde i de nye bygninger.

Regeringen og Danske Regioner er desuden enige om fortsat at følge regionernes arbejde med videndeling tæt. Danske Regioner skal inden udgangen af 2019 opdatere oversigten over de initiativer, som regionerne har igangsat i projektet om videndeling.

Indsatser mod overbelægning

Regionerne arbejder løbende med at reducere perioder med overbelægning, blandt andet gennem fortsat udbredelse og anvendelse af redskaberne fra Sikkert Patientflow.

Parterne er enige om fortsat skal have fokus på bedre anvendelse af ressourcerne, arbejdstidstilrettelæggelse og brug af tidstro data blandt andet for at reducere perioder med overbelægning på de medicinske afdelinger.

For at skabe yderligere overblik og sammenligningsgrundlag er parterne enige om at implementere indberetningsvejledningen.

Forenkling af tilskudsadministration

Der er taget initiativ til mere enkle tilskudsadministrative regler og et fælles it-system, så det både bliver lettere og mere overskueligt at søge om statslige tilskud og administrere tilskud.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -17 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Partnerskab om god økonomistyring

Regeringen og Danske Regioner er enige om at videreføre det etablerede partnerskab om udviklingen af økonomistyring i regionerne. Arbejdet fokuserer bl.a. på en professionalisering af vagtplanlægningen og bedre forudsigelse af patienttilstrømningen.

COI

Der var i foråret 2019 enighed om en ny strategi for COI, hvor fokus er på at understøtte innovationsfokus i den offentlige sektors samarbejde med den private sektor samt bidrage til udbredelse af velafprøvede teknologiske løsninger og nye, lovende teknologier. Regeringen, KL og Danske Regioner er som opfølgning herpå enige om at forlænge bevillingen til COI til og med 2021.

Bilag 1. En brugervenlig digital offentlig sektor

Danmark er i front, når det gælder offentlig digitalisering. Det tætte samarbejde mellem kommunerne, regionerne og staten gør, at den offentlige sektor i dag kan tilbyde en effektiv og tidssvarende service til gavn for danskerne. Selvbetjeningsløsninger, NemID og Digital Post gør hverdagen nemmere, og tilfredsheden med løsningerne er høj. Den digitale udvikling vil også i de kommende år muliggøre en hurtigere og nemmere service og bidrage til at styrke velfærden. Samtidig er vi nået langt med at opbygge en fælles infrastruktur på sundhedsområdet, som binder sundhedsindsatsen i kommuner, regioner og praksissektoren sammen til gavn for både patienter, pårørende og sundhedsprofessionelle.

Regeringen, KL og Danske Regioner er derfor enige om at fortsætte det tætte samarbejde og videreføre initiativerne i digitaliseringspagten fra foråret 2019. Det skal bidrage til, at den offentlige sektor fortsat opfylder borgernes forventninger til en digital og sammenhængende service.

Fremtidssikring af den fællesoffentlige infrastruktur

Danmarks digitale infrastruktur skal fremtidssikres, så borgerne fortsat møder sikre, fleksible og brugervenlige løsninger. Regeringen, KL og Danske Regioner er derfor enige om finansieringen af næste generation MitID, NemLog-in og Digital Post. Det centrale nettofinansieringsbehov udgør i perioden 2018-2031 1,5 mia. kr. For 2020 er den kommunale og regionale andel af det centrale nettofinansieringsbehov henholdsvis 47,6 mio. kr. og 23,8 mio. kr.

Implementeringen af de nye infrastrukturløsninger er en betydelig opgave og udgift for både kommuner, regioner og statslige myndigheder. Som hidtil afholdes de enkelte myndigheders omkostninger til lokale omstillinger af myndighederne selv.

Investeringsfond for nye teknologier og digitale velfærdsløsninger

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at etablere en investeringsfond på 200 mio. kr. i perioden 2019-2022, der skal sikre erfaringer til at løfte kvaliteten og kapaciteten i fremtidens offentlige sektor. Investeringsfonden skal blandt andet medfinansiere 15 signaturprojekter om kunstig intelligens i kommuner og regioner. Parterne er enige om at udmønte 20,0 mio. kr. i 2019 og 47,0 mio. kr. i 2020 til signaturprojekter.

Regeringen, KL og Danske Regioner endvidere enige om at fortsætte arbejdet med telemedicinsk tilbud til borgere med hjertesvigt i regi af den nationale bestyrelse for sundheds-it.

Punkt nr. 4 - Drøftelsessag: Perspektiverne for miljø og klimaindsatserne med afsæt i ny økonomiaftale med staten

Bilag 1 - Side -19 af 22

Aftale om regionernes økonomi for 2020

Bedre overblik og mere gennemsigthed

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at etablere *Mit Overblik*, der skal give borgeren adgang til egne væsentlige data på en lettilgængelig måde i årlige etaper frem mod 2024. På kommunernes område er parterne enige om, at oplysninger om økonomiske ydelser løbende gøres tilgængelige på *Mit Overblik* i 2020. På sundhedsområdet er parterne enige om, at oplysninger fra aftaleoversigt og stamkort tilsluttes *Mit Overblik* i takt med kommunernes og regionernes implementering af *Et samlet patientoverblik*.

Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at fortsætte det tætte samarbejde om at skabe en digital og brugervenlig offentlig sektor. Parterne er derfor enige om at bekræfte den økonomiske ramme for den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020 for den resterende periode.

Parterne er endvidere enige om, at det fællesoffentlige samarbejde om digitalisering og data skal tilrettelægges på en enkel og fleksibel måde med mulighed for løbende prioritering af initiativer og indsatser. Derfor etableres en ny og mere enkel governancestruktur.

Yderligere er parterne enige om at drøfte det fremtidige fællesoffentlige samarbejde om digitalisering i foråret 2020 med henblik på en aftale i forbindelse med aftalerne om den kommunale og regionale økonomi for 2021.

Regeringen, KL og Danske Regioner er i den forbindelse enige om at tilbageføre i alt 15 mio. kr. til kommunerne i 2019-2021 og 4 mio. kr. til regionerne i 2019.

Cyber- og informationssikkerhed

Det er afgørende for tilliden til den offentlige sektor, at myndighedernes forvaltning af data sker på en gennemsigtig og sikker måde. Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at prioritere arbejdet med cyber- og informationssikkerhed på tværs af den offentlige sektor.

Sundhedssektorens parter har i fællesskab udarbejdet en strategi for cyber- og informationssikkerhed i sektoren med 17 konkrete indsatser. I forlængelse af strategien er parterne endvidere enige om i fællesskab at analysere og konkretisere behov og prioriteringer for sundhedssektorens trinvis styrkelse af cyber- og informationssikkerheden med udgangspunkt i en risikobaseret tilgang.

Parterne er enige om at fortsætte arbejdet frem mod aftalerne om den kommunale og regionale økonomi for 2021.

Opfølgning på Strategi for digital sundhed 2018-2022

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at understøtte sammenhæng og et bedre digitalt samarbejde med et samlet patientoverblik for patienter, pårørende og sundhedsprofessionelle. Parterne har påbegyndt implementering af de fælles løsninger Aftaleoversigt og Fælles Stamkort med fælles takt i indsatsen. Der er enighed om, at alle kommuner og regioner har taget løsningerne i brug inden udgangen af tredje kvartal 2021. Tidsplanen forudsætter, at der er enighed mellem parterne om, at staten har leveret de nødvendige forudsætningskabende leverancer senest 1. januar 2020. I regionerne foretages fuld integration i de elektroniske patientjournaler. Der udmøntes i alt 60 mio. kr. fra Digitaliseringsfonden til arbejdet i 2019, hvilket medfører, at der overføres 10 mio. kr. til kommunerne og 10 mio. kr. til regionerne.

Regeringen og Danske Regioner er endvidere enige om at udvikle en digital løsning til graviditetsforløb i 2020 og at udarbejde implementeringsplaner med henblik på at starte udbredelse i 2021. Endelig er regeringen, KL og Danske Regioner enige om at benytte patientrapporterede oplysninger (PRO) til at samarbejde om patientcentreret behandling inden for hjertehabilitering og diabetes. Parterne gennemfører derfor en række piloter i 2020 med henblik på at forberede national udbredelse.

Digitalt sundhedskort

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om at udvikle et digitalt sundhedskort til de borgere, som ønsker det. Et digitalt sundhedskort skal være med til at lette borgernes hverdag og skabe en fleksibel og tidssvarende service. Parterne er enige om at arbejde for, at en væsentlig del af borgerne på sigt vælger kun at have det digitale sundhedskort. Kommuner og regioners omkostninger til udvikling af sundhedskortet på i alt 8 mio. kr. finansieres af midler fra den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi, og driftsudgifter finansieres af bevillingen til den fællesoffentlige infrastruktur. Parterne er enige om, at det er ambitionen, at relevante offentlige ID-beviser på sigt skal være digitale, så borgerne har de offentlige løsninger lige ved hånden.

Fællesoffentlige it-systemer på sundhedsområdet

Regeringen, KL og Danske Regioner er enige om, at udgifter til drift, vedligehold og udvikling af en række fællesoffentlige it-systemer på sundhedsområdet udgør 75,6 mio. kr. (2019-pl) i 2020, heraf 37,0 mio. kr. fra regionerne og 23,7 mio. kr. fra kommunerne. Heri indgår 3,4 mio. kr. til drift af nye forretningsservices og 7,8 mio. kr. til drift af en række MedCom-løsninger.

Bilag 2. Regionernes økonomi for 2020

De økonomiske forudsætninger for regionernes økonomi i 2020 er beskrevet i boks 1-3.

Boks 1

Økonomiske forudsætninger vedrørende sundhed

- Der er fastlagt et maksimalt niveau for de regionale nettodriftsudgifter på sundhedsområdet på 118.402,7 mio. kr. i 2020, hvortil kommer reguleringer i medfør af DUT mv.
- Der er med aftalen forudsat et regionalt Teknologibidrag på 500 mio.kr. i 2020, som regionerne frigør til finansiering af øget behandlingskapacitet.
- Med aftalen prioriteres effektiviseringsgevinster i 2020 på 136 mio. kr. (20-pl) fra kvalitetsfundsbyggerierne til ny sygehusaktivitet.
- Der er enighed om et loftsbelagt niveau for anlægsudgifterne (brutto) på 2,5 mia. kr. på sundhedsområdet i 2020 med tillæg af afløb i 2020 fra puljer af statsligt projektilskud. Hertil kommer forudsat afløb på 4,8 mia. kr. i 2020 vedrørende sygehuse med støtte fra kvalitetsfonden.
- Der hensættes i regionerne 1.176,5 mio. kr. i 2020 til finansiering af projekter med kvalitetsfundsstøtte, med modsvarende finansiering af de enkelte regioners deponering via finansieringstilskud fra Sundheds- og Ældreministeriet.
- Det statslige bloktilskud udgør 98.969,9 mio. kr. i 2020, hvortil kommer reguleringer i medfør af DUT mv.
- Det statslige resultatafhængige tilskud (Nærhedsfinansiering) udgør 1.534,5 mio. kr. i 2020.
- Det maksimale niveau for regional finansiering fra kommunal medfinansiering i form af aktivitetsbestemte bidrag udgør 19.912,4 mio. kr. i 2020, hvortil kommer regulering i medfør af DUT mv. Finansieringsloftet fordeles mellem regionerne på samme vis som bloktilskuddet for 2020.
- I 2020 er 1 mia. kr. af regionernes bloktilskud betinget af regionernes aftaleoverholdelse i driftsbudgetterne for 2020. Herudover vil en overskridelse af driftsbudgetterne i regnskabet for 2020 indebære en modregning i regionernes bloktilskud.
- En andel af regionernes bloktilskud i 2020 på ½ mia. kr. er betinget af, at regionernes budgetter for 2020 lever op til den aftalte ramme for anlægsudgifter (ekskl. udgifter vedrørende sygehusbyggeri med kvalitetsfundsstøtte) på 2,5 mia. kr. med tillæg af afløb i 2020 fra puljer af statsligt projektilskud.

Boks 2

Økonomiske forudsætninger vedrørende regional udvikling

- Der er fastlagt et maksimalt niveau for de regionale nettodriftsudgifter til det regionale udviklingsområde i 2020 på 3.191,3 mio. kr., hvortil kommer reguleringer i medfør af DUT mv.
- Det statslige bloktilskud til regional udvikling udgør 2.556,8 mio. kr. i 2020, hvortil kommer reguleringer i medfør af DUT mv.
- For 2020 vil pris- og lønregulering indebære, at udgangspunktet for regionernes bidragsfastsættelse vil være et grundbidrag på 112 kr. pr. indbygger, svarende til 653,1 mio. kr. Reguleringen er fastsat på basis af et skøn for den regionale pris- og lønudvikling fra 2019-2020 på 2,3 pct.

Boks 3

Øvrige økonomiske forudsætninger

- Pris- og lønudviklingen på sundhedsområdet fra 2019-2020 er fastsat til 2,4 pct. ekskl. medicin.
- Pris- og lønudviklingen for det regionale udviklingsområde er fra 2019-2020 fastsat til 2,5 pct.
- Pris- og lønudviklingen for det samlede regionale område fra 2019-2020 er fastsat til 2,3 pct. inklusiv medicin.
- Pris- og lønudviklingen for anlægsudgifterne fra 2019-2020 er fastsat til 1,9 pct.

KLIMAREGNSKAB 2018

REGION HOVEDSTADENS HOSPITALER, VIRKSOMHEDER OG KONCERNCENTRE

HOVEDRAPPORT

**Punkt nr. 6 - Orienterings sag: Status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab
2018**

Bilag 1 - Side -2 af 33

ADRESSE COWI A/S
Parallelvej 2
2800 Kongens Lyngby

TLF +45 56 40 00 00

FAX +45 56 40 99 99

WWW cowi.dk

JUNI 2019
REGION HOVEDSTADEN

KLIMAREGNSKAB 2018

REGION HOVEDSTADENS HOSPITALER, VIRKSOMHEDER OG KONCERNCENTRE

HOVEDRAPPORT

PROJEKTNR.

DOKUMENTNR.

A119115

1

VERSION

UDGIVELSESDATO

BESKRIVELSE

UDARBEJDET

KONTROLLERET

GODKENDT

2.0

27.06.2019

Hovedrapport

Maria Magnea Steingrimsdottir, Marlies
Warming, Line Geest Jakobsen

Anna Brinch

Marlies Warming

**Punkt nr. 6 - Orienteringssag: Status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab
2018**

Bilag 1 - Side -4 af 33

INDHOLD

1	Forord	7
2	Indledning	9
3	Hovedkonklusioner	12
4	Energi	20
5	Transport	25
6	Affaldshåndtering	29
7	Bilag	33

**Punkt nr. 6 - Orienterings sag: Status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab
2018**

Bilag 1 - Side -6 af 33

1 Forord

Region Hovedstaden har en målsætning om at være en grøn og innovativ metropol og vil gøre en målrettet indsats for at reducere CO₂-udledningen i regionens geografiske område og egen virksomhed. Klimaregnskabet for Region Hovedstadens hospitaler, virksomheder og koncerntre skal understøtte denne målsætning og skabe grundlag for en årlig opfølgning på regionens CO₂-udledning.

Indsatsen for CO₂-reduktion i regionens egen virksomhed indrammes af det strategiske indsatsområde Grøn Drift og Udvikling (GDU). GDU er et af regionens strategiske indsatsområder i den koncernfælles strategi Fokus og forenkling, og består af tre tematiske planer: Energiplan 2025, Affaldsressourceplan 2025 og Transportplan 2025. Energi, affaldsressourcer og transport er udvalgt som de områder, hvor mulighederne for at nedbringe regionens CO₂-udledning er størst. Tilsammen udgør planerne en ambitiøs indsats for grøn drift og udvikling på regionens hospitaler, virksomheder og koncerntre.

Målet med GDU er at nedbringe CO₂-udledningen fra Region Hovedstadens driftsaktiviteter, bruge ressourcer mere effektivt og bidrage til at skabe grøn vækst og innovation. Samtidigt vil GDU bidrage til den ambitiøse målsætning i Region Hovedstadens Regionale Vækst- og Udviklingsstrategi (ReVUS) om, at hovedstadsregionen skal være fossilfri i 2050.

Klimaregnskabet omfatter Region Hovedstadens 11 hospitaler¹ og 12 psykiatriske centre og enheder, 18 institutioner under Den Sociale Virksomhed (DSV), Region Hovedstadens Apotek, Region Hovedstadens Akutberedskab (RHA)² samt regionens koncerntre.

¹ Efter de seneste hospitalsfusioner med virkning fra 2015 er antallet af hospitaler i Region Hovedstaden fordelt på seks enheder.

² Fra januar 2018 skiftede Den Præhospital Virksomhed (DPV) navn til Region Hovedstadens Akutberedskab (RHA). I dette klimaregnskab omtales virksomheden som RHA eller Akutberedskabet.

Klimaregnskab 2013 udgør baseline for måling af resultaterne af Grøn drift og udvikling i Region Hovedstaden³, idet 2013 var det første år, hvor CO₂-udledningen fra energi, affaldsressourcer og transport blev opgjort samlet.

³ Da kvalitet af transportdata har udviklet sig markant over perioden 2013 - 2015, er baselineåret for transport ændret fra 2013 til 2015.

2 Indledning

Klimaregnskabet 2018 viser udledningen af klimaskadelige drivhusgasser opgjort i CO₂ fra Region Hovedstaden fordelt på hospitaler (inkl. psykiatri), virksomheder og koncerntre.

Klimaregnskabet er opdelt i tre rapporter;

- › en hovedrapport, der opsummerer de samlede resultater for regionens hospitaler, virksomheder og koncerntre,
- › en resultatrapport, der inkluderer detaljerede data fra hvert hospital og virksomhed samt koncerntrene, samt
- › en metoderapport, der beskriver den metodiske tilgang, datagrundlag og omregningsfaktorer.

Klimaregnskabet omfatter så vidt muligt alle klimaskadelige drivhusgasser, der er omfattet af Kyotoaftalen, herunder kuldioxid (CO₂), metan (CH₄), lattergas (N₂O) m.v. omregnet til CO₂-ækvivalenter. For elforbrug, fjernvarmeforbrug og affaldshåndtering er der medregnet bidrag fra CH₄ og N₂O, således at de relaterede udledninger opgøres i CO₂-ækvivalenter. For transport og individuel opvarmning er der udelukkende foretaget en opgørelse af drivhusgassen CO₂. Opgørelser af andre klimaskadelige drivhusgasser er vanskelige at foretage for disse sektorer, da det f.eks. kræver viden om den specifikke motortype, og da den ekstra udledning fra andre drivhusgasser betyder ganske lidt i den samlede opgørelse. I denne rapport betegnes alle opgjorte CO₂-ækvivalenter under fællesbetegnelsen CO₂-udledning.

Opgørelserne for energi og transport er gennemført efter principperne i den CO₂-beregner, som COWI og Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) har udviklet for Klima- og Energiministeriet og Kommunernes Landsforening i 2008 (Klima- og Energiministeriet, 2008). I denne CO₂-beregner er der indarbejdet supplerende omregningsfaktorer samt anvendt de nyeste tilgængelige emissionsfaktorer.

Energi og transport opgøres ud fra det direkte forbrug og medtager i denne vurdering ikke den drivhusgasudledning, der sker ved udvinding og raffinering af brændsler. Emissionsfaktoren for biobrændsler er sættes til 0, da biomasse regnes for at være CO₂-neutralt.

Opgørelserne for affald er baseret på et livscyklusperspektiv, hvor drivhusgasudledningen fra alle processer fra indsamling til behandling og oparbejdning medtages i vurderingen. Dette betyder, at når affald fra Region Hovedstaden genanvendes, antages dette at erstatte brugen af jomfruelige materialer. Dermed er CO₂-effekten fra affaldshåndteringen ikke på samme måde som for energi og transport baseret på forbrugstal omregnet til en udledning. Affald behandles derfor adskilt fra energi og transport i klimaregnskabet. Transport af affald samt forbrænding af affald til energiproduktion er i regnskabet inkluderet under affald frem for under henholdsvis transport og energi.

Energi- og affaldsdata er indsamlet fra de enkelte hospitaler (inkl. psykiatri), virksomheder og koncerncentre under Region Hovedstaden i forbindelse med udarbejdelse af dette klimaregnskab. Transportdata er indsamlet fra forskellige underleverandører samt bl.a. Center for Økonomi, Center for Ejendomme, Apoteket og Region Hovedstadens Akutberedskab på baggrund af registreringer om hver disponeret tur.

Emissions- og omregningsfaktorer er blevet opdateret med de officielle faktorer for 2018. Dette kan betyde, at et lavere realforbrug, sammenlignet med sidste år, kan resultere i en højere udledning grundet en øget emissionsfaktor, eller at et tilsvarende realforbrug kan resultere i en mindre udledning grundet en faldende emissionsfaktor. I klimaregnskabet er der anvendt et glidende gennemsnit over de foregående tre år for el- og fjernvarmeemissionsfaktorer for at mindske evt. udsving mellem de enkelte år. For at kunne sammenligne varmeforbruget på tværs af år, er varmedata korrigeret for graddage, hvorved der tages højde for svingende uden-dørstemperaturerne henover årene. Der vil således både fremgå ikke-graddage-korrigeret og graddagekorrigeret varmedata i klimaregnskabet.

Fra år til år kan der forekomme ændringer i organiseringen af hospitaler, virksomheder og koncerncentre, da ændring i bygningsmasse og lukning eller flytning af enheder spiller ind. Desuden kan det forekomme, at organisatoriske enheder, som ikke har været med tidligere, inkluderes.

I metoderapporten side 10-11 findes en oversigt over de organisatoriske ændringer, der er sket mellem baselineåret, sidste års og dette års klimaregnskab.

Det vurderes, at Region Hovedstadens totale CO₂-udledning er opgjort så præcist som muligt under de givne forudsætninger. Der er dog en væsentlig forskel på datasikkerheden mellem energi, transport og affald.

Energidata er baseret på måler aflæsninger, der antages at være troværdige.

I løbet af de sidste år er der sket store forbedringer i forhold til dataindsamlingen på transportområdet. For de fleste kategorier er der registrerede data til rådighed for klimaregnskabet frem for estimerede data. For flere områder er indberetningen af data overgået fra eksterne udbydere til Region Hovedstaden selv (herunder Center for Ejendomme). Samtidig indsættes der loggere/GPS trackere i regionens køretøjer, hvilket øger præcisionen af de tilgængelige data. Transportdata vil i visse kategorier dog stadig være baseret på estimeringer, enten pga. manglende data eller manglende registrering.

Siden 2017 indsamles der ikke længere transportdata for følgende kategorier:

- > Madtransport
- > Vasketøjstransport
- > Vinter- og sommertjeneste

Det skyldes, at emissioner fra de nævnte kategorier udgør en meget lille del af den samlede CO₂-udledning for transport samtidig med at indsamlingen fra disse tre kilder er forholdsvis ressourcekrævende. I stedet bruges et gennemsnit for CO₂ udledningen for 2015 (baselineår for transport) og 2016 for de tre kategorier.

Det har i 2018 ikke været muligt at tilvejebringe retvisende data for:

- › Tjenesterejser i tog
- › Blandet transport i regionens egne køretøjer

I 2017 og foregående år blev data for antal kørte km i tog modtaget fra rejsebu-reauet Egencia. Fra 2018 blev hovedparten af togrejserne dog købt direkte hos DSB. Det har ikke været muligt at modtage specifikke udtræk fra DSB eller via andre kilder. Togtransport udgør samlet set en meget lille andel af CO₂-udledningen og det er blevet forholdsvis vanskeligt at indsamle retvisende data. Derfor anvendes i år og fremover data fra 2017 i klimaregnskabet, medmindre det på et tidspunkt bliver muligt at trække pålidelige data fra DSB.

For blandet transport i regionens egne køretøjer forventes der fra 2020 at kunne trækkes meget præcise data, da der arbejdes for tiden med at installere GPS tracker i regionens samlede flåde på ca. 400 biler. Indtil da anvendes data fra 2017 som bedste estimat.

Affaldsdata er baseret på indberettede mængder fra hospitalerne (inkl. psykiatrien), virksomhederne og koncerncentrene, og er derfor delvist baseret på estimerede mængder. De fleste af De Sociale Virksomheder har ikke foretaget en indberetning i år, da det har været for ressourcekrævende at skaffe data. I stedet er data fra 2017 er anvendt.

Endelig skal det nævnes, at sidste års klimaregnskabstal (2017), som fremgår af dette klimaregnskab, i visse tilfælde er efterjusteret pga. rettelser fra dataindberet-tere eller metodemæssige ændringer. Se resultatrapporten side 13 for yderligere information.

3 Hovedkonklusioner

Den samlede CO₂-udledning fra el, varme og transport for Region Hovedstaden er for 2018 opgjort til 94.318 ton, heraf 46.277 ton fra elforbrug, 29.875 ton fra varmemeforbrug og 18.166 ton fra transport. Fordelingen ses i Tabel 1 og Figur 1.

I modsætningen til udledningen fra energiforbrug og transport resulterer regionens affaldshåndtering i en samlet negativ CO₂-udledning på -1.266 ton, dvs. en 'CO₂-besparelse'. Udledningen for affaldshåndtering er negativ, da der ved genanvendelse bliver 'sparet CO₂' frem for at forbruge jomfruelige ressourcer. Grundet forskel i metodeanvendelse kan udledningen fra affaldshåndteringen ikke umiddelbart sammenholdes med udledningen fra energi og transport.

Tabel 1: Region Hovedstadens CO₂-udledning fra energiforbrug, transport og affald for 2013-2018. Varmeforbruget er graddagekorrigeret. Alle affaldsmængder er totale⁴.

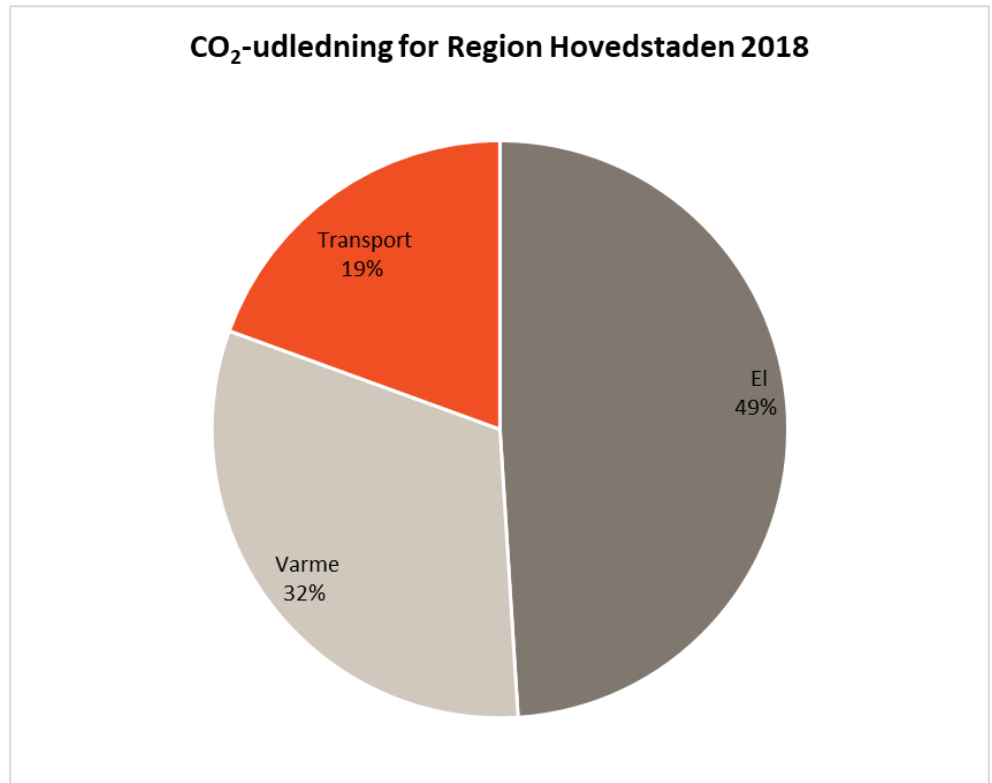
Region Hovedstaden	Baseline 2013 [Ton CO ₂]	2017 [Ton CO ₂]	2018 [Ton CO ₂]	Udvikling 2017 - 2018	Udvikling 2013 - 2018
Fra elforbrug	73.613	47.058 ⁵	46.277	-2%	-37%
Fra varmemeforbrug	39.029	30.622	29.875	-2%	-23%
Fra transport	16.486 ⁶	18.184	18.166	0%	0%
Total	129.143	95.864	94.318	-2%	-23%
Bidrag fra affald	-2.839	-2.574	-1.266	-51%	-55%

Figur 1 viser, at elforbrug udgør langt den største kilde til Region Hovedstadens udledning med 49 %, mens varmemeforbrug udgør 32 %. Transport, med 19 %, udgør en mindre andel af den samlede CO₂-udledning.

⁴ De totale affaldsmængder er ikke justerede for affaldsfraktioner der varierer over tid. Se resultatrapporten afsnit 4 for yderligere information om justerede affaldsmængder.

⁵ Der er kommet en lille ændring i 2017 forbrug af el og varme ift. sidste år.

⁶ Da kvalitet af transportdata har udviklet sig markant over perioden 2013 - 2015, er baselineåret for transport ændret fra 2013 til 2015.

Figur 1: Region Hovedstadens CO₂-udledning for el, varme (graddagekorrigeret) og transport i 2018.

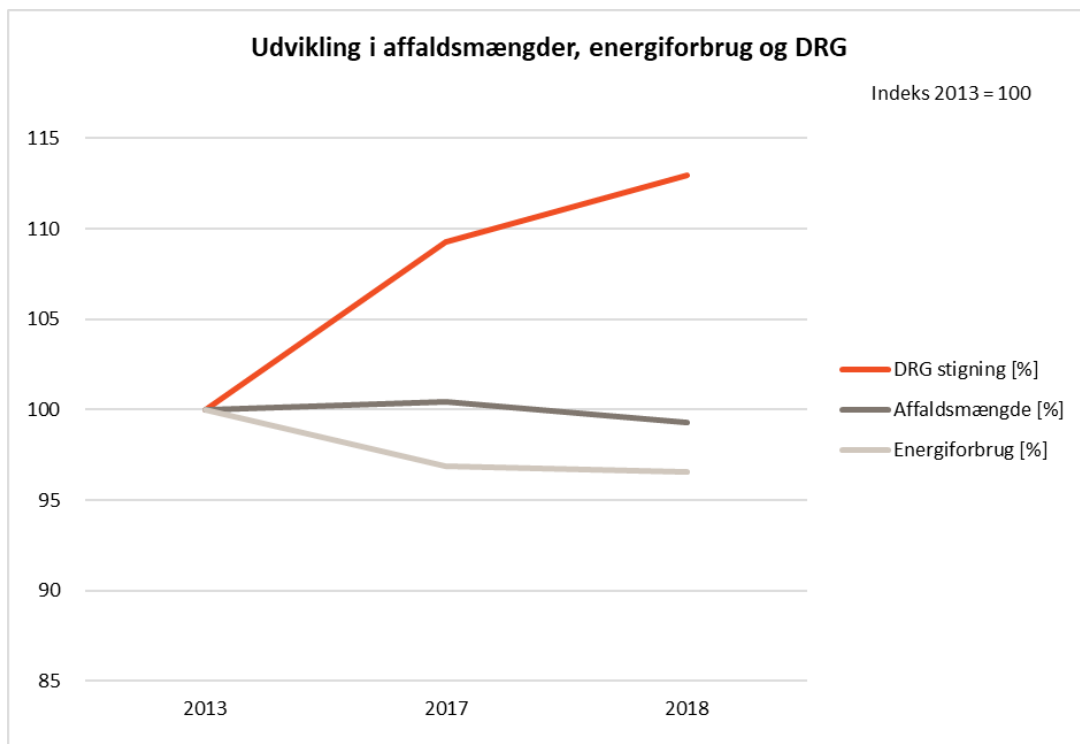
Figur 2 viser udviklingen i affaldsmængder og energiforbrug relateret til den procentvise vækst i produktionen målt i DRG-tal fra 2013 til 2018 (DRG = diagnoserelaterede værdier, bruges som et indirekte mål for produktionen på hospitalerne) fra år til år.

Figur 3 viser udviklingen i CO₂-udledning fra henholdsvis energiforbrug, transport og affaldshåndtering relateret til DRG-tallet. Det skal noteres at metoden til opgørelse af DRG-tal er blevet ændret fra 2018, hvorfor sammenligning med årene før er forbundet med stor usikkerhed.

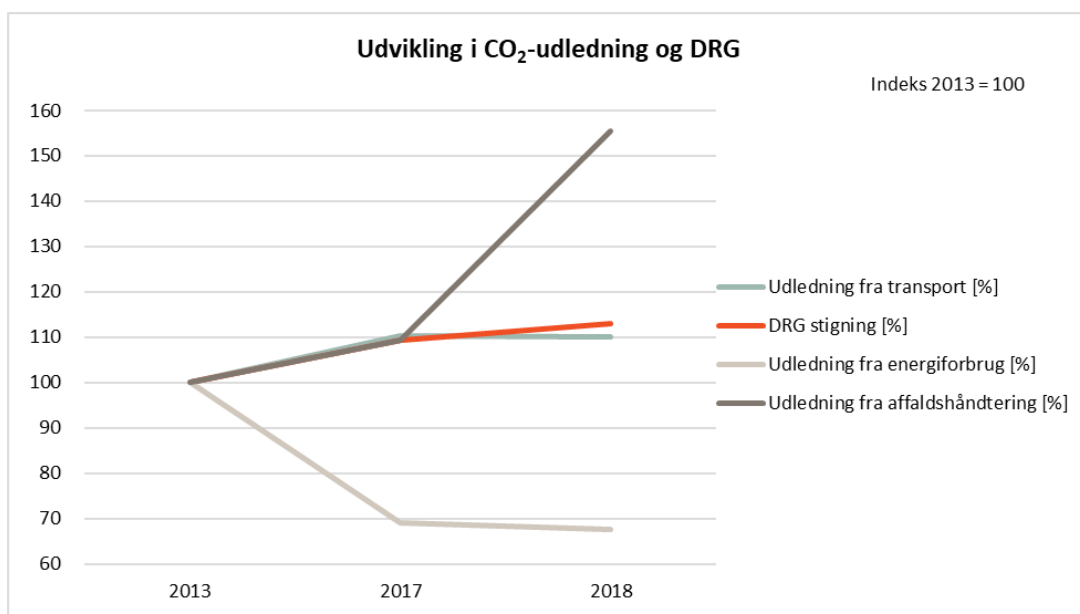
Energiforbruget er faldet lidt fra 2017 til 2018, på trods af en stigning i produktionen. Den relaterede CO₂-udledning er ligeledes faldet fra 2017 til 2018, hvilket primært skyldes et fald i emissionsfaktorer for varmeproduktion, samt øget anvendelse af solceller.

Mængden af produceret affald er faldet meget lidt fra 2017 til 2018, på trods af en stigning i produktionen. Den relaterede CO₂-udledning fra affaldshåndtering er steget markant (CO₂-besparelsen er faldet), som især skyldes en højere CO₂-emissionsfaktor for produceret energi fra affaldsforbrænding, samt et markant fald i mængder af hhv. pap, papir og jern og metal.

CO₂-udledningen fra transport er uændret på trods af stigningen i produktionen.

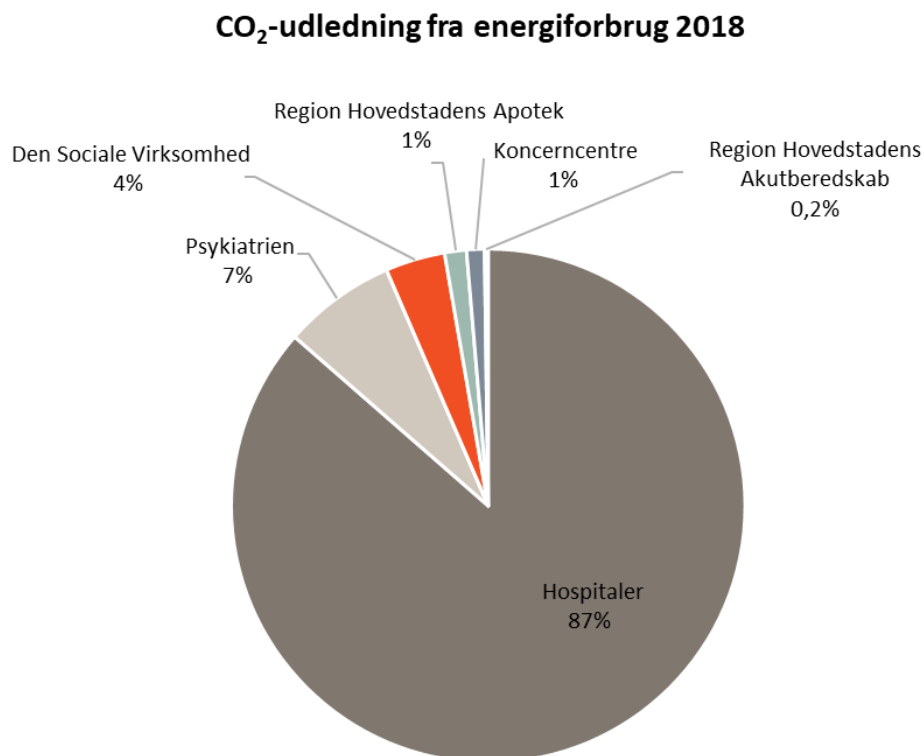
Figur 2: Udviklingen i affaldsmængde (totale mængder) og energiforbrug (graddagekorrigeret varmemeforbrug) sammenholdt med DRG-udviklingen for 2013-2018. Det er fortsat ikke muligt at op-gøre transport aktiviteterne i ét forbrugstal, da opgørelsesenhederne varierer. Indeksåret er 2013.

Figur 3: Udviklingen i CO₂-udledningen for affaldshåndtering (totale mængder), energiforbrug (graddagekorrigeret varmemeforbrug) og transport sammenholdt med DRG udviklingen for 2013-2018. Indeksåret er 2013. For transportdata er 2015 tal anvendt som indeksår. Transportdata i 2013-2015 havde en dårlig kvalitet, og derfor bør transportkurvens stigning i denne periode ikke tages alt for seriøst (pålideligheden af transportdata er langt større efter 2015).

Energiforbrug

Figur 4 viser den procentvise fordeling af CO₂-udledningen for hospitaler, virksomheder og koncerntre fra energiforbrug.

Figur 4: Den totale CO₂-udledning for Region Hovedstaden 2018 opdelt på regionens hospitaler, virksomheder og koncerntre. CO₂-udledningen omfatter el og varme (graddagekorrigeret).

Tabel 2 og Tabel 3 viser hhv. Region Hovedstadens samlede energiforbrug og den dertilhørende CO₂-udledning på regionens hospitaler, virksomheder og koncerntre fra 2013 til 2018.

Tabel 2: Region Hovedstadens energiforbrug 2013-2018. Varmeforbruget er graddagekorrigeret.

Region Hovedstaden	Baseline 2013 [MWh]	2017 [MWh]	2018 [MWh]	Udvikling 2017-2018	Udvikling 2013-2018
Elforbrug	181.136	182.652	179.689	-1,6%	-0,8%
Varmeforbrug	321.282	303.985	305.358	0,5%	-5%
Total	502.418	486.637	485.047	-0,3%	-3%

Tabel 3: Region Hovedstadens CO₂-udledning 2013-2018. Varmeforbruget er graddagekorrigeret.

Region Hovedstaden	Baseline 2013 [Ton CO ₂]	2017 [Ton CO ₂]	2018 [Ton CO ₂]	Udvikling 2016-2018	Udvikling 2013-2018
Fra elforbrug	73.613	47.058	46.277	-1,7%	-37%
Fra varmförbrug	39.029	30.611	29.875	-2,4%	-23%
Total	112.642	77.680	76.152	-2,0%	-32%

Tabellerne viser et fald i elforbruget på 1,6% i forhold til år 2017 og et fald i den relaterede CO₂-udledning på 1,7 %.. En nærmere beskrivelse af emissionsfaktorerne findes i metoderapporten side 15. Endvidere skyldes det en øget elproduktion fra solceller.

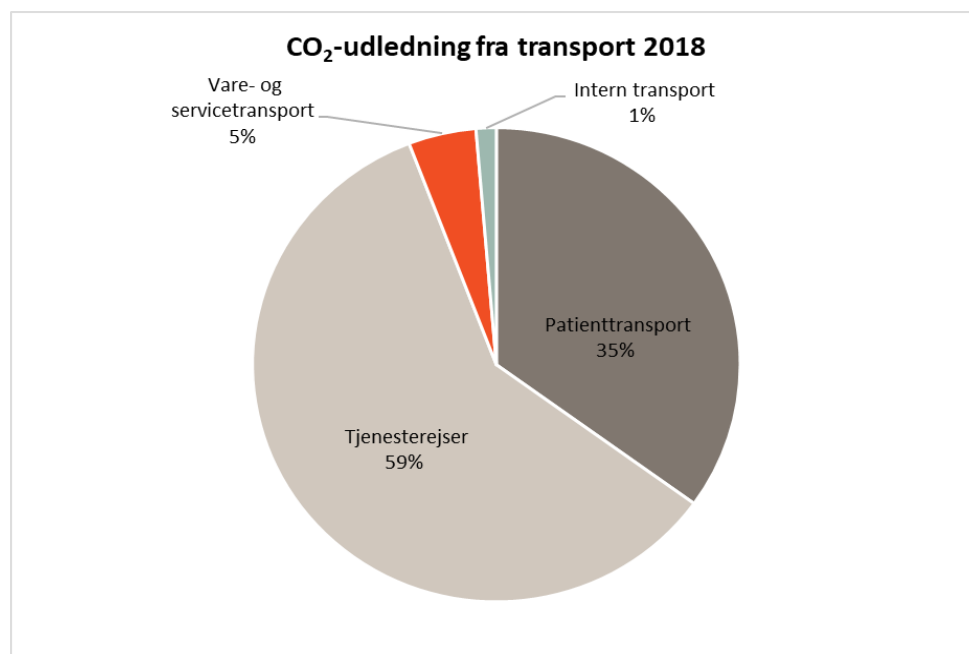
Det graddagekorrigerede varmeforbrug er steget med 0,5 % ift. 2017 og den relaterede CO₂-udledning er faldet med 2,4 %, hvilket skyldes at den gennemsnitlige emissionsfaktor over de sidste tre år er faldet.

Transport

Det er ofte ikke muligt at opgøre CO₂-udledningen fra transportaktiviteter fordelt på de enkelte hospitaler, virksomheder og koncerntre, da transporten enten ikke opgøres per enhed eller sker på tværs af enhederne. Data er således for langt størstedelens vedkommende kun tilgængeligt på et mere overordnet niveau.

CO₂-udledningen fra transport er ligesom tidligere år forbundet med en vis usikkerhed og fejlkilder. Der arbejdes løbende på at forbedre datakvaliteten.

Den samlede CO₂-udledning fra transport i 2018 er opgjort til 18.166 ton. Det er stortset uforandret i forhold til året før, se Tabel 4. Figur 5 og Tabel 4 viser udledningen fra transport fordelt på de fire transportkategorier; tjenesterejser, patienttransport, vare- og servicetransport samt intern transport (for detaljer om transportkategorierne, se side 27).

Figur 5: Den totale CO₂-udledning fra transport for Region Hovedstaden 2018 fordelt på overordnede transportkategorier.

Tabel 4: CO₂-udledning fra transport i Region Hovedstaden 2015-2018 opdelt på overordnede transportkategorier.

Region Hovedstaden	Baseline 2015 ⁷ [Ton CO ₂]	2017 [Ton CO ₂]	2018 [Ton CO ₂]	Udvikling 2017-2018	Udvikling 2015-2018
Patienttransport	5.524	6.025	6.350	5%	15%
Tjenesterejser	9.827	11.157	10.757	-4%	9%
Vare- og servicetransport*	625	762	815	7%	30%
Intern transport	509	240	244	1%	-52%
Total	16.486	18.184	18.166	-0,1%	10%

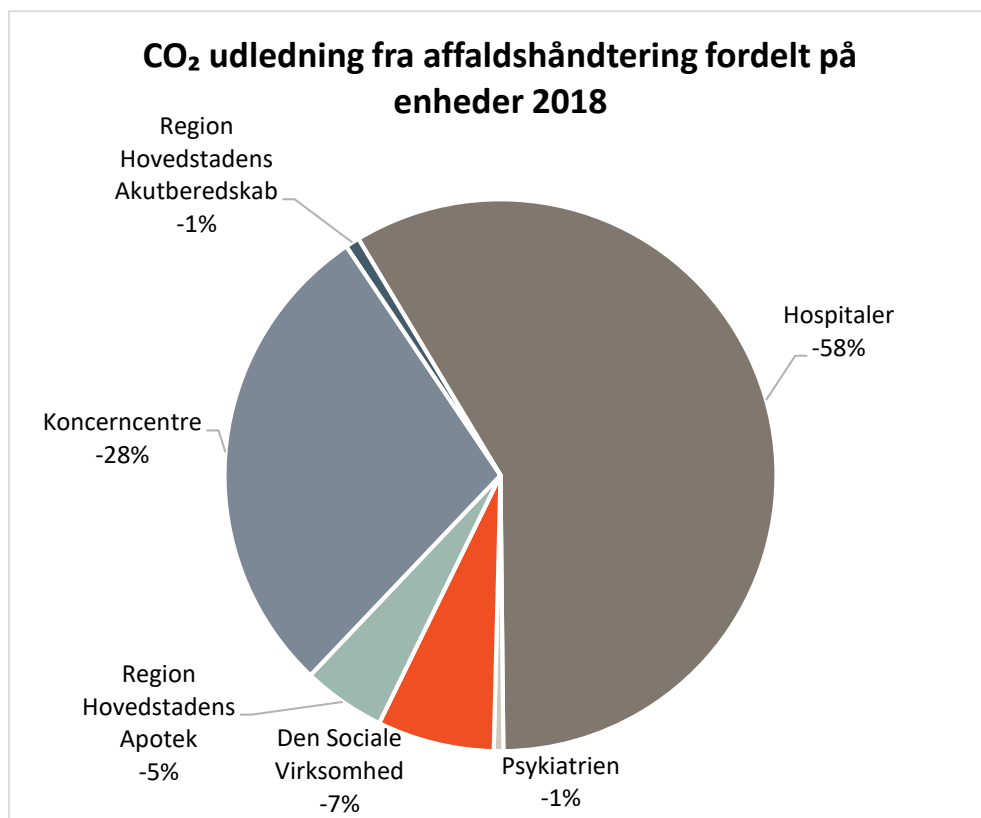
* CO₂-udledningen i 2017 var opgjort til 812 ton CO₂ i Klimaregnskabet for 2017, men er tilbagerettet til 762 ton CO₂ i dette års klimaregnskab grundet en opdatering af emissionsfaktoren for biogas.

Sammenlignet med året før er udledningen relateret til tjenesterejser faldet med 4 % og udledning fra patienttransporten steget med 5 %. Faldet i tjenesterejser skyldes at der er fløjet færre km i 2018 end i 2017. Stigningen i patienttransport skyldes hovedsageligt en stigning i akutlægehelikoptertransport og en lille stigning i flytransport samt den liggende patientbefordring. Udledningen relateret til vare- og servicetransport er steget med 7 % i forhold til 2017. Stigning skyldes hovedsageligt øget transport af varer fra Regionslageret.

Affaldshåndtering

Figur 6 viser fordelingen af CO₂-besparelse fra affaldshåndtering mellem Region Hovedstadens hospitaler, virksomheder og koncerntre. Hospitalerne bidrager med 58 % af den samlede CO₂-besparelse.

⁷ Da kvalitet af transportdata har udviklet sig markant over perioden 2013 - 2015, er baselineåret for transport ændret fra 2013 til 2015.

Figur 6 Den sparede CO₂ udledning fra affaldshåndtering fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerncentre for 2018. Beregnet ud fra totale mængder affald.

Som Tabel 5 viser producerede Region Hovedstaden i 2018 16.508 ton affald, hvilket er et fald på 1 % i forhold til sidste år. I forhold til baseline er det også et fald på 1 %. Der er dog en vis usikkerhed knyttet til disse tal, fordi der med stor sandsynlighed mangler nogle data for dagrenovation/restaffald fra Vestforbrændingen, der havde driftsstop i en periode på ca. to måneder i 2018, hvor affaldet er kørt til et andet anlæg. Dette betyder altså at nogle mængder er blevet estimeret, da vi ikke har kunne få data. Dagrenovationsmængden er faldet fra 10.039 tons til 9.351 tons.

Af Tabel 6 fremgår det, at genanvendelsesprocenten er let stigende fra 23,1 % i 2017 til 23,3 % i 2018, hvis man sammenholder mængden til genanvendelse med den totale affaldsmængde. I forhold til baselineåret er genanvendelsesprocenten steget med 0,6 % i 2018. Hvad angår den justerede affaldsmængde⁸, er der tale om et fald i genanvendelsesprocenten på 0,6 % fra 21,3 % i 2017 til 20,7 % i 2018 – og en stigning på 2,3 % i forhold til 2013.

⁸ Genanvendelsesprocenter beregnes både for den totale mængde affald samt for en justeret affaldsmængde. Dette skyldes, at der for enkelte affaldsfraktioner er forskel på, hvordan de respektive enheder håndterer og opgør affaldsmængder. Derudover er flere affaldsfraktioner aktivitetsbestemte i en højere grad end de øvrige affaldsfraktioner, hvilket kan resultere i store variationer over tid – hvilket der med fordel kan korrigeres for. Se Resultatrapport for uddybning.

Tabel 5: Affaldsmængder i Region Hovedstaden for 2013, 2017 og 2018. Alle mængder er totale mængder.

Region Hovedstaden	Baseline 2013 [Ton]	2017 [Ton]	2018 [Ton]	Udvikling 2017-2018	Udvikling 2013-2018
Affaldsmængder	16,623	16,695	16,508	-1%	-1%

Tabel 6: Genanvendelsesprocenter af hhv. den totale og justerede mængde affald for 2013, 2017 og 2018.

Region Hovedstaden	Baseline 2013	2017	2018
Genanvendelsesprocent af den totale mængde affald [%]	22,7	23,1	23,3
Genanvendelsesprocent af den justerede mængde affald [%] ¹	18,4	21,3	20,7

¹Eksklusiv "Have-/parkaffald", "Byggeaffald til genanvendelse", "Blandet affald til sortering", "Olie og Kemikalie-affald", "Køle-frysemøbler", "Batterier", "Lavenergipærer/lysstofrør", "Radioaktive materialer", "Jord, brokker og skår" og "Byggeaffald til deponi".

CO₂-besparelsen fra affaldshåndtering, der beregnes på baggrund af den totale affaldsmængde, fremgår af Tabel 7. Tabellen viser, at CO₂-besparelsen er ændret fra -2.574 ton i 2013 til -1.266 ton CO₂ i 2018. I forhold til 2017, er CO₂-besparelsen for affaldsbehandling ændret fra -2.712 ton til -1.407 ton, som især skyldes højere CO₂ udledning for produceret elektricitet og en højere direkte udledning af CO₂ fra affaldsforbrænding, samt et markant fald i mængder af hhv. pap, papir samt jern og metal.

Tabel 7: CO₂-udledning fra affaldshåndtering i Region Hovedstaden for 2013, 2017 og 2018. Alle mængder er totale mængder.

Region Hovedstaden	Baseline 2013 [Ton CO ₂]	2017 [Ton CO ₂]	2018 [Ton CO ₂]	Udvikling 2017-2018	Udvikling 2013-2018
Indsamling og transport i alt	112	138	141	2%	26%
Behandling	-2.951	-2.712 ¹	-1.407	-48%	-52%
Total	-2.839	-2.574	-1.266	-51%	-55%

¹ Denne værdi ændret ift. 2017-rapporten pga. en justering af CO₂ udledning fra plast- og metalbehandling.

Tabel 7 viser også, at mens der er en samlet positiv CO₂-udledning fra indsamling og transport, giver behandling af affald en negativ CO₂-udledning, der opvejer udledningen fra indsamling og transport, så det samlede resultat bliver et negativt tal, der repræsenterer en undgået udledning – dvs. en CO₂-besparelse.

'Behandling' dækker al behandling af affald inkl. oparbejdning og genanvendelse. CO₂-besparelsen fra behandling fremkommer ved, at man ved genanvendelse af affaldsmaterialer antager en undgået produktion af nye materialer, som erstattes af de genanvendte materialer. Det vil sige, at man ved at genanvende materialer i nye produktionsprocesser kan undgå CO₂-udledning fra indvinding, transport og produktion af nye materialer som f.eks. pap og papir fra træ.

Indsamling og transport inkluderer både kortere og længere transport. Indsamling dækker korte transportdistancer ved indsamling af affald og transport til evt. første behandling (f.eks. sortering, balletering m.m.). Langdistancetransport dækker transport af materialer til udlandet og til sekundær behandling.

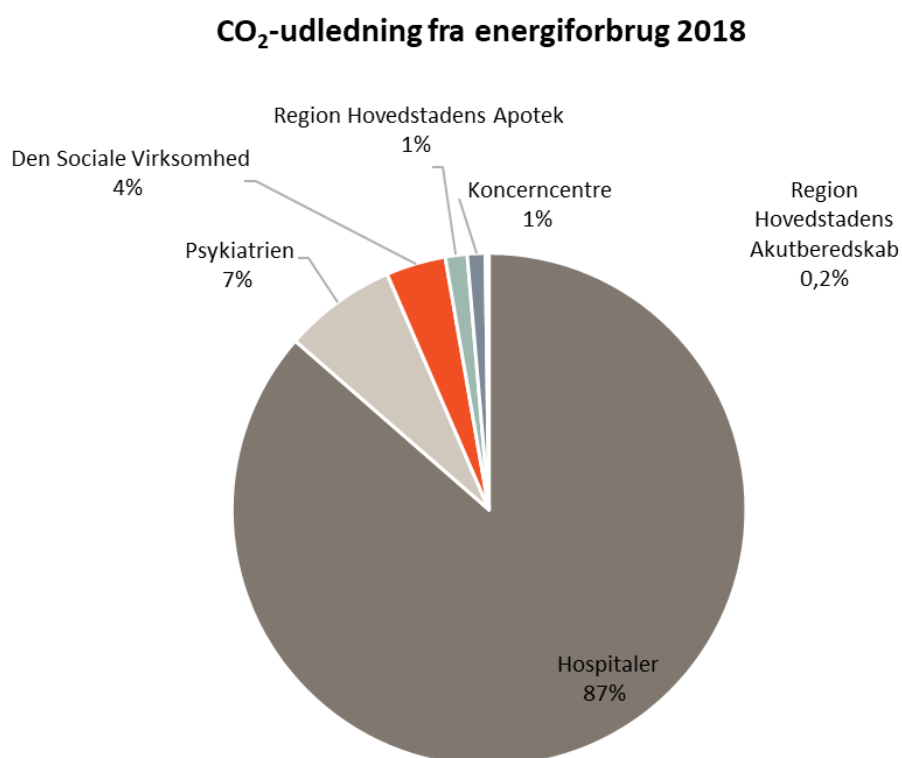
4 Energi

Hospitalerne, virksomhederne og koncerncentrene under Region Hovedstaden både køber og producerer energi. Elforbruget stammer derfor både fra indkøbt energi og fra lokalt produceret vedvarende energi (VE). Varmeforbruget stammer fra fjernvarme og individuel opvarmning (fyringsolie, naturgas, dampbaseret fjernvarme osv.).

Det er en forholdsvis lille andel af det samlede energiforbrug, som stammer fra lokalt produceret VE. Pt. produceres der udelukkende lokal VE fra solcelleanlæg og træflisanlæg. Derudover har et enkelt hospital anvendt overskudsvarme fra krematoriet. El- og varmforsyningen i MWh er ikke korrigeret for lokalt produceret VE, og omfatter dermed al energi produceret ved solceller og træflis. VE bidrager ikke til drivhusgasudledningen, da opførelse af VE-anlæggene ikke er indberegnede og emissionsfaktoren derfor sættes til 0.

Elforbrug

Figur 7 og Tabel 8 nedenfor viser den totale drivhusgasudledning fra elforbruget.

Figur 7: Den totale CO₂ udledning fra elforbrug opdelt på hospitaler, virksomheder og koncerncentre for 2018.

Tabel 8: Elforbrug og CO₂ udledning fra elforbrug opdelt på hospitaler, virksomheder og koncerncentre for 2018.

Region Hovedstaden	Elforbrug [MWh]	Udledning [Ton CO ₂]
Hospitaler	161.208	41.521
Psykiatrien	9.880	2.556
Den Sociale Virksomhed	3.448	867
Region Hovedstadens Apotek	2.034	530
Koncerncentre	2.661	684
Region Hovedstadens Akutberedskab	460	120
Total	179.689	46.277

Hospitalerne står, som tidligere nævnt, for den største del af udledningen fra elforbruget.

Tabel 9 nedenfor viser lokal VE-elproduktionen og egetforbruget på de hospitaler, virksomheder og koncerncentre, der i 2018 havde solcelleanlæg.

Tabel 9: Energiproduktion og egetforbrug samt det procentvise egetforbrug af produktionen for de enkelte hospitaler, virksomheder og koncerncentre under Region Hovedstaden, som har installeret solceller.

Region Hovedstaden	VE kilde	Lokal VE produktion [MWh]	Eget forbrug [MWh]	Procentvis eget forbrug
Bornholms Hospital	Solceller	108	108	100%
Gentofte Hospital	Solceller	160	160	100%
Glostrup Hospital	Solceller	104	104	100%
Hvidovre Hospital	Solceller	1.083	1.083	100%
PC Ballerup	Solceller	61	61	100%
Orion	Solceller	85	85	100%
Solgaven	Solceller	33	33	100%
Center for Regional Udvikling (afværgeforanstaltninger - jordforurening)	Solceller	33	33	100%
Bispebjerg Hospital	Solceller	102	102	100%
Herlev Hospital	Solceller	20	20	100%
Rigshospitalet	Solceller	137	137	100%
Total	-	1.928	1.928	100%

Alt lokalt produceret VE i 2018 gik til eget forbrug.

Tabel 10 viser udviklingen i lokal VE-elproduktion over årene. Alle år har der været 100% egetforbrug.

Tabel 10: Lokal VE-elproduktion i Region Hovedstaden for 2013, 2017 og 2018.

Region Hovedstaden	VE kilde	Baseline 2013 [MWh]	2017 [MWh]	2018 [MWh]	Udvikling 2016-2017	Udvikling 2013-2017
Bornholms Hospital	Solceller	111	99	108	9%	-11%
Gentofte Hospital	Solceller	9	160	160	0%	1678%
Glostrup Hospital	Solceller	-	73	104	42%	-
Hvidovre Hospital	Solceller	-	413	1.083	162%	-
PC Ballerup	Solceller	-	61	61	0%	-
Orion	Solceller	-	100	85	-15%	-
Solgaven	Solceller	-	30	33	10%	-
Center for Regional Udvikling (afværgeforanstaltninger - jordforurening)	Solceller	-	24	33	38%	-
Bispebjerg Hospital	Solceller	-	-	102		-
Herlev Hospital	Solceller	-	-	20		-
Rigshospitalet	Solceller	-	-	137		-
Total		120	960	1.928	101%	1505%

Der er en stigning i elproduktion fra solceller på 101% mellem 2017 og 2018. Tre hospitaler har fået solcelleproduktion i 2018.

Varmeforbrug

Varmeforbruget er opdelt i fjernvarme og individuel opvarmning. Da varmemeforbruget er større i kolde end milde år, kan forbruget ikke direkte sammenlignes fra år til år. For at kunne sammenligne varmemeforbruget, er der derfor lavet graddagekorrektion, hvorved der tages højde for udendørstemperaturerne og dermed varmemeforbruget for det enkelte år. I det følgende er CO₂-udledningen relateret til varmemeforbruget derfor opgjort både med og uden graddagekorrektion.

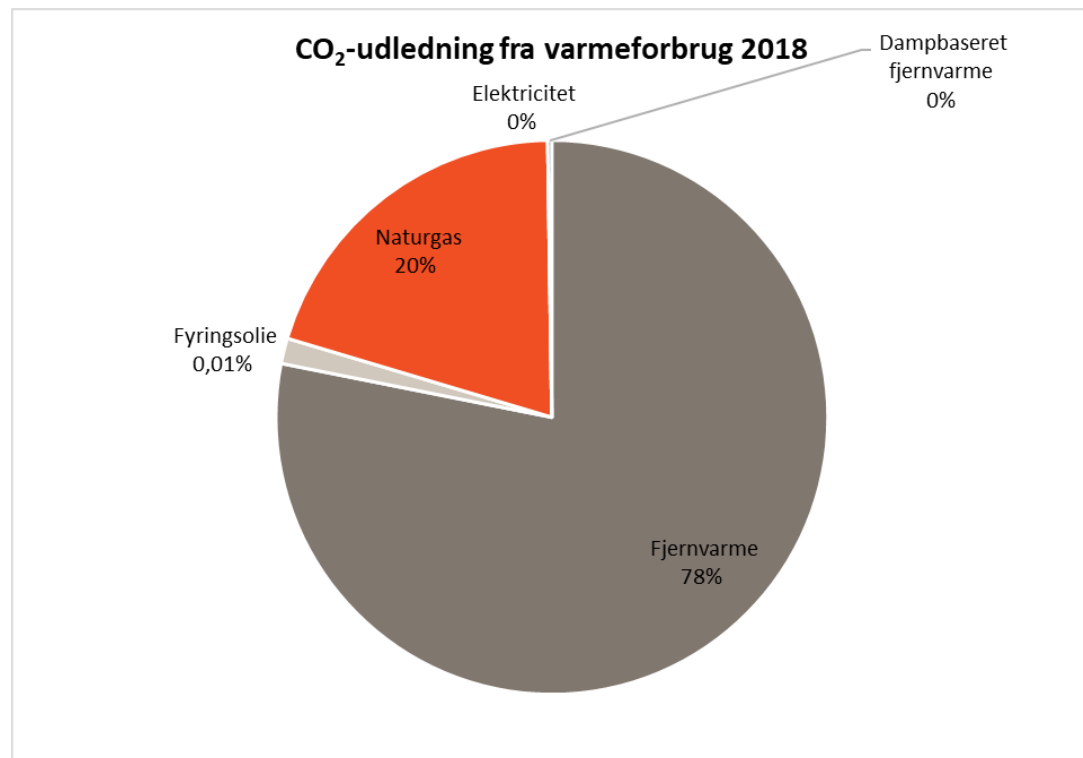
Tabel 11 viser det samlede varmemeforbrug inkl. fjernvarme og individuel opvarmning, samt den samlede udledning herfra fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre. Tabellen viser både det graddagekorrigerede og det direkte forbrug og den relaterede udledning.

Tabel 11: Varmeforbrug, CO₂-udledning samt den procentvise fordeling af udledningen (graddagekorrigeret) fra varmemeforbrug opdelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre for 2018. Både varmemeforbruget, det graddagekorrigerede varmemeforbrug samt de relaterede udledninger kan ses.

Region Hovedstaden	Varmeforbrug [MWh]	Graddage-korrigeret varmemeforbrug [MWh]	Udledning fra varmemeforbrug [Ton CO ₂]	Udledning fra graddage-korrigeret varmemeforbrug [Ton CO ₂]	Procentvis fordeling for graddage-korrigeret udledning [%]
Hospitaler	226.486	253.775	21.680	24.292	81%
Psykatrien	29.403	32.945	2.540	2.846	10%
Den Sociale Virksomhed	11.241	12.595	1.778	1.993	7%

Region Hovedstaden	Varmeforbrug [MWh]	Graddage-korrigeret varmförbrug [MWh]	Udledning fra varmförbrug [Ton CO ₂]	Udledning fra graddage-korrigeret varmförbrug [Ton CO ₂]	Procentvis fordeling for graddage-korrigeret udledning [%]
Region Hovedstadens Apotek	3.097	3.470	462	517	2%
Koncerncentre	1.792	2.008	159	179	1%
Region Hovedstadens Akutberedskab	504	564	43	48	0,2%
Total	272.522	305.358	26.662	29.875	100%

Figur 8 viser CO₂-udledningen fordelt på brændselskilder.

Figur 8: Den totale CO₂-udledning fra varmförbrug (graddagekorrigeret) for Region Hovedstaden 2018 fordelt på brændselskilder.

Det ses, at fjernvarme udgør 78% af den udledte CO₂ fra regionens varmförbrug. Naturgas udgør den næststørste kilde med 20 % af den totale CO₂-udledning fra varmförbruget. Sammenlignet med sidste år er dampbaseret fjernvarme faldet fra at udgøre 13% i 2017 til at udgøre 0,2% i 2018. Denne opvarmningsform er under udfasning, men benyttes stadig på et hospital.

Punkt nr. 6 - Orienteringssag: Status over Grøn Drift og Udvikling og klimaregnskab

2018 COWI

Bilag 1 - Side 24 af 33
Klimaregnskab 2018

Tabel 12 viser det totale varmekonsum, den samlede CO₂-udledning og den procentvise fordeling af udledningen opdelt på brændselskilder og fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre. Der er her i 2018 været to virksomheder, der har anvendt træflis, hvor den relaterede CO₂-udledning er 0, da biomasse regnes for at være CO₂-neutralt, se metoderapporten s. 16. Derudover har der været et hospital, der har anvendt overskudsvarme fra krematoriet, der ligeledes regnes for at være CO₂-neutralt, da det antages, at denne forbrænding var sket uafhængig af varmegenanvendelsen. En virksomhed anvendte elbaseret varme i 2018.

Tabel 12: Varmeforbrug (graddagekorrigeret) og de relaterede samlede CO₂-udledning for Region Hovedstaden 2018 fordelt på brændselskilder og fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre.

Region Hovedstaden	Fjernvarme-forbrug [MWh]	Fyringsolie-forbrug [MWh]	Naturgas-forbrug [MWh]	Elforbrug [MWh]	Dampbaseret fjernvarme-forbrug [MWh]	VE Andet (Træflis samt overskudsvarme fra krematorie) [MWh]	Total varmekonsum [MWh]	CO ₂ -udledning [Ton CO ₂]	Procentvis fordeling af udledning
Hospitaler	231.677	1.656	19.259	-	775	408	253.775	24.292	81%
Psykiatrien	32.744	-	201	-	-	-	32.945	2.846	10%
Den Sociale Virksomhed	4.058	-	8.046	-	-	491	12.595	1.993	7%
Region Hovedstadens Apotek	1.618	-	1.852	-	-	-	3.470	517	2%
Koncerntre	1.965	-	14	29	-	-	2.008	179	1%
Region Hovedstadens Akutberedskab	564	-	-	-	-	-	564	48	0,2%
Total	272.626	1.656	29.372	29	775	900	305.358	29.875	100%

5 Transport

Eftersom transportarbejdet foregår mellem hospitalerne, virksomhederne, regionslageret, leverandørerne, private hjem, skadesteder og samarbejdspartnere, kan transportdata ikke tilskrives de enkelte organisatoriske enheder på samme måde som for energi- og affaldsdata. Desuden er detaljeringsgraden af de indsamlede data ofte ikke tilstrækkelig til, at en sådan opdeling kan lade sig gøre. I visse tilfælde giver det ikke mening at måle og sammenligne CO₂-udledningen for transportaktiviteter lokalt, når en lokal enhed er specialiseret på et område og dermed varetager en regional funktion.

Klimaregnskabet er afgrænset til ikke at indeholde privat transport. De private transportere er defineret ved medarbejdernes pendling, patienternes selvorganiserede transport og de pårørendes transport. De private transportere repræsenterer områder, som Region Hovedstaden ikke har direkte indflydelse på.

Transporten er opdelt i følgende kategorier og underkategorier (yderligere information findes i metoderapporten);

- › Patienttransport (herunder liggende befordring/ambulancekørsel, siddende befordring, hjemmebesøg, akutlægehelikoptertransport og patienttransport i taxa⁹, samt patienttransport i fly til/fra hhv. Bornholm og behandlingssteder i udlandet),
- › Tjenesterejser (med fly, tog, taxa og i medarbejdernes egne køretøjer),
- › Vare- og servicetransport (herunder madtransport, vasketøjstransport, transport af klinisk prøvemateriale, medicintransport, varetransport fra Regionslageret og vinter- og sommertjeneste),
- › Intern transport (alle transportaktiviteter i Region Hovedstadens egne køretøjer samt shuttlebus imellem Rigshospitalets to matrikler).

⁹ Dette er reelt en del af den ordinære siddende patientbefordring, men dækker over et mindre antal særlige tilfælde, hvor data opgøres anderledes. Se metoderapporten side 23 for yderligere information.

Som beskrevet på side 11 er der for 2018 ikke indsamlet transportdata for følgende underkategorier:

- › Madtransport
- › Vasketøjstransport
- › Vinter- og sommertjeneste
- › Tjenesterejser med tog
- › Blandet transport i regionens egne køretøjer

Dette skyldes, at emissioner fra mad- og vasketøjstransport samt vinter- og sommertjeneste udgør en meget lille del af den samlede CO₂-udledning for transport, samtidig med at data for disse emissionskilder er relativt ressourcerelevende at indsamle. I stedet vil der i år og fremadrettet blive anvendt et gennemsnit for CO₂ udledningen for 2015 (baselineår for transport) og 2016 for de tre underkategorier under vare- og servicetransport. Data fra 2017 anvendes derudover for tjenesterejser med tog og blandet transport i regionens egne køretøjer i dette års klimaregnskab, da det ikke var muligt at fremskaffe retvisende data for 2018.

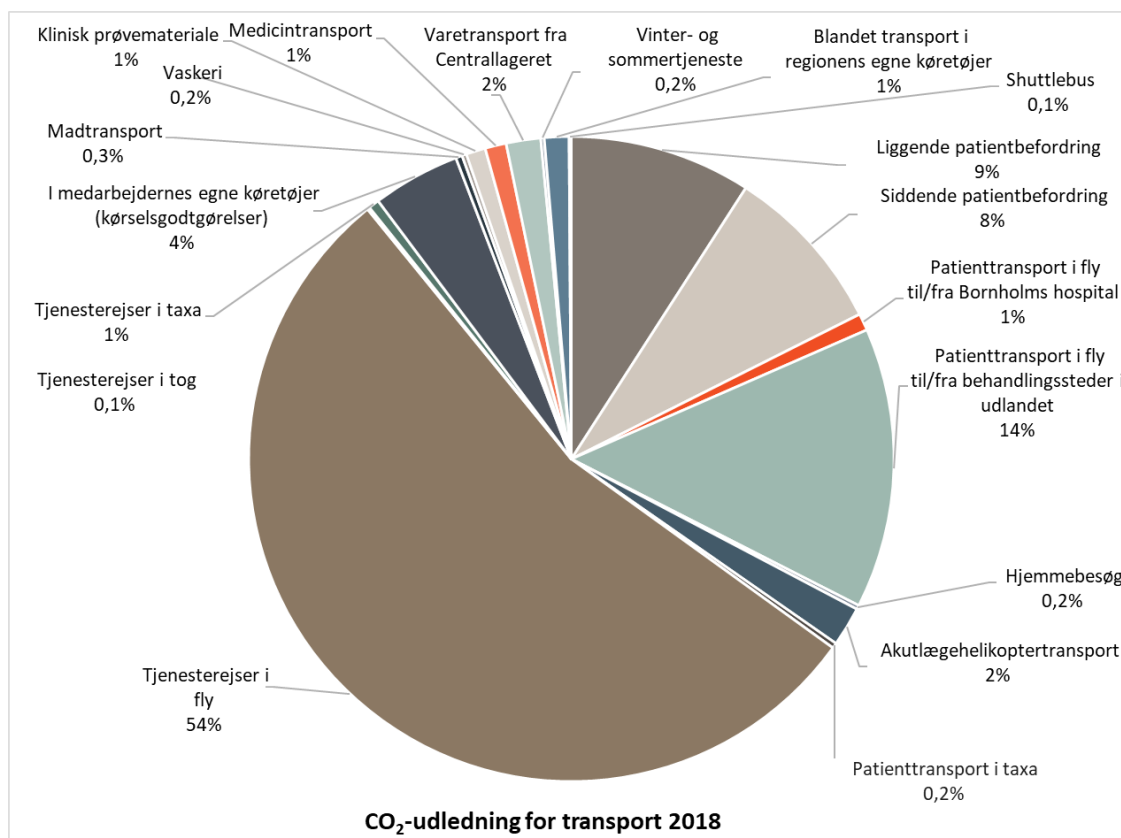
Som vist i Figur 5 udgør tjenesterejserne 58 %, patienttransporten 35 %, vare- og servicetransporten 6 % og den interne transport i regionens egne køretøjer 1 % af den totale CO₂-udledning fra transport. Langt den største del af udledningen stammer fra transportaktiviteter, der er udliciteret til eksterne aktører, eksempelvis flytransporter og patientbefordring.

Den samlede CO₂-udledning for transport for Region Hovedstaden er opgjort til 18.166 ton CO₂ i 2018, hvilket svarer til udledning året før (18.184 ton CO₂ i 2017).

Tabel 13 og Figur 9 viser den samlede CO₂-udledning fra transport opdelt i underkategorier.

Tabel 13: CO₂- udledning fra transport i Region Hovedstaden 2018 opdelt i kategorier og underkategorier. For underkategorierne madtransport, vaskeri og vinter- og sommertjeneste er der anvendt et gennemsnit for CO₂-udledningen for 2015 og 2016, da der ikke længere indsamles data for disse underkategorier. For underkategorierne tjenesterejser i tog og blandet transport i regionens egne køretøjer blev data fra 2017 anvendt, da det ikke var muligt at fremskaffe retvisende data for 2018.

Kategori	Underkategori	Udledning [Ton CO ₂]
Patienttransport	Liggende patientbefordring	1.653
	Siddende patientbefordring	1.542
	Patienttransport i fly til/fra Bornholms hospital	155
	Patienttransport i fly til/fra behandlingssteder i udlandet	2.555
	Hjemmebesøg	37
	Akutlægehelikoptertransport	360
	Patienttransport i taxa	48
Tjenesterejser	Tjenesterejser i fly	9.838
	Tjenesterejser i tog	23
	Tjenesterejser i taxa	98
	I medarbejdernes egne køretøjer (kørselsgodtgørelser)	799
Vare- og servicetransport	Madtransport	59
	Vaskeri	41
	Klinisk prøvemateriale	176
	Medicintransport	193
	Varetransport fra Centrallageret	314
	Vinter- og sommertjeneste	32
Intern transport	Blandet transport i regionens egne køretøjer	223
	Shuttlebus	20
Total		18.166

Figur 9: Den totale CO₂-udledning fra transport for Region Hovedstaden 2018 fordelt på underkategorier.

Figur 9 viser, at tjenesterejser i fly udgør den største kilde til CO₂-udledningen med 54 % af den samlede udledning. Derefter følger patienttransport i fly til/fra behandlingssteder i udlandet samt den liggende patientbefordring med henholdsvis 14 % og 9 %, og den siddende patientbefordring med 8 %. Transport i medarbejdernes egne køretøjer (hvor der udbetales kørselsgodtgørelse) udgør 4 %. De øvrige underkategorier udgør mellem 0,1 og 2 % hver, og samlet set 11 %.

6 Affaldshåndtering

Denne del af klimaregnskabet fokuserer på de aktiviteter, som er forbundet med håndtering af affald fra Region Hovedstadens hospitaler, virksomheder og koncerntre fra indsamling, transport og behandling af affaldet. Udliciteret transport af affald indgår dermed i CO₂-regnskabet for affald frem for transportregnskabet. Til gengæld er transport af mindre affaldsmængder i regionens egne køretøjer medtaget i transportregnskabet, fordi dette ikke kan adskilles fra øvrig brug af de pågældende køretøjer. CO₂-udledningen fra energiproduktionen fra affaldsforbrænding er ligeledes inkluderet i denne opgørelse frem for under energi.

Den grundlæggende metode for drivhusgaskortlægningen for affaldshåndteringen baseres på livscyklusmetoden, hvor alle processer i affaldshåndteringen fra indsamling til behandling og genanvendelse medtages i vurderingen. Det betyder, at når materialer genanvendes, spares CO₂-udledningen fra de produktionsprocesser for jomfruelige materialer, som ellers vil ske ved produktion af materialer baseret på nye råvarer.

Da genvindingsprocessen i de fleste tilfælde giver en mindre CO₂-udledning end de jomfruelige processer, vil genanvendelse af affald typisk resultere i en samlet negativ CO₂-udledning, dvs. en CO₂-'besparelse'. Region Hovedstaden kan således måle effekten af en indsats på affaldshåndtering og øget genanvendelse af materialer direkte på CO₂-udledningen fra affald. CO₂-besparelsen fra affaldshåndtering skal i princippet ses i forhold til, at Region Hovedstaden indirekte udleder CO₂ som følge af indkøb og forbrug af produkter. Dette er dog ikke medregnet i indeværende klimaregnskab.

Tabel 14 viser den totale affaldsmængde fordelt på behandlingsform i mængde og andel. Som det fremgår af tabellen, er andelen af affald til genanvendelse stagnerede fra 2017 til 2018, og er kun steget med 0,6 % fra 2013. Andelen af affald til forbrænding ligger på samme niveau som i 2017, men er faldet med et % sammenlignet med 2013. Andelen af affald til specialbehandling er steget med 0,7 % i forhold til 2017, men er sammelignelig i forhold til baseline. Andelen af affald til deponi er faldet i forhold til 2017, men er steget i forhold til baseline.

Tabel 14: Nøgletal for affaldshåndtering pr. behandlingsform for Region Hovedstaden 2013, 2017 og 2018 for totale affaldsmængder.

Region Hovedstaden	Totale affaldsmængder					
	Baseline 2013		2017		2018	
	Mængde [Ton]	Procent [%]	Mængde [Ton]	Procent [%]	Mængde [Ton]	Procent [%]
Genanvendelse	3.770	22,7	3.860	23,1	3.843	23,3
Forbrænding	10.430	62,7	10.304	61,7	10.167	61,6
Specialbehandling	2.235	13,4	2.146	12,9	2.251	13,6
Deponi	187	1,1	385	2,3	248	1,5
I alt	16.623	100	16.695	100	16.508	100

I forhold til den justerede affaldsmængde¹⁰, som fremgår af Tabel 15, er der sket en stigning i andelen af affald til genanvendelse fra 2013 til 2018. Fra 2017 til 2018 er andelen af affald til genanvendelse faldet, andelen til forbrænding stagnerede og andelen af affald til specialbehandling er steget i forhold til både sidste år og baseline. Der er ingen data for deponi, da dette affald ikke indgår i den justerede affaldsmængde.

Tabel 15: Nøgletal for affaldshåndtering pr. behandlingsform for Region Hovedstaden 2013, 2017 og 2018 for justerede affaldsmængder.

Region Hovedstaden	Justerede affaldsmængder					
	Baseline 2013		2017		2018	
	Mængde [Ton]	Procent [%]	Mængde [Ton]	Procent [%]	Mængde [Ton]	Procent [%]
Genanvendelse	2.621	18,4	3.144	21,3	3.018	20,7
Forbrænding	10.430	73,1	10.304	69,8	10.167	69,9
Specialbehandling	1.220	8,6	1.322	9,0	1.370	9,4
Deponi	-	-	-	-	0	0,0
I alt	14.272	100	14.769	100	14.554	100

Affaldshåndtering på Region Hovedstadens hospitaler, virksomheder og koncerntre giver en samlet CO₂-udledning på -1.266 tons (se Tabel 16). Som Tabel 16 viser, er det hospitalerne, der står for langt den største CO₂-besparelse. Tabel 16 viser dog også, at hvis man ser på udledningen af CO₂ i forhold til den producerede affaldsmængde, har Region Hovedstadens Akutberedskab den største CO₂-besparelse pr. produceret mængde, efterfulgt af koncerntreene, Apoteket, Den Sociale Virksomhed, Hospitalerne og til sidst psykiatrien.

Tabel 16: Affaldsmængder og CO₂-udledning fra affaldshåndtering fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre for 2013, 2017 og 2018. Alle mængder er totale mængder.

Affaldsmængder og CO ₂ fra hver enhed	Affaldsmængde [Ton]			CO ₂ -udledning i alt [Ton CO ₂] ¹			I alt pr. ton affald [Ton CO ₂ /ton]		
	Baseline 2013	2017	2018	Baseline 2013	2017	2018	Baseline 2013	2017	2018
Hospitaler	15.037	14.835	14.688	-2.435	-2.009	-740	-0,16	-0,14	-0,05
Psykiatrien	713	699	629	-76	-49	-7	-0,11	-0,07	-0,01
Den Sociale Virksomhed	620	728	728	-150	-121	-87	-0,24	-0,17	-0,12
Region Hovedstadens Apotek	148	169	159	-76	-64	-61	-0,51	-0,38	-0,39
Koncerntre	103	257	296	-102	-320	-361	-0,99	-1,25	-1,22
Region Hovedstadens Akutberedskab	-	7	7	-	-10	-10	-	-1,54	-1,52
I alt	16.623	16.695	16.508	-2.839	-2.574	-1.266	-0,17	-0,15	-0,08

¹ Data for 2017 rettet ift. sidste års regnskab pga. en opdatering af CO₂-udledning fra plast og metal.

¹⁰ Affaldsmængderne er justerede for følgende fraktioner, da der er forskel på, hvordan de enkelte enheder håndterer og opgør disse fraktioner; "have-/parkaffald", "byggeaffald til genanvendelse", "blandet affald til sortering", "olie og kemikalie affald", "køle-frysemøbler", "batterier", "lavenergipærer/lysstofrør", "radioaktive materialer", "jord, brokker og skår" og "byggeaffald til deponi".

Tabel 17 og Tabel 18 viser CO₂-udledningen for hospitaler, virksomheder og koncerntre fordelt på indsamling, langdistancetransport og behandling. Det fremgår af Tabel 17, at indsamling/transport bidrager med en mindre CO₂-udledning på 141 tons, mens behandling (herunder genanvendelse) bidrager med en stor CO₂-besparelse på 1.407 tons (se Tabel 18). Med andre ord har behandlingen en betydelig større positiv CO₂-påvirkning end indsamling/transportens negative påvirkning.

Tabel 17: CO₂-udledning fra indsamling og transport af affald fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerntre for 2013, 2017 og 2018. Alle mængder er totale mængder.

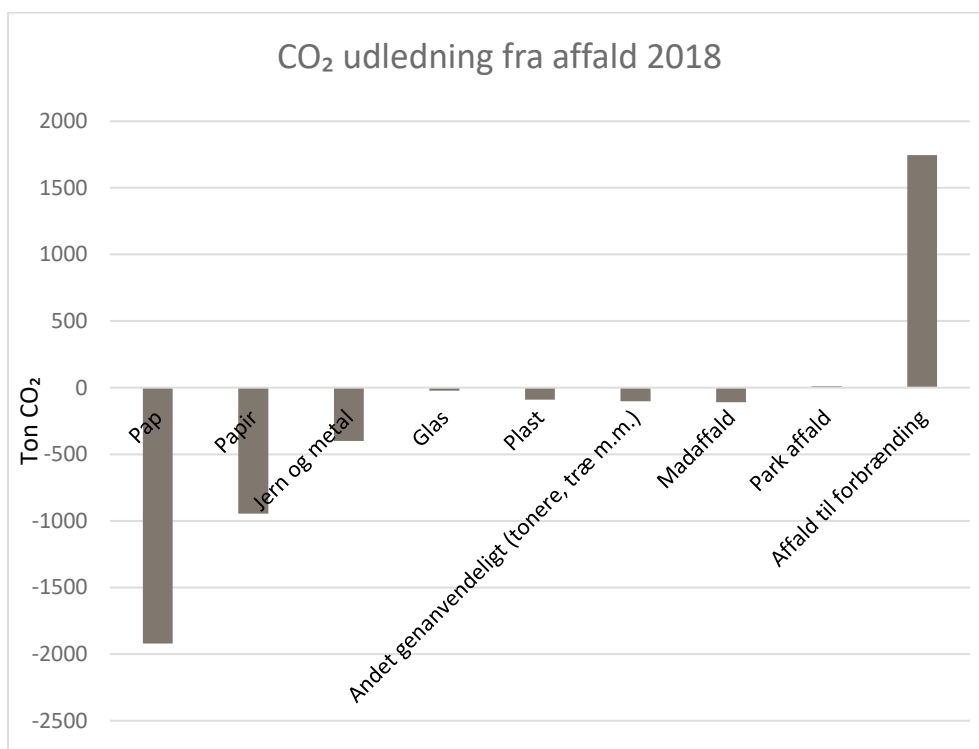
	Indsamling og første transport [Ton CO ₂]			Langdistance transport [Ton CO ₂]			I alt Indsamling og transport [Ton CO ₂]		
	Base-line 2013	2017	2018	Base-line 2013	2017	2018	Base-line 2013	2017	2018
Hospitaler	58	69	74	43	50	46	101	119	120
Psykiatrien	2	4	5	1	1	1	4	6	6
Den Sociale Virksomhed	2	3	3	2	2	2	4	6	6
Region Hovedstadens Apotek	0	1	1	1	2	2	1	3	3
Koncerntre	1	2	3	1	3	4	2	5	6
Region Hovedstadens Akutbered- skab	-	0	0	-	0	0	-	0	0
Total	64	80	87	48	58	55	112	138	141

Tabel 18: CO₂-udledning fra affaldshåndtering fordelt på hospitaler, virksomheder og koncerncentre for 2013, 2017 og 2018. Alle mængder er totale mængder.

	Indsamling og transport [Ton CO ₂]			Behandling [Ton CO ₂] ¹			I alt [Ton CO ₂]		
	Baseline 2013	2017	2018	Base- line 2013	2017	2018	Base- line 2013	2017	2018
Hospitaler	101	119	120	-2.536	-2.127	-860	-2.435	-2.009	-740
Psykiatrien	4	6	6	-80	-55	-13	-76	-49	-7
Den Sociale Virksomhed	4	6	6	-153	-127	-93	-150	-121	-87
Region Hovedstadens Apotek	1	3	3	-77	-67	-64	-76	-64	-61
Koncerncentre	2	5	6	-104	-325	-367	-102	-320	-361
Region Hovedstadens Akutbe- redskab	-	0	0	-	-11	-10	-	-10	-10
Total	112	138	141	-2.951	-2.712	-1.407	-2.839	-2.574	-1.266

¹ Data for 2017 rettet ift. sidste års regnskab pga. en opdatering af CO₂-udledning fra plast og metal.

Figur 10 viser udledningen af CO₂ fordelt på materialer for de væsentligste fraktioner. Den negative udledning skyldes som nævnt genanvendelse af materialer, og her er især genanvendelsen af papir, pap samt jern og metal fortsat de væsentligste kilder til den sparede CO₂-udledning. CO₂-besparelsen fra de forskellige fraktioner er resultatet af den beregnede totale CO₂-besparelse for de forskellige materialer, der blev sendt til genanvendelse fra Region Hovedstaden i 2018.

Figur 10: CO₂-udledning fra affaldshåndtering for Region Hovedstaden i 2018.

7 Bilag

Metoderapport

Resultatrapport

Koncernstatus 2018

Overblik – *til politisk og administrativ ledelse*

Grøn Drift og Udvikling – grøn omstilling på hospitaler, virksomheder og centre

Version 20.06.2019 – Til MKU-møde 01.10.2019

Indhold

1. Indledning	3
2. Samlet fremdrift	4
3. CO ₂ (kongeindikator)	5
4. Energi	9
5. Affaldsressourcer	12
6. Transport	15
7. Grønne indkøb	18
8. Strategisk kommunikation	20

1. Indledning

Formålet med overblikstatus 2018 er at skabe et samlet overblik over fremdriften i programmet for Grøn Drift og Udvikling (GDU), som indeholder ambitiøse langsigtede CO₂-reduktionsmål for 2025 (kongeindikator). Målgruppen er regionens politiske og administrative ledelse m.fl.

Afsnit 2 Giver en kort vurdering af den samlede fremdrift i programmet.

Afsnit 3 gør status over udviklingen for kongeindikatoren CO₂ fra 2017 til 2018 og om udviklingen er på rette vej ift. af indfri 2025-målene.

Afsnit 4 – 6 gør status over fremdriften for GDU's tre temaområder: energi, affaldsressourcer og transport. Hvad er gået godt, hvor er de strategiske udfordringer og muligheder og skal noget korrigeres? Udviklingen i effekter sammenholdes med fremdriften for planlagte aktiviteter jævnfør koncernhandlingsplaner 2018 for de tre områder (læs mere i uddybende status – se nedenfor). Bemærk at målingen af effekter går til udgangen af 2018, mens aktiviteter vurderes til medio juni 2019 (redaktionens slutning).

Afsnit 7 – 8 gør status over fremdriften for de to understøttende områder: grønne indkøb og strategisk kommunikation. For grønne indkøb gøres status på fremdriften i de planlagte aktiviteter i Koncernhandlingsplan for grønne indkøb 2018 og for strategisk kommunikation gøres status i ift. aktiviteterne beskrevet i de tre koncernhandlingsplaner for hhv. energi, affaldsressourcer og transport.

Udover overblikstatus består den samlede koncernstatus også af en uddybende status 2018 for hhv. energi, affaldsressourcer, transport og grønne indkøb. Målgruppen er ledere og medarbejdere som er involveret i implementeringen af GDU m.fl.

Den samlede koncernstatus er udarbejdet på baggrund af regionens årlige klimaregnskab samt input fra hospitaler, virksomheder og koncerncentre. Koncernstatus indgår i GDU-ledelsessystemet, som følger en årlig cyklus.

2. Samlet fremdrift

Grøn drift og udvikling (GDU) er samlet set i god fremdrift og samarbejdet mellem involverede parter udvikles til stadighed. De udfordringer som er opstået, vurderes at kunne løses indenfor programmet.

Effekter

Regionens samlede CO₂-udledning (kongekindikator) er for andet år i træk under 100.000 ton. Fra 2017 til 2018 faldt udledningen med 2 % til 94.318 ton. Siden baselineåret 2013 er udledningen faldet med 23 %. Hovedårsagen til faldet er ikke udelukkende afledt af Region Hovedstadens egne indsatser, men skyldes også at el- og varmforsyningen generelt omlægges til grøn energi. Fra 2017 til 2018 har forsyningssidens bidrag dog været negativt. Tallene dækker over, udfordringer med at nedbringe udledningen både på transportområdet og på affaldsressourceområdet. Effekten af energieffektiviseringer forventes først for alvor at kunne ses i regnskabet fra 2022.

Hvad er gået godt - highlights

Implementeringen af GDU har været i gang i godt tre år og er oppe i omdrejninger. Af highlights fra 2018 og første halvdel af 2019 kan nævnes:

- Verdensmål - Ambitionsniveauet for grøn omstillingsindsatsen på hospitalerne er blevet øget yderligere med vedtagelsen af Handlingsplan for FN's verdensmål i maj 2019. Planen for stor betydning for GDU fremadrettet.
- Governance - samarbejdet mellem hospitaler, virksomheder og centre om GDU er blevet yderligere styrket og nu er Forum for Ejendomme også inddraget.
- Energi - forberedelsen af de store ESCO-projekter (energientrepriser) for energieffektiviseringer på op imod en mia. kr. har taget fart og udbuddet for Screening, analyse og programmering er i udbud med nu 6 prækvalificerede. Effekterne af ESCO-projektet på Hvidovre Hospital begynder samtidig at kunne ses, hvilket giver udsalg i både reduceret forbrug og øget produktion fra solcelleanlæg.
- Affaldsressourcer - udrulningen af det nye genanvendelsessystem, som skal forbedre kildesorteringen og øge genanvendelsesprocenten tager også fart. To hospitalsmatrikler er har afsluttet udrulningen og de øvrige er i fuld gang.
- Transport – Efter flere års stigning er CO₂-udledningen stagneret. Det skyldes færre tjenesterejser i fly og omstilling til biogas for regionens kørsler af klinisk prøvemateriale.
- Grønne indkøb - Efter gennemførte udbud opnås at Akutberedskabet kan disponere siddende befordring i miljørigtige biler og Logistik & Forsyning får miljørigtige vare- og lastbiler.

Hovedudfordringer og muligheder

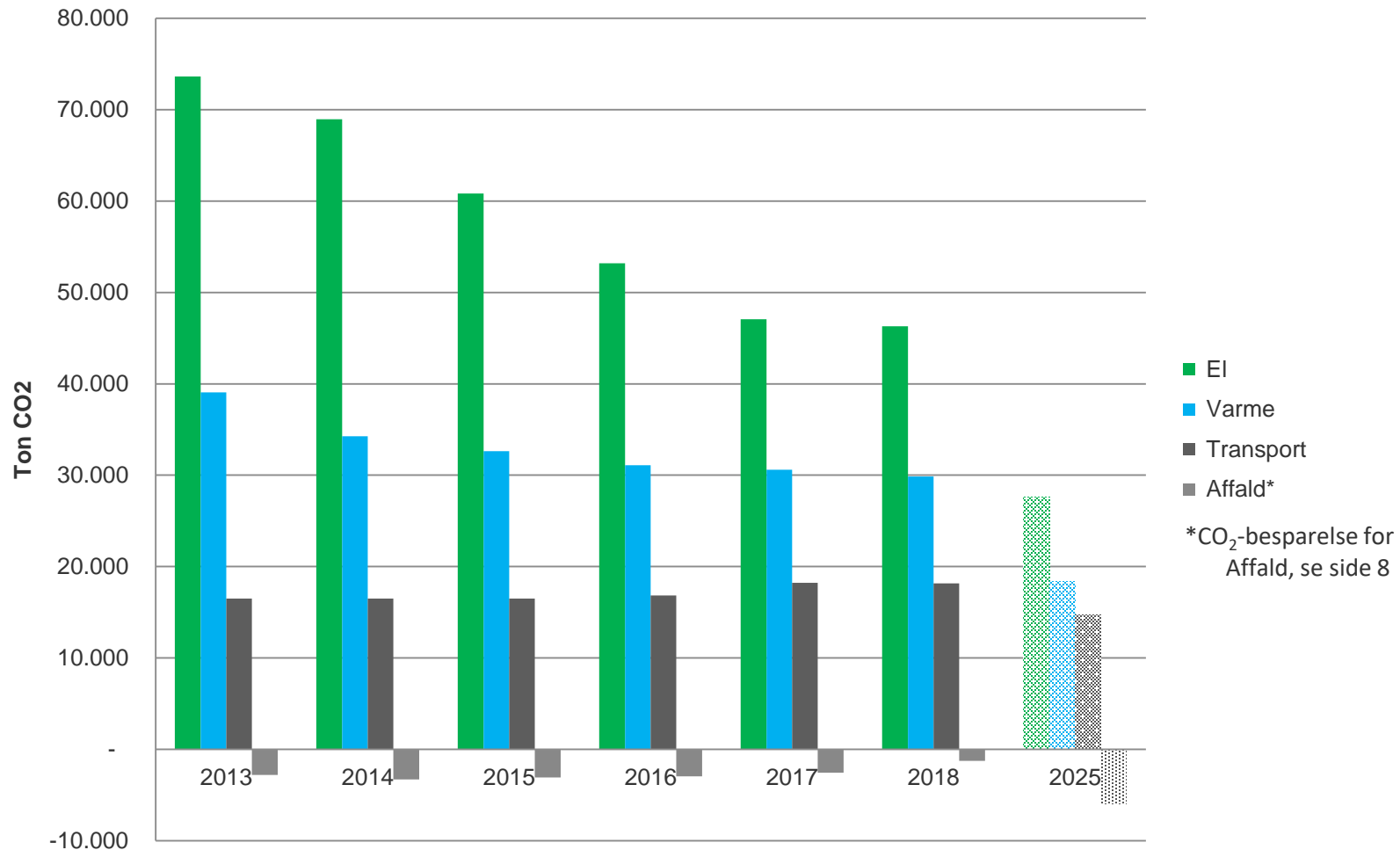
Affaldsressource- og transportområdet kræver vedvarende ledelsesmæssigt fokus på, at der afsættes de fornødne ressourcer, både til medarbejdere og økonomi. Forsinkelser i processen og endnu uafklarede punkter ift. den tilbudte løsning i CLEANs udbud af plasthåndteringsløsning (se 5.2, side 13) giver pt. store udfordringer ift. at implementere den ønskede model for håndtering af plastik.

3.1 CO₂ - kongeindikator

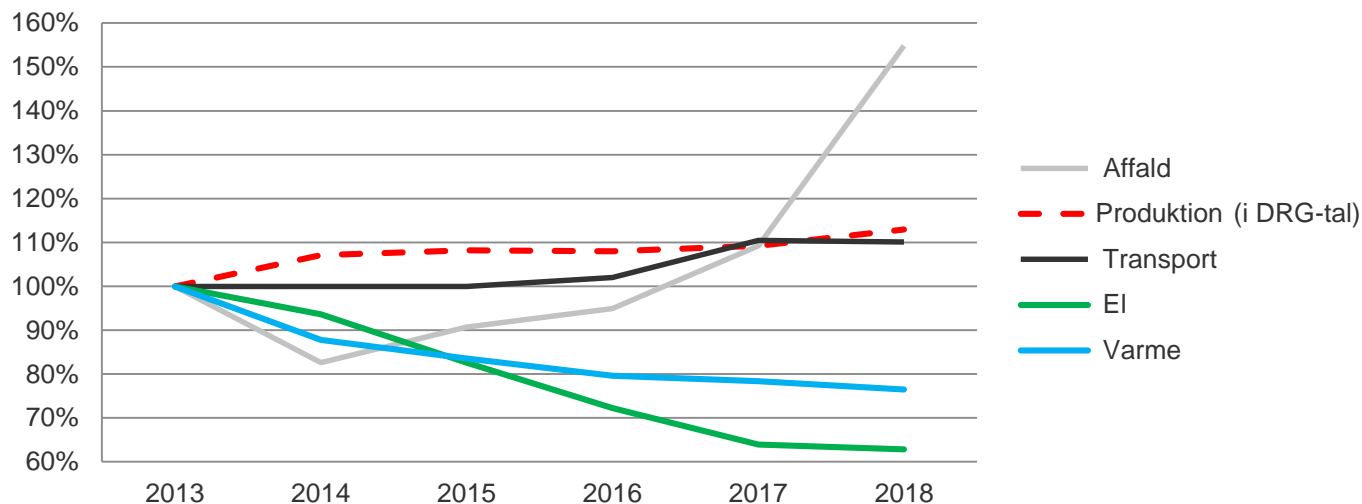
Tema	Udvikling fra 2017 til 2018	
Energi (el og varme)	CO ₂ -udledningen fra el- og varmeforbruget faldt med 2 % til 76.152 tons. Læs mere side 9	
Transport	CO ₂ -udledningen fra driften er uændret og på 18.166 tons. Læs mere side 15	
Affalds-ressourcer	CO ₂ -besparelsen fra affaldshåndtering faldt med 51 % til 1.266 tons. Bemærk: For første gang siden 2014 er emissionsfaktoren for affaldsforbrænding opdateret. Det har medført et meget stort fald i CO ₂ -besparelsen. Læs mere side 12	

2025-mål	Status 2018
Energi (el og varme) 60 % mindre CO ₂ ift. 2013	Ift. baselineåret 2013 er udledningen faldet med 32 % . Udviklingen er på rette vej til at indfri 2025-målet
Transport 12 % mindre CO ₂ ift. 2015	Ift. baselineåret 2015 er udledningen steget med 10 % . Udviklingen er ikke på rette vej til at indfri 2025-målet.
Affalds-ressourcer 111 % øget CO ₂ -besparelse ift. 2013	Ift. baseline 2013 er besparelsen faldet med 55 % . Udviklingen er ikke på rette vej ift. at indfri 2025-målet.

3.2 Udvikling i CO₂-udledning fra 2013 – 2018 og 2025-målet

3.3 Udvikling i CO₂ ift. produktion

Forklaring på udviklingen

Figuren viser den indekserede udvikling i CO₂-udledning fra henholdsvis energiforbrug, transport og affaldshåndtering sammenholdt med den procentvise vækst i produktionen målt i DRG-tal fra 2013 til 2018. **Bemærk at metoden til opgørelse af DRG-tal er blevet ændret fra 2018, hvorfor sammenligning med årene før er forbundet med stor usikkerhed.**

DRG = diagnoserelaterede værdier, bruges som et indirekte mål for produktionen på hospitalerne, dvs. antal og type behandlinger.

Regionens produktion er steget med knap 13 % fra 2013. Stigningen fra 2017 til 2018 var på 3,4%.

Øget produktion påvirker energiforbrugets størrelse, generering af affald og transportens omfang og påvirker dermed andre CO₂-besparelser

3.4 CO₂ i tal

Den samlede CO₂-udledning fra el, varme og transport for Region Hovedstaden er fortsat under 100.000 tons, nærmere betegnet 94.318 ton, heraf 46.277 ton fra elforbrug, 29.875 fra varmemeforbrug og 18.166 ton fra transport.

I modsætningen til udledningen fra energiforbrug og transport resulterede regionens affaldshåndtering i en samlet negativ CO₂-udledning på -1.266, dvs. en 'CO₂-besparelse'. Udledningen for affaldshåndtering er negativ, da der ved genanvendelse bliver 'sparet CO₂' frem for at forbruge jomfruelige ressourcer. Grundet forskel i metodeanvendelse kan udledningen fra affaldshåndteringen ikke umiddelbart sammenholdes med udledningen fra energi og transport. (Læs mere i klimaregnskabets metoderapport)

CO₂-udledning fra energiforbrug, transport og affald for 2013-2018. Varmeforbruget er graddagekorrigeret. Alle affaldsmængder er totale.

Region Hovedstaden	Baseline 2013 [Ton CO ₂]	2017 [Ton CO ₂]	2018 [Ton CO]	Udvikling 2017-2018	Udvikling 2013-2018
Fra elforbrug	73.613	47.058	46.277	-3%	-38%
Fra varmemeforbrug	39.029	30.622	29.875	-2%	-23%
Fra transport	16.486	18.184	18.166	0%	10%
Total	129.128	95.864	94.318	-2%	-23%
Bidrag fra affald	-2.839	-2.574	-1.266	-51%	-55%

4.1 Energi

Udvikling i CO₂-udledning og energiforbrug

Regionen har som målsætning, at CO₂-udledningen fra energiforbruget (el og varme) skal reduceres med 60 % fra 2013 til 2025. Heraf kommer den største reduktion fra el- og varmforsyningen, mens regionens bidrag kommer fra en planlagt reduktion i energiforbruget med ca. 17 %. Fra 2017 til 2018 er CO₂-udledningen fra el- og varmforsyningen faldet med 2 % til 76.152 ton, se fig. 4.1. I samme periode er el- og varmforsyningen ændret marginalt med hhv. -1,6 og 0,5 %, se fig. 4.2. Ift. baselineåret 2013 er udledningen for hele regionen faldet med 32 % så udviklingen er fortsat på rette vej ift. at indfri 2025-målet.

For at nå 2025-målet er der fokus på øget energieffektivitet i regionens egen bygningsmasse. En række projekter er i gang og det største er det nuværende ESCO projekt på Hvidovre (ESCO = offentligt-privat samarbejde om energieffektiviseringer). Men helt afgørende for målopfyldelsen bliver implementeringen af Energiplan 2025 (baseret på ESCO 3.0 konceptet) som med en investering på op til 1 mia. kr. bliver det største af sin art i Danmark. Aktiviteterne i 2018 og første halvdel af 2019 har haft fokus på forberedelse til Energiplan 2025.

Hvad er gået godt?

1. CO₂-udviklingen ligger flot under delmålene i Energiplanen. Dette skyldes hovedsageligt at energiforsyningen har formået at omlægge til en grønnere produktion hurtigere end beregnet i Energiplanen. Energiforbruget har ligget stabilt fra '17 til '18.
2. ESCO Hvidovre begynder at levere resultater. Elforbruget på Hvidovre hospital er reduceret med 3% fra '17 til '18 og samtidig er elproduktionen fra de store solcelleanlæg mere end fordoblet og leverer nu mere end halvdelen af Regionens samlede produktion af solenergi, se fig. 4.3.
3. Screeningsopgaven på 1,2 mio. m² er blevet udbudt. Efter indgåelse af aftalen med bygherrerrådgiveren har der været arbejdet intenst på at færdigudvikle ESCO 3.0 konceptet og konkretisere dette i et udbud af screeningsopgaven. De 6 Screeningsrådgivere prækvalificerede og bliver valgt over sommeren 2019. Den store opgave med at finde energiprojekter på 1,2 mio. m² går derefter i gang.
4. Potentialet for solcelleanlæg på regionens bygninger er kortlagt. Under Energiplan 2025 er der blevet gennemført en kortlægning af mulighederne for solceller på tværs af regionens ejendomme. Der ses en oplagt mulighed for at lave et fagspecifikt projekt omkring solceller, som vil kunne udbygges i 2019.

4.2 Energi

Fremadrettede strategiske udfordringer og muligheder

1. Da hovedindsatsen på energiområdet gennemføres som ESCO-projekter, hvor finansiering, bemanning og gennemførelse i vid udstrækning varetages af private partnere, er de strategiske udfordringer færre og af en anden karakter end for de øvrige GDU-områder. Det vil fortsat være en udfordring, og kræve en fokuseret koordinerings- og kommunikationsindsats, at sikre en fornuftig drift for patienter, pårørende og ansatte i de perioder, hvor energispare-projekterne gennemføres på de enkelte hospitaler.
2. Særligt koordineringen med det store Renoveringsprojekt kræver fokuserede ressourcer for at lykkes. Tidshorisonten på energiprojektet og renoveringsprojektet er forskellig og opgaverne løses ud fra forskellige præmisser; energiprojektet skal udføres hurtigt, på samlede matrikler og på hospitaler i drift, hvor renoveringsprojektet udføres over en tiårig periode, er inddelt i fagområder og forudsætter planlagte driftsstop på de berørte afsnit.
3. Tilsvarende er der et større projekt i gang omkring migrering af BMS (Building Management Systemer) fra hospitalernes egne net over til CIMT's net og vedligehold. Energiprojektet er sideløbende i gang med en kortlægning af disse systemer, for at kunne udarbejde en samlet strategi, der skal lægge til grund for de kommende energientrepriser. Formålet er en konsolidering af BMS med henblik bedre energistyring.
4. Med kortlægningen af potentialet for etablering af solceller på tværs af regionens ejendomme følger nu muligheden for at Regionen kan give et betydeligt bidrag til den grønne omstilling. Potentialet indikerer en investering på op imod 100 mio. kr. med en tilbagebetalingstid under 10 år. Hvis der gennemføres, så vil det blive i et strategisk partnerskab med én samlet partner.

4.2 Energi grafisk

Fig 4.1 CO₂ fra el- og varmeforbrug

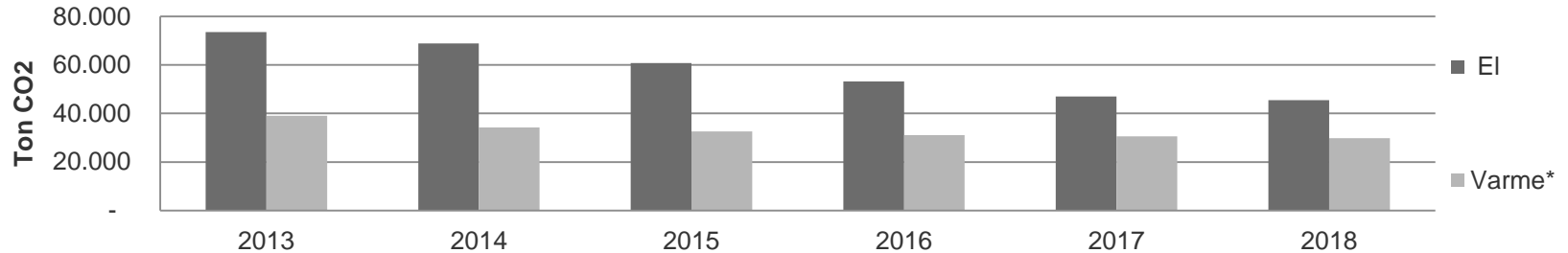
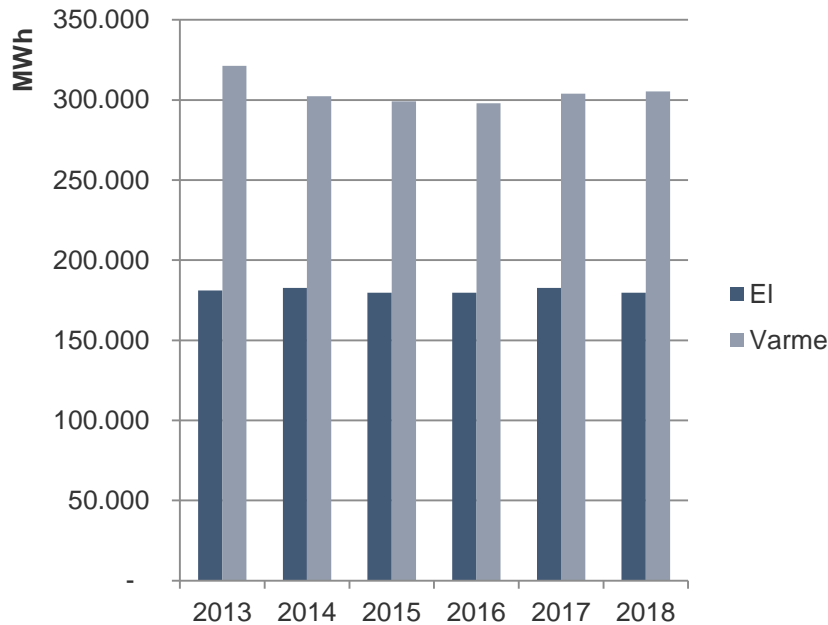
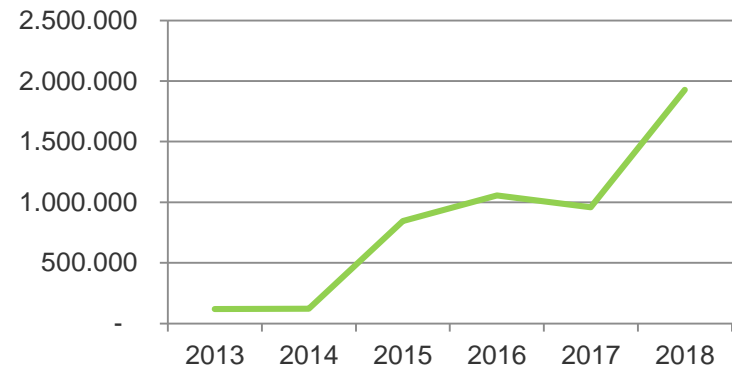

Fig 4.2 El- og varmeforbrug

Solcelleproduktion - kWh

Lokal solcelleproduktion	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MWh	120	122	845	1.057	960	1.928

5.1 Affaldsressourcer

Udvikling i CO₂-udledning og genanvendelsesprocent

Regionen har som mål, at CO₂ besparelsen fra affaldshåndteringen (som følge af genanvendelse) i 2025 skal være mindst 6000 tons og 40 % affald skal genanvendes (30 % i 2019). Fra 2017 til 2018 er genanvendelsen faldet med 0,6 procentpoint til 20,7 %, se fig. 5.2. Målet på 30% opnås via nyt genanvendelsessystem, som er ved at blive implementeret og forventes færdigt primo 2020. CO₂-besparelsen er fra 2017 til 2018 faldet med 51 % til 1.266 tons, se fig. 5.1. **BEMÆRK** dog, at over halvdelen af det store fald i CO₂-besparelsen skyldes, at standard CO₂-emissionsfaktoren fra forbrænding er blevet opdateret for første gang siden 2012. Hvis emissionsfaktoren havde været uændret, ville faldet i CO₂-besparelse, kun have været på godt 20%, som kan tilskrives mindre mængder af metal, pap- og papiraffald – derfor både rød og gul smiley.

Hovedfokus i 2018 var at igangsætte implementering af nyt genanvendelsessystem med tilhørende undervisning og information om affaldssortering. Denne indsats er afgørende for realisering af 2025-målet. Aktiviteten omfatter bl.a. opsætning af nye affaldsstativer og beholdere til forbedret kildesortering på regionens hospitaler.

Senest i 2020 forventes en stigning i genanvendelsesprocenten, primært som følge af implementeringen af det nye genanvendelsessystem.

Hvad er gået godt?

1. Takket være et godt samarbejde mellem hospitaler og centre er det lykkedes, at skabe bredere ejerskab om implementering af det nye genanvendelsessystem, og der er forventning om at ambitionerne for udrulning af genanvendelsessystemet i 2019 i høj grad indfries. Systemet ensretter og moderniserer affaldsindsamlingen og resultatet forventes at medføre en anseelig stigning i genanvendelsesprocenten og sparet CO₂-udledning senest fra 2020.
2. De fælles vejledninger og andet kommunikationsmateriale er publiceret på Intranet, og udvikling og implementering af mærkater og plancher skrider fremad. Der er gennemført nudging-undersøgelser, der har kvalificeret indhold af mærkater og plancher.
3. Regionen har med pilotprojekt på Herlev Hospital gjort sig erfaringer om muligheder for forenkling og effektivisering af affaldshåndteringen samt grad udnytte muligheder indenfor det eksisterende logistiksetup.
4. Indsamlingen af madaffald og træ er øget med samlet 170 tons, og det går også (i mindre grad) fremad med indsamling af elektronik og plastik (samlet 15 tons – uden at medregne det elektronikaffald, der håndteres via CIMT). Samlet set bidrager dette med en CO₂-besparelse på 42 ton.
5. Dialogen med kommuner om erhvervsaffaldsregulativer er påbegyndt og modtages positivt af kommunerne.

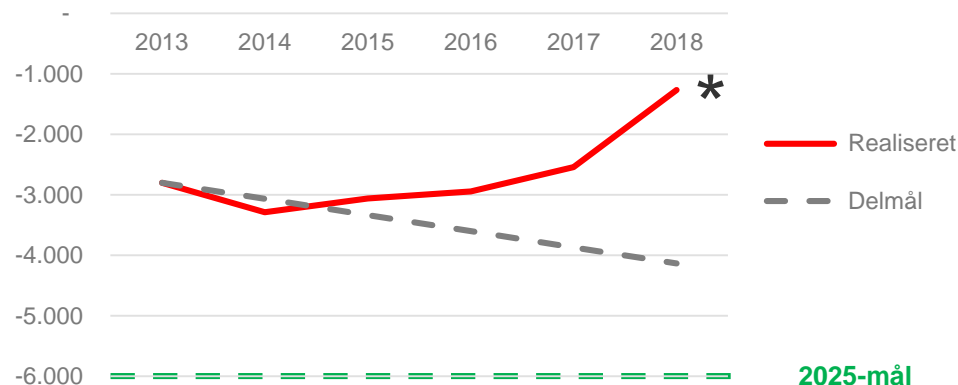
5.2 Affaldsressourcer

Fremadrettede strategiske udfordringer og muligheder

1. Metoden vil beregning af CO2-besparelse har væsentlige mangler og vil blive revideret i 2019.
2. Fortsat succes med implementeringen af det nye genanvendelsessystem på hospitalerne i 2019 (og evt. 2020) forudsætter fortsat ledelsesmæssig fokus på:
 - Afsætning af fornødne økonomiske og medarbejderressourcer på hospitalerne til implementering og drift.
 - Lokal tilpasning af systemet samt systematisk undervisning/vejledning i kildesortering.
2. På trods af øgede mængder, er det fortsat kun en lille del af regionens store mængde plastaffald, der kildesorteres til genanvendelse. Udbud af sorterings- og oparbejdningsanlæg med CLEAN (Grøn klyngeorganisation), er blevet forsinket betragteligt. Det er endnu ikke (ultimo maj 2019) afklaret under hvilke vilkår aftale med tilbudsgiver kan laves, og følgelig er det ikke afklaret hvorvidt regionen kan tilslutte sig aftalen. Der er således fortsat udfordringer med afsætningsmuligheder og mulighederne for at øge genanvendelse af plastaffald – på trods af budgetbevilling til delvis dækning af øgede udgifter til håndtering. Der arbejdes fortsat på en løsning via CLEAN, men en aftale herigennem kan dog tidligst kan træde i kraft pr. 1. januar 2020, da det planlagte modtageanlæg i Tyskland nedbrændte i foråret. Sideløbende afsøges andre løsninger, ligesom der sammen med andre aktører arbejdes med leverandørkædetilgang til mere genanvendelse og forebyggelse af plast. Mængden af forskelligt plast-engangsudstyr, fx service, kitler, lagener, huer og afdækning, som ikke kan genanvendes, er fortsat stigende. Der er pt. ikke nogen nemme løsninger på dette dilemma, men brug af livscyklusvurderinger er én vej frem, men der skal arbejdes med bred forankring på tværs af regionen – og ikke kun ift. plast, hvis der skal sikres mere cirkulære indkøbs-, forbrugs- og bortskaffelsesprocesser.
3. På baggrund af erfaringer fra regionens udviklingsprojekt på Herlev Hospital arbejdes der fortsat med at belyse muligheder for forbedring og effektivisering af affaldslogistikken, herunder muligheder for og potentialer ved at etablere central affaldshub via Regionslageret.
4. Der er fortsat et uudnyttede potentiale i at sætte ind overfor den stigende mængde klinisk risikoaffald, som er omkostningstung at bortskaffe. Dette adresseres ifm. med udrulning af genanvendelsessystem, hvor undervisning foruden de genanvendelige affaldsfraktioner også har fokus på restaffald og klinisk risikoaffald
5. På trods af stor succes med intern genbrug af udstyr, der i høj grad har bidraget til affaldsforebyggelse og sparet hospitaler for indkøb af nyt udstyr, er der fortsat et uudnyttet potentiale for internt genbrug, og der er et oplæg undervejs, der skal sikre en øget indsats, bl.a. indenfor IT-understøttelse/digitalisering, medicoteknisk udstyr, inventar samt bygge- og

5.3 Affaldsressourcer grafisk

Fig 5.1 Sparet CO₂-udledning fra affaldshåndtering

* Forklaring på ekstraordinært fald i CO₂-besparelse – se side 12.

Fig 5.2 Genanvendelsesprocenter for affald (justerede ⁽¹⁾)

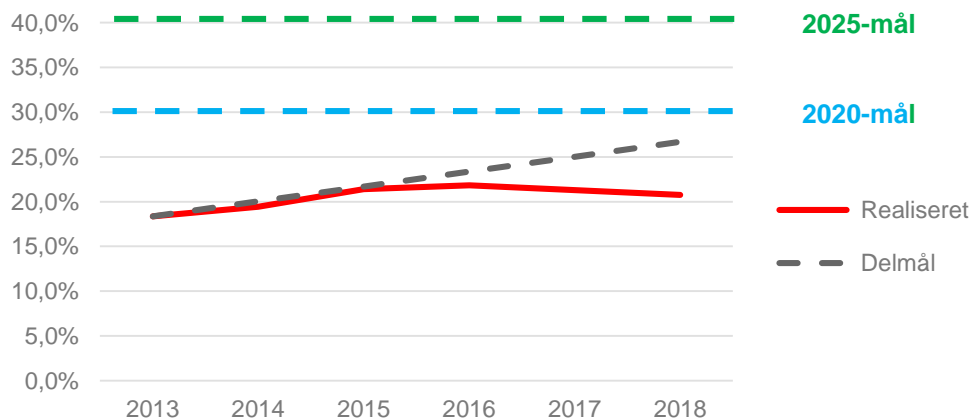
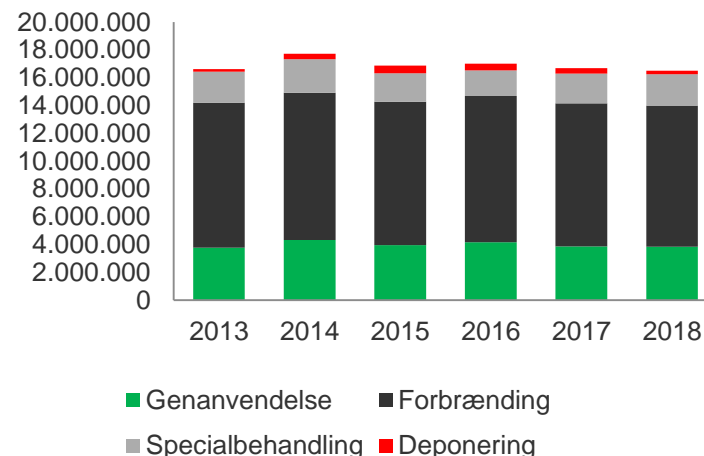
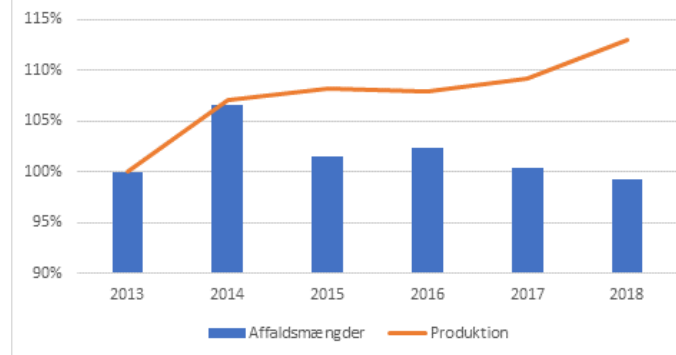

Fig 5.3 Affaldsmængder (total)

(1) Byggeaffald, have- og parkaffald o.l. indgår ikke i beregning af den målsatte genanvendelsesprocenten, da disse fraktioner kan variere meget fra år til år

Fig 5.4 Affaldsmængder og DRG

6.1 Transport

Udvikling i CO₂-udledning

Regionen har som målsætning, at CO₂-udledningen fra regionens transportaktiviteter skal være reduceret med 12% på tjenesterejser og 1% på pendlerrejser i 2025. Fra 2017 til 2018 har den samlede CO₂-udledning ikke ændret sig, men er steget ift. baselineåret i 2015 med 10%. Status quo'en kommer af en generel stigning i CO₂-udledningen fra regionens transportaktiviteter, primært fra patienttransporten, men som udlignes af et fald i udledningen fra tjenesterejser i fly. Se figur 6.1. Aktiviteterne i 2018 og 2019 har primært haft fokus på tjenesterejser, der typisk foretages i bil (enten medarbejdernes egne eller taxa) samt pendlerrejser.

Hvad er gået godt?

1. Regionens medarbejdere har generelt fløjet mindre i 2018, hvilket har resulteret i et fald i CO₂-udledningen på 5%. Faldet er kommet uden separat indsats på området, hvilket er positivt med henblik på det kommende fokus på området. Der er allerede god dialog med koncernledelsen og politikerne om, hvad der kan gøres.
2. Kørslerne af klinisk prøvemateriale er omstillet til biogas, hvorfor der er opnået store reduktioner af CO₂-udledningen på dette område. Derudover har regionen indkøbt 11 nye biogaslastbiler til transport af bl.a. operationsudstyr og uniformer samt afhentning af affald. Lastbilerne er taget i drift 1. marts i år. Lastbilernes CO₂-reducerende effekt vil dog først kunne mærkes fra næste års klimaregnskab.
3. Regionens siddende patientbefordring har været i udbud i 2018. Ud af det samlede kørselsområde (hovedstadsregionen) blev der i de centrale dele af København stillet krav om miljøvenlige biler, og 10 af bilerne vil fremover køre på el og dermed reducere CO₂-udledningen og miljøbelastningen.
4. I arbejdet med CO₂-reduktionen fra regionens medarbejders pendlerrejser var der flere succeser i 2018 og 2019. Særligt regionens arbejde med samkørsel og cyklisme har været en succes blandt regionens medarbejdere, og indsatsen forventes optrappet yderligere i år.
5. 13 af regionens største matrikler, inklusiv alle hospitalerne, er i samarbejde med Cyklistforbundet certificeret efter deres cykelvenlighed. Resultaterne er flotte, da 2 matrikler har scoret guld, 8 sølv og de sidste 3 bronze. Forudsætningerne for en høj andel af cyklende medarbejdere er derfor til stede, men vi kan blive endnu bedre.
6. Der er et godt koncernfælles samarbejde om implementering af transportplanens tiltag. Både på mere strategisk niveau i samarbejde mellem Koncerncentrene, men også lokalt, hvor tiltagene implementeres. På nogen områder halter det dog –

6.2 Transport

Fremadrettede strategiske udfordringer og muligheder

1. Flytransport er den helt store synder i CO₂-regnskabet (70% af samlet udledning), og skal håndteres, hvis CO₂-udledningen fra transport for alvor skal reduceres.
 - CO₂-udledningen fra tjenesterejser i fly er dog faldet med 5% fra 2017 til 2018.
 - Reduktioner på området er reelt en udfordring, da der mangler grønne alternativer, og restriktioner af flyrejser vil være i konflikt med andre af regionens målsætninger (fx forskning i verdensklasse, hvis regionens forskere skal flyve mindre til konferencer).
 - Fremadrettet skal der arbejdes med adfærdsregulerende tiltag til at reducere mængden af flyrejser. Faktaark, budskabspapir og forslag til handlinger vedrørende flyrejser er under udarbejdelse og vil blive forelagt KL.
2. Tjenesterejser i taxa og medarbejdernes egne biler er et stort fokusområde, men som fylder meget lidt i det samlede CO₂-regnskab.
 - Selv ved en 0-udledning af CO₂ vil det blot resultere i en CO₂-reduktion på 5%, men indsatsen har til gengæld potentiale for økonomiske besparelser, hvis flere tjenesterejser flyttes til regionens el-puljebiler, cykel eller kollektiv transport.
3. Vigtigt med vedholdende ledelsesmæssig opbakning – forankringen halter enkelte steder.
 - Transportplanens aktiviteter har i 2018 og 2019 ikke krævet flere midler end allerede afsat. Indenfor nær fremtid vil dette ændre sig, og her er det vigtigt, at der afsættes de fornødne ressourcer – både ift. medarbejdere og økonomi. Ift. medarbejderressourcer har der været enkelte lokale knaster i 2018.
4. Opfølgning på målsætning om 1% reduktion af CO₂-udledningen fra pendlerrejser.
 - Der laves pt ikke opgørelser, der følger udviklingen af CO₂-udledningen ved regionens medarbejderes pendlerrejser. Sidste opgørelse er fra 2013. Effekten af de pendlerrettede tiltag bliver derfor ikke målt.

6.2 Transport – grafisk og i tal

Fig 6.1 CO₂- udledning fra transport i Region Hovedstaden 2017-2018 fordelt på overordnede transportkategorier

	2015	2017	2018	Udvikling 2017 - 2018	Udvikling 2015 - 2018
Patienttransport	5.524	6.025	6.350	5%	15%
Tjenesterejser	9.827	11.157	10.757	-4%	9%
Vare- og servicetransport	625	812	815	7%	30%
Intern transport	509	240	244	1%	-52%
Total	16.486	18.234	18.166	0%	10%

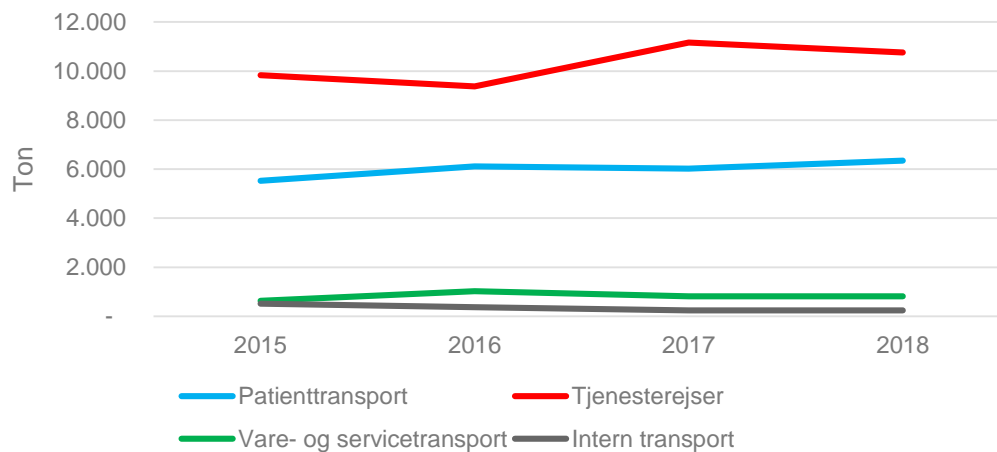
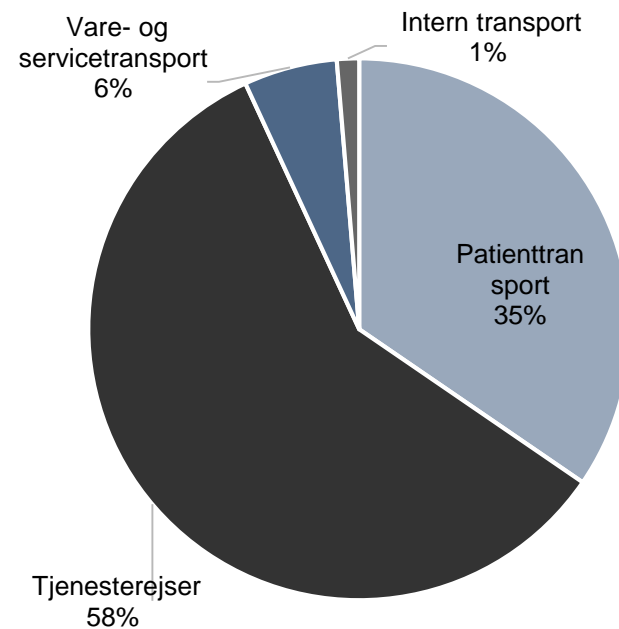

Fig 6.2 Totale CO₂-udledning fra transport for fordelt på overordnede transportkategorier

7. Grønne indkøb

Grønne indkøb understøtter de tre temaplaner for henholdsvis energi, affaldsressourcer og transport og bidrager på den måde til CO₂-reduktion og andre. Udover de aktiviteter som fremgår af Koncernhandlingsplanen for grønne indkøb, er der et generelt fokus på miljø ifm. udarbejdelse af udbud.

Hvad er gået godt?

1. Aftale om siddende patientbefordring har givet 10 el/hybrid biler, som vil nedbringe CO₂-udledningen.
2. Miljørigtige vare- og lastbiler til Logistik blev udbudt og gennemført.
3. Der blev stillet miljøkrav om svanemærkning og kemiindhold til igangværende udbud om engangsartikler og konsekvenserne af EU-plast direktiv håndteres. Udbuddet favner både produkter i plast og alternativer i f.eks. pap.
4. I 2018 blev ansættelse af en grøn indkøbsrådgiver besluttet.
5. CEJ/CØK/CRU laver i samarbejde med leverandører og eksperter et roadmap for cirkulære (genanvendelige) tekstilindkøb til Region Hovedstaden. Arbejdet omfatter bl.a. en national idekonkurrence om genanvendelse af regionens tekstilaffald, international markedsdialog og internationalt samarbejde med andre hospitaler. Resultatet er gode råd til hvordan der kan arbejdes med leverandører ift. at opnå cirkulære tekstiler og evt. et opstartet OPI-projekt i samarbejde med leverandør. Forventes færdigt start 2020.
6. Koncernindkøb har igangsat en systematisk screening af områder ift. hvilke miljøkrav der kan stilles
7. Arbejdet med ny indkøbspolitik med bl.a. mere grønt fokus blev igangsat og politisk vedtaget maj 2019
8. I udbuddene vedr. bl.a. MR- og CT scannere indgik der totaløkonomiske beregninger i evalueringen af tilbud.

7. Grønne indkøb

Hvor er der udfordringer?

1. For effektiv brug af ressourcer i Regionen er det vigtigt, at der inden opstart er et klart mandat og strategi for området, herunder at driften er klar til at understøtte strategien ved udbud.
2. I arbejdet med grønne indkøb, skal man have for øje, at regionens udbud også skal favne de økonomiske, sundheds- og behandlingsfaglige hensyn. Regionens indkøb skal skabe økonomisk råderum og værdi til kerneforretningen til gavn for patienten.
3. De økonomiske konsekvenser af f.eks. grønne krav kendes først ved udbudsafslutningen. Der skal i arbejdet med de forskellige udbud ske en afvejning ift. grønne krav og regionens behov for økonomiske råderum. Det er vigtigt at prioriterer indsatser hvor man kan opnå mest miljø for pengene.
4. I de tilfælde, hvor der i regionen ikke er enighed om hvilken strategi og hensyn der skal vægtes højest (sundhed, økonomi, miljø mv.), vil det være hensigtsmæssigt, hvis beslutningskompetencen i regionen er tydelig og effektiv.
5. Det er vigtigt at organisationen får en balanceret tilgang til grønne indkøb, hvor økonomi, effekt og anvendelighed afvejes.
6. Der er ved de fleste vareindkøb ikke nogle "grønne" alternativer på hylderne. Derfor kræver det længerevarende markedsdialoger og omfattende internationale OPI/OPP projekter at få udviklet "grønne" alternativer.
7. Der bliver ikke målt på grønne indkøb og derfor kan der ikke opsættes konkrete målsætninger. Det er ligeledes vanskeligt at synliggøre effekter af grønne indkøb. Dette er en udfordring ift. at få grønne indkøb prioriteret i organisationen.

8. Strategisk kommunikation

Den strategiske kommunikationsindsats har til formål, at fremme en grøn kultur og ændre vaner i organisationen, så bæredygtighed bliver en integreret del af måden, vi driver virksomhed på. Der er udarbejdet en kommunikationsplan, som opdateres årligt.

Hvad er gået godt?

Miljøprisen blev uddelt for anden gang i 2018 har skabt øget engagement i klima- og miljøindsatsen gennem a) miljøpris-kampagne på Regi, b) prisoverrækkelse ved regionsdirektør Hjalte Aaberg på lederkonference 2018 og c) efterfølgende nyhedsspredning om vinderen på REGI og lokale intranet (vist over 900 gange) og på SoMe. Der blev indstillet 10 kandidater til miljøprisen. Vinderne af prisen på 25.000 kr. blev Enhed for Mad og Drikke fra Rigshospitalets Servicecenter som i alle fire personalekantiner på Rigshospitalets to matrikler har indført kødfrie tirsdag to gange om måneden.

Fremadrettede strategiske udfordringer og muligheder

Det var i 2018 og første halvdel af 2019 en udfordring af få gennemført planlagte aktiviteter pga. adm. besparelser og andre prioriteter. Det kræver fremadrettet ledelsesmæssigt fokus hvis ambitionsniveauet på området skal indfries både hvad angår intern og ekstern kommunikation.

Da GDU nu for alvor begynder at give konkrete resultater, og der samtidig er rigtig stor fokus på grøn omstilling i samfundet, er der god basis for både intern og ekstern kommunikation.

Bruttoliste til MKU's studietur til Hamborg 2020

Nedenfor er listet en række områder/projekter som miljø- og klimaudvalget kan besøge for at se løsninger indenfor klimatilpasning, cirkulær økonomi, vedvarende energi og energieffektivitet samt indenfor jord og grundvand.

HafenCity:

Klimatilpasning: Her kommer der meget store vandstigninger i havnen, men samtidig vil de gerne bevare noget bymiljø. De har bygninger, der kan afskærmes med store metallåger, og så kan man komme rundt på et sindrigt system af gangbroer, så man kan komme rundt selvom det er oversvømmet. Det er en interessant tanke at leve med at vandet kommer og så bare prøve at indrette området efter det.

IBA Hamburg:

Cirkulær økonomi, bæredygtigt byggeri og byudvikling koblet med vedvarende energi: IBA arbejder med bæredygtig urban udvikling i ti områder af Hamborg, 10 områder centreret omkring Hamburg Elbe Islands Klimatilpasning: Det er et udstillingsområde, hvor nogle af projekterne arbejder med vand og klimatilpasning.

mySMARTlife projekt:

Cirkulær økonomi, energi og mobilitet: Zone 1) Schleusengraben. Der bygges 1400 nye energieffektive og SMARTE boliger med lavenergi-fjernvarme baseret på vedvarende energi. Der etableres cykelruter med belysning der tilpasser sig brugen. Zone 2) Bergedorf-Süd. Eksisterende byggeri renoveres med SMART varmesystem baseret på vedvarende energi, og eksisterende gadebelysning erstattes med "Humble lamp posts" som skal levere SMART LED-gadebelysning, tælle cyklister og levere Wi-Fi. Zone 3) Hele Bergedorf. Mobilitet – elektriske og kombinerede transportformer: Elektriske busser, elbiler, elcykler og elscootere kombineres i transportsystemet, og der etableres hurtige ladestationer med vedvarende energi. Delebilskoncepter og pakkelevering i private biler er også en del af projektet.

<https://www.mysmartlife.eu/cities/hamburg/>

BIQ: verdens første bygning med egen alge-baseret energiforsyning

Energiproduktion og energieffektivisering: BIQ er et femetages passiv-hus som stod færdigt i marts 2013. Bygningen har en facade der både udnytter solvarmen til termisk energi og rummer en skal til vækst af mikroalger til produktion af biogas. Denne skal er samtidig med til at kontrollere lysindfald og skabe skygge. Den termiske energi omsættes til varmt vand og varme og lagres i varmevekslere i jorden. Projektet er test-bed for vedvarende energiproduktion og selvforsynende bygninger. BIQ er samtidig et "Smart Material House" som kombinerer tilpasningsvenligt design med SMART teknologier og bygningsmaterialer.

<http://www.buildup.eu/en/practices/cases/biq-house-first-algae-powered-building-world>

WoodCube

Energieffektivitet og cirkulær økonomi: En femetages klima-neutral bygning konstrueret næsten udelukkende i træ. Bygningen stod klar i maj 2013. Den udleder ingen drivhusgasser i hele dens livscyklus og er fuldt bionedbrydelig. Energiforsyningen stammer fra vedvarende energi. Alle byggematerialer blev undersøgt for CO2 aftryk samt bygningsikkerhed, og bygningen overholder "KfW 40 energy efficiency standards" og energiforbruget svarer til et passivhus. Der er lagt vægt på at undgå brug af ikke-fornybare

Punkt nr. 7 - Drøftelsessag: Udkast til programindhold for miljø- og klimaudvalgets studietur til Hamborg i foråret 2020

Bilag 1 - Side -2 af 2

materialer så vidt det har været muligt. <https://www.iba-hamburg.de/en/themes-projects/the-building-exhibition-within-the-building-exhibition/smart-material-houses/woodcube/projekt/woodcube.html>

FORCE Horizon 2020 circular project

Cirkulær økonomi: FORCE projektet startede september 2016 og slutter august 2020. Det er et projekt om cirkulære ressourcestrømme. Projektets lokalitet er second-hand-marked STILBRUCH. Hamborgs fokus er indsamling, genbrug og genanvendelse af elektronikaffald. En web-portal hjælper borgere med at beslutte om de skal reparere ødelagt elektronik, om de skal sælge det eller om de skal aflevere det på genbrugsstationen. Der er etableret særlige genbrugsbutikker med tilknyttede reparationsværksteder. Elektronik/WEEE er en affaldsfraktion som vi Danmark er meget dårlige til at håndtere.

Energy Hill

Jord- og Grundvandsforurening: Energy Hill er en tidligere losseplads, som i dag er et rekreativt område på en græsbevokset bakke med et par store vindmøller og solpaneler på toppen. Energy Hill forsyner ca. 4000 husholdninger med elektricitet fra vindmøllerne og solpanelerne. Den metangas, som dannes ved nedbrydning af affaldet i den gamle losseplads, opsamles og udnyttes som energikilde for en nærliggende metal-industri. Endelig oppumpes forurenede grundvand for at hindre ukontrolleret spredning af dette, og varmeindholdet i dette grundvand udnyttes via varmepumper til opvarmning af driftsbygninger og besøgscenter. Energy Hill repræsenterer flere velkendte grønne teknologier, men er speciel ved at de er samlet på samme sted. (<https://www.iba-hamburg.de/en/projects/energieberg-georgswerder/projekt/energy-hill-georgswerder.html>):

Sedimenthåndteringsanlæg i Hamborg

Jord og cirkulær økonomi: Hamburg havn har et behandlingssystem for at reducere mængden af oprenset sediment, der sendes til deponering. Det opgravede materiale separeres i fraktioner ved at sedimentet vaskes og ledes gennem hydrocyclon systemer. Efterfølgende drænes sedimentfraktionerne. Vandet, der benyttes til at behandle og vaske, kontrolleres i et recirkuleringsystem og det overskydende vand renses i et rensningsanlæg, hvorefter det returneres til Elben.

Sandfraktionerne benyttes som konstruktionsmateriale. Siltbakker (op til 38 meter) konstrueres fra det klassificerede og afvandede silt fra Hamburg. Disse specialdepoter bygges på eksisterende gamle afvandingmarker. Silten indkoples og benyttes til rekreative områder. Bakkerne overvåges bl.a. vha. miljøovervågning af grundvand, støv, larm, gas udvikling og vegetationsudvikling.

Jord- og Grundvandsforurening generelt

Der kan findes nogle flere og gerne nytænkende projekter indenfor jord- og grundvandsforurening og/eller byudvikling på forurenede grunde, hvis udvalget ønsker dette fokus.

Meteorologisk Institut i Hamborg

Klimatilpasning: Instituttet arbejder med store modelberegninger og forudsigelser i forhold til klima (skybrudshåndtering, varslinger osv). Her er flere internationale forskere ansat, men speciale i klima (bl.a. professor som er hovedforfatter på ICCP-rapporter). Her er opdateret viden om hvordan der kan arbejdes med data som beslutningsgrundlag.

2019-2020 - MKU

Udvalg	Titel	Sagstype	Motivation	Bagkant
1.oktober 2019				
MKU	Orientering om forhandlinger med staten om jordforureningsområdet	Orientering		
MKU	Horizon2020/Cityloops	Orientering		Sagen skal på dette møde, da der er opstartsmøde på projektet den 29-30. oktober i Roskilde
MKU				
MKU				
29. oktober 2019				
MKU	Den prioriterede liste for indsatsen på jordforureningsområdet i 2020	Beslutning		
MKU	Justering af Jordplanen	Beslutning	Justeret Jordplan forelægges udvalget mhp. godkendelse i RR Der skal afsættes tid til oplæg på mødet	
MKU				
MKU				
MKU				
26. november 2019				
MKU	Status på den gamle Jordplan "Vejen til ren jord og rent vand"	Orientering	Den årlige status for arbejdet iht. den til enhver tid gældende Jordplan. Der skal afsættes tid til oplæg på mødet	
MKU	RUS klimatilpasning	Beslutning	Udmøntning af regionale udviklingsmidler 2019	Sagen skal behandles inden årets udgang aht. 2019 udmøntningen
MKU				

**Punkt nr. 1 - Meddelelser - Årsplan
Bilag 1 - Side -2 af 4**

MKU				
MKU				
14. januar 2020				
25. februar 2020				
MKU	Orientering om IWA-konferencen i København	Orientering	København er vært for IWA-konferencen i okt. 2020 (IWA - International Water Association) med forventet 10.000 deltagere fra hele verden. RH har støttet konferencen økonomisk	Udvalget skal orienteres om konferencen i løbet af foråret '20
MKU	Status for Region Hovedstadens handlingsplan for FN's verdensmål	Orientering	Status for indsatserne i RHs handlingsplan. Skal ses som en opvarmning til de kommende økonomiforhandlinger	Skal forelægges alle udvalg inden budgetprocessen igangsættes
17. marts 2020				
MKU	Forslag til Råstofplan 2020	Beslutning	Udvalget skal godkende, at forslaget til Råstofplan 2020 sendes i offentlig høring mhp. hvilke råstofområder, der skal med og hvilke der skal tages ud. Der er tale om en stor sag med mange beslutninger. Der skal afsættes tid til oplæg på mødet.	Sagen skal forelægges i foråret '20 aht. den videre behandling i FU og RR, offentlig høring mm.
28. april 2020				
26. maj 2020				
MKU	Den prioriterede liste for indsatsen på jordforureningsområdet i 2020	Beslutning	Iht. jordforureningsloven skal RR prioritere regionens indsats på jordforureningsområdet. Forslag til prioritering har på dette tidspunkt været i offentlig høring og skal godkendes endeligt.	Sagen skal behandles før sommerferien, da den omhandler indsatsen i 2020.

Punkt nr. 1 - Meddelelser - Årsplan
Bilag 1 - Side -3 af 4

25. juni 2020				
MKU	Indberetning om jordforurening 2019 til Miljøstyrelsen	Beslutning	Iht. Jordforureningsloven skal regionen hvert år udarbejde en rapport om indsatsen på jordforureningsområdet i det forgangne år	Sagen skal så vidt muligt forelægges før sommer
MKU	Regionernes arbejde med jordforurening	Orientering	Regionernes fælles redegørelse om indsatsen på jordforureningsområdet	Udvalget skal orienteres, når redegørelsen er færdig, da den kan finde vej til medierne. Afhængig af, hvornår redegørelsen er færdig, kan det være nødvendigt at rykke denne sag til aug.
25. august 2020				
29. september 2020				
MKU	Endelig godkendelse af Råstofplan 2020	Beslutning	Den endelige råstofplan forelægges mhp. godkendelse. Der skal afsættes tid til oplæg på mødet	
27. oktober 2020				
MKU	Den prioriterede liste for indsatsen på jordforureningsområdet i 2021	Beslutning	Iht. jordforureningsloven skal RR prioritere regionens indsats. I efteråret godkendes et forslag, der efterfølgende sendes i offentlig høring	Sagen skal forelægges i efteråret iht. den videre behandling i FU og RR, offentlig høring mm.
25. november 2020				
MKU	Status på Jordplanen	Orientering	Den årlige status til udvalget på arbejdet iht. den politisk vedtagne Jordplan (justeret i efteråret 2019)	

Punkt nr. 1 - Meddelelser - Årsplan
Bilag 1 - Side -4 af 4

Miljøminister Lea Wermelin
miljoeministeren@mfvm.dk

Borgmester

Telefon 7256 5242
borgmester@fredensborg.dk

2. september 2019

Behov for flere midler til regionerne og mere hensigtsmæssig lovgivning

Jordforurening er en stor national udfordring i et land, hvor rent drikkevands og et godt miljø er helt centrale interesser.

Jeg skriver til dig for at gøre opmærksom på, at regionerne har alt for begrænsede midler til den offentlige indsats på jordforureningsområdet, hvilket i samspil med en uhensigtsmæssig formulering af lovgivningen kan give anledning til uheldige prioriteringer - som igen resulterer i, at alvorlige olieforureninger ikke bliver oprenset.

Som et eksempel på problemstillingen fik Fredensborg kommune i 2010 en olieforureningssag, som til at starte med lignede øvrige villaolietankssager, der langt hen ad vejen plejer at køre uproblematisk, når der er tale om forurening fra lovlige tankeanlæg, hvor kommunen kan udstede påbud til forureneren (jf. § 48 i Jordforureningsloven), og hvor olieforsikringen (jf. § 49 i Jordforureningsloven) dækker udgifter til undersøgelser og oprensning op til 4 mio. kr.

Desværre har sagen vist sig at have en mere principiel karakter - det viste sig nemlig, at olieforsikringen ikke dækkede - da forurening kom fra et ulovligt tankanlæg. Samtidig havde tankejereren ikke økonomiske midler til at iværksætte de påbudte undersøgelser, og da det tydede på at forureningen havde spredt sig til flere af de omkringliggende boliger (kraftig olielugt og påvirkning af sundhed hos de berørte naboer), måtte kommunen udføre undersøgelser mv. som selvhjælpshandlinger før sagen efter en lang sagsbehandling (herunder politianmeldelse af forureneren) på 3 år kunne overføres til den offentlige indsats hos regionen.

Regionen oplyste i første omgang, at sagen først ville blive prioriteret til behandling indenfor 20-30 år, men efter hårdt pres fra kommunen, blev sagen prioriteret til afklarende undersøgelser indenfor få år.

Punkt nr. 2 - Meddelelser - Brev fra Fredensborgs borgmester Thomas Lykke Pedersen til Miljøminister Lea Wermelin
Bilag 1 - Side -2 af 3

Disse undersøgelser er nu udført, og regionen har besluttet at lade hele forureningen ligge, da den nu - 8 år efter at forurening blev konstateret (hvor de letteste oliestoffer i høj grad er dampet af) - ikke længere vurderes at udgøre en risiko for indeklimaet i boligerne og samtidig ikke vurderes at udgøre en akut risiko for grundvandet. Forureningen (der er anslået til at udgøre op til 15.000 l olie indenfor indvindingsopland til vandværk) er dog fortsat på listen over grunde med offentlig indsats overfor grundvandet - men med den nuværende prioritering og økonomiske ramme - kan det vise sig at have mere end lange udsigter, førend regionen kommer tilbage til sagen - hvis nogen sinde?

Behandlingen af sagen har stået på i 9 år og har i alt kostet kommunen og regionen 3-4 millioner kroner og flere fulde årsværk. Til sammenligning har kommunen anslået, at en næsten fuldstændig oprensning af forureningen ville koste ca. 6 mio. kr. Samtidig har de berørte borgere i 9 år være bebyrdet af en uafklaret forureningssag, der har stavnsbundet dem til deres bolig.

Kommunen har meddelt regionen, at vi anerkender deres grundige og omfattende undersøgelser samt deres robuste risikovurderinger af forureningen.

Uagtet dette har kommunen samtidig meddelt regionen, at vi principielt ikke er tilfredse med, at regionen afslutter sagen uden at foretage en oprensning. Vi mener ikke, det giver mening, at kommunen og regionen bruger så mange penge og tid på at undersøge en forurening - uden at, der udføres en oprensning - nu hvor, der er opnået så stort og aktuelt kendskab til forureningens udbredelse.

Kommunen gør samtidig gældende overfor regionen, at vi er bekendt med regionens relativt snævre økonomiske ramme og principper for prioritering af regionens midler, men at det - set ud fra et større samfundsmæssigt perspektiv - ikke giver mening, at der anvendes så mange ressourcer på undersøgelser og administrativt arbejde uden, at der opnås en egentlig gevinst for miljøet eller de berørte borgere i form af en oprensning eller anden form for afværge.

Vi henvender os til dig, fordi vi - i denne sag - har erfaret, hvor uhensigtsmæssigt lovgivningen fungerer i sådanne sager, når regionen ikke har flere penge til den offentlige indsats end tilfældet er med den nuværende ramme. Regionens alt for begrænsede midler, tvinger dem til hele tiden at foretage en benhård prioritering, som ofte medfører, at olieforureninger ikke oprenses - da regionen først og fremmest har fokus på forureninger med chlorerede opløsningsmidler, som udgør den største risiko for indeklima og grundvand. Den nuværende prioritering forhindrer f.eks. regionen i samarbejde med kommunen at udføre en tidlig og offensiv indsats overfor olieforureninger som denne, mens sagsbehandlingen i forvejen er i gang i kommunen.

Punkt nr. 2 - Meddelelser - Brev fra Fredensborgs borgmester Thomas Lykke Pedersen til Miljøminister Lea Wermelin
Bilag 1 - Side -3 af 3

Fredensborg Kommune mener ikke, at miljøet, grundvandet og de kommende generationer kan være tjent med, at olieforureninger som denne ikke renses op. Samtidig synes vi ikke, at myndighederne kan være bekendt at efterlade tankejere og uskyldige naboer i uvished i så mange år. Endelig mener kommunen, det er urimeligt, at uskyldige naboer efterlades i en situation med en uoprenset forurening, som medfører forureningskortlægning af deres ejendom.

Det må kunne gøres bedre. Først og fremmest skal vi sikre, at regionerne har det rette økonomiske råderum. Samtidig bør vi arbejde på at forbedre lovgivningen, så den bliver mere hensigtsmæssig og giver mere miljø for pengene. Det nuværende samspil mellem kommunens påbudsmuligheder efter § 48 i Jordforureningsloven og regionens efterfølgende rolle i den offentlige indsats i forureningsager som denne, giver anledning til en meget langvarig, tung, økonomisk belastende og bureaukratisk sagsbehandling, som ofte ender med, at regionen afslutter sagen uden at gennemføre en oprensning.

Det er uhensigtsmæssigt, at loven er udformet på en måde, så alvorlig forurening som denne – der har været spredt til flere boligers indeklima og til det terrænnære grundvand - ikke renses op, når mange andre mindre alvorlige olieforureninger fra lovligt tankanlæg (der er omfattet af olieforsikringen i § 49 i Jordforureningsloven) oprenses fuldstændigt.

For at skabe opmærksomhed på denne problemstilling og for at fremlægge idéer til at gøre lovgivningen mere hensigtsmæssig arbejder kommunens administration allerede sammen med Envina, KTC, KL og Miljøstyrelsen med henblik på at få ændret lovgivningen, så sådanne sager (med olieforureninger fra ulovlige villaolietanke med insolvente tankejere) fremover kan løses mere smidigt og hensigtsmæssigt og med langt mindre bureaukrati og mere miljø for pengene. I samarbejdet er det dog endnu ikke lykkedes at komme frem til konkrete forslag til lovændringer. Envina, KTC og KL afventer pt. en tilbagemelding fra Miljøstyrelsen.

Vi håber, at du som ny miljøminister for området har forståelse for problemstillingen og vil arbejde for, at der afsættes flere midler til regionernes arbejde med oprensning af jordforureninger. Samtidig håber vi, at du vil tage kontakt til Miljøstyrelsen og bede dem om at opprioritere det igangværende arbejde med at få ændret lovgivningen på området.

Vi ser frem til at høre fra dig.

Med venlig hilsen

Thomas Lykke Pedersen